

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Čtenářské preference na středních školách

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

Čtenářské preference na středních školách

Diplomová práce

Autor:	Bc. Petra Macháňová
Studijní program:	N 7504 Učitelství pro střední školy
Studijní obor:	Český jazyk a literatura Základy společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. Petra Bubeníčková, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor: Petra Macháňová
Studium: P17P0621
Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy
Studijní obor: Učitelství pro střední školy - český jazyk a literatura, Učitelství pro střední školy - základy společenských věd

Název diplomové práce: Čtenářské preference na středních školách

Název diplomové práce AJ: Reading Preferences of High School Students

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se zabývá specifiky čtenářských preferencí studentů na středních školách. Popisuje souvislost mezi čtenářskými preferencemi, volbou knihy k dobrovolné četbě a jednáním v reálném životě.

BUBENÍČKOVÁ Petra, VANÍČKOVÁ, Vanda, ANDRŠOVÁ Jana, PODOLÁKOVÁ Iva, CUHORKOVÁ Petra a ČUŘÍN Michal. Čtenářství v souvislostech. Ústí nad Orlicí: OFTIS, 2013. ISBN 978-80-7405-327-6. TRÁVNÍČEK, Jiří. Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize. Brno: Host, 2007. ISBN 9788072942701. BUBENÍČKOVÁ, Petra, ZACHOVÁ Alena, ČUŘÍN Michal a VÍŠKA Václav. Kontexty čtenářství a čtenářské gramotnosti. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2011. ISBN 978-80-7435-165-5. LANGMAJER, Josef, KREJČÍŘOVÁ, Dana. Vývojová psychologie. 3. vyd. Praha: 1998. Grada Publishing, spol. s.r.o. ISBN 80-7169-195-X. HOMOLOVÁ, Kateřina. Dětský a dospívající čtenář. Opava: 2013. Vydala Slezská univerzita. ISBN 978-80-7248-852-7.

Garantující pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Petra Bubeníčková, Ph.D.

Oponent: doc. PaedDr. Alena Zachová, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 19.12.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením Mgr. Petry Bubeníčkové, Ph.D. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Petře Bubeníčkové, PhD. za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování diplomové práce.

Anotace

MACHÁŇOVÁ, Petra: *Čtenářské preference na středních školách*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020. 116 s. Diplomová práce.

Diplomová práce pojednává o čtenářství adolescentů na středních školách. V teoretické části je popsána charakteristika vývojového období adolescence s důrazem na vnímání vlastního těla, individuality a volnočasových aktivit. Dále je věnována pozornost tématům čtenářství adolescentů a přínosům četby. Teorie dále popisuje pojem biblioterapie a její využití v praxi. Stěžejní částí je kvalitativní výzkum vedený metodou čtyřicetipětiminutového hloubkového rozhovoru, jehož výsledky jsou postaveny na poznacích teoretické části, a který profiluje charakteristiku čtenářské osobnosti za pomoci poznatků biblioterapie. Hlavním přínosem práce je zvýšení významu biblioterapeutické léčby a zpracování typologie čtenářských osobností respondentů.

Klíčová slova: čtenářství, adolescence, biblioterapie, typologie čtenáře

Annotation

MACHÁŇOVÁ, Petra: *Reading Preferences of High School Students*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2020. 116 pp. Diploma Degree Thesis.

The Diploma Degree Thesis focuses on reading among high school adolescents. Theoretical part of this thesis contains a characteristic of the development stage of adolescence with emphasis on the perception of one's body, individuality and pastime activities. The next part is dedicated to the topics of reading in adolescence and the benefits of reading as a whole. The theoretical part also describes bibliotherapy and its practical use. The main part of the thesis consists of a qualitative research based on an in-depth forty five minute conversation, which is based on the knowledge contained within the theoretical part. The conversation is aimed at profiling a characteristic of the reader's personality while also utilizing bibliotherapy itself. The main contribution of this thesis is an increasment in the importance of a bibliotherapeutical treatment and the processing of typology of readers' personalities.

Key words: reading, adolescence, bibliotherapy, typology of a reader

Obsah

Úvod.....	10
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 Charakteristika adolescenta	11
2 Okruh zájmů adolescenta.....	12
2.1 Kult těla.....	12
2.2 Sebehodnocení a identita.....	13
2.3 Vztahy s rodinou a vrstevníky.....	13
3 Četba a její význam.....	16
3.1 Čtení	16
3.2 Čtenář	18
3.3 Čtenářská gramotnost.....	19
3.4 Vliv četby	20
3.5 Účinky četby	21
4 Čtenářství adolescentů	23
4.1 Faktory ovlivňující čtenářství adolescentů.....	23
4.2 Čtenářství a virtuální prostor.....	25
4.3 Čtenářství a další volnočasové aktivity	25
5 Biblioterapie.....	27
5.1 Vývoj pojmu biblioterapie	27
5.2 Biblioterapie a psyché člověka.....	27
5.3 Využití biblioterapie v pedagogické praxi	29
PRAKTICKÁ ČÁST	31
6 Validita, reliabilita, triangulace	32
7 Vedení rozhovoru	33
7.1 Popis otázek rozhovoru	34

7.2	Kódová část.....	36
7.3	Okruh A: Socializace	37
7.4	Okruh B: Charakteristika osobnosti respondenta.....	38
7.5	Okruh C: Vztah ke čtení.....	39
7.6	Charakteristika čtenářské osobnosti.....	40
8	Popis respondentů	41
8.2	Popis respondenta č. 1: Klára.....	43
8.3	Popis respondenta č. 2: Dana	48
8.4	Popis respondenta č. 3: Šárka.....	52
8.5	Popis respondenta č. 4: Alena	56
8.6	Popis respondenta č. 5: Pavel.....	60
8.7	Popis respondenta č. 6: Lukáš.....	64
8.8	Popis respondenta č. 7: Filip	69
8.9	Popis respondenta č. 8: Kryštof	72
8.10	Popis respondenta č. 9: Dita	76
8.11	Popis respondenta č. 10: Denisa.....	80
8.12	Popis respondenta č. 11: Monika.....	84
8.13	Popis respondenta č. 12: Iveta	88
8.14	Popis respondenta č. 13: David	92
8.15	Popis respondenta č. 14: Michal.....	96
8.16	Popis respondenta č. 15: Šimon.....	100
8.17	Popis respondenta č. 16: Marek.....	103
9	Odpovědi na výzkumné otázky.....	107
9.1	Další získané poznatky nezávislé na výzkumných otázkách	110
	Závěr	112
	Zdroje.....	113

Úvod

Současná moderní společnost je laickou veřejností často hodnocena jako zrychlená, uspěchaná či přetechnizovaná. České školství je považováno za zastaralé a málo flexibilní. Požadavky na učitele se zvyšují jak ze strany odborníků, tak rodičů. Hodinová dotace na jednotlivé vyučovací předměty často neumožňuje příliš mnoho způsobů výuky najednou. Učitel se tedy ocitá uprostřed volby, jaký prostředek by byl pro jeho žáky tím nejefektivnějším a nejpřínosnějším. Jednou ze základních schopností, které by si adolescentní žák měl dle mého názoru ze středoškolského vzdělávání odnést, je práce s vlastním prožíváním, které je nezbytné pro zdravý vývoj osobnosti jedince. Jedním ze způsobů psychohygieny je biblioterapie neboli léčba knihou. Biblioterapie však může fungovat pouze v případě, vytvoří-li si adolescent čtenářský základ skrze dostatečnou čtenářskou zkušenost a pozitivní přístup ke knihám.

Diplomová práce *Čtenářské preference na středních školách* v teoretické části charakterizuje osobnost adolescenta včetně vnímání vlastního těla, nalézání osobní identity, oblíbených volnočasových aktivit a vztahů s rodinou, vrstevníky, přáteli či partnery. Dále objasňuje pojmy čtení, čtenář a čtenářská gramotnost, které jsou stěžejními při pochopení základních východisek utváření čtenářské osobnosti. Osobnost čtenáře bude konkretizována rozdělením čtenářů dle jednotlivých typů, včetně popsání účinků a vlivu četby. Třetí kapitola teoretické části se zaměří na čtenářství adolescentů a faktory, které toto čtenářství ovlivňují s důrazem na virtuální prostor a volnočasové aktivity. Široký prostor bude věnován pojmu biblioterapie, jejímu vývoji, působení na psychiku člověka a využití v pedagogické praxi.

Praktická kvalitativní část přinese charakteristiku šestnácti středoškolských žáků. Sběr dat a zpracování jednotlivých charakteristik proběhne formou čtyřicetipětiminutového polostrukturovaného rozhovoru se šestnácti dobrovolníky, kteří budou odpovídat na otázky položené vždy jedním výzkumníkem. Hlavní otázky budou předem stanovené a společné pro všechny účastníky, doplňující otázky budou improvizované s ohledem na plynulý postup celého rozhovoru.

Základním přínosem celé práce bude zejména hloubkový popis vlastní osoby jednotlivých respondentů a návrh biblioterapeutických témat četby dle jednotlivých typů adolescentních čtenářských osobností. Výzkumná část dále vytyčí základní výzkumné otázky, na které bude v průběhu výzkumu hledána odpověď.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Charakteristika adolescenta

Období dospívání je v evropské psychologii rozděleno do dvou vývojových období, jejichž hranice označuje jak psycholog Petr Macek (2003), tak psycholožka Marie Vágnerová (2012) na období pubescence, počínající jedenáctým a končící patnáctým rokem života, a adolescence, která je datována mezi patnáctý a dvacátý (případně dvacátý druhý) rok života jedince. Přechodem mezi pubescencí a adolescencí je zejména zastavení tělesného vývoje jedince. Přechod mezi adolescencí a dospělostí již souvisí zejména s psychikou člověka, získáním osobní autonomie, převzetí role dospělého a ukončení vzdělávání.¹

V období adolescence dochází k plnému rozvoji tělesných a duševních vlastností a schopností. Adolescent stále nese znaky pubescence, například ve vztahu k opačnému pohlaví, ve zvýšené míře se také zajímá o nové poznatky. Vztah adolescenta k dospělému je pořád možné označit jako konfliktnější oproti jednání mezi dospělými, oproti období pubescence je však více objektivní.²

Toto období, jak rozebírá vědec zaměřující se na četbu adolescentů František Hyhlík (1963), přináší také zvýšený zájem o životní a filozofické problémy. Zvyšuje se také abstraktní a s ním spojené kritické myšlení. Adolescent se pokouší do hloubky porozumět otázkám a problémům, které souvisejí jak s ním samotným, tak s jeho okolím. Charakteristická je nová kvalita sebeuvědomování, která se odráží v tom, jak adolescent prožívá, myslí a komunikuje s ostatními. Jeho vlastní prožitky, potřeby a přání se dostávají do popředí zájmu. Také prožívání života se liší od ostatních období. Z časového hlediska adolescent vnímá, že stojí na začátku svého vlastního života, z hlediska vnímání sebe samého se však cítí být v jeho středu.³

Toto myšlení se odráží také v jeho vnímání kultury a jeho vztahem k četbě. Zvyšuje se zájem o kulturu, někteří jedinci se také pokouší o vlastní tvorbu v podobě deníkových zápisků či psaní krátkých básní.⁴

---

¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

² MACEK, Petr. *Adolescence*. Praha: Nakl. Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.

³ HYHLÍK, František. *Psychologie mladého čtenáře*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963.

⁴ ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Praha: Nakl. Portál, 2004. ISBN 80-7178-829-5.

2 Okruh zájmů adolescenta

Zájmy adolescenta jsou úzce spojeny se změnami, kterými si jedinec prochází. Tyto změny jsou pozorovatelné v oblasti vnímání vlastního těla, vlastní identity a sebehodnocení a dále v rovině vztahů s rodinou a vrstevníky. Všechny tři typy změn jsou vzájemně provázané a v období adolescence úzce souvisí s vnímáním vlastního já. V této kapitole jsem narazila na problém s nízkým množstvím zdrojů, které by odkazovaly na problematiku čtenářství adolescentů ve vztahu ke svým koníčkům. Jedním ze základních zdrojů je proto starší dílo *Čtenářem se člověk stává* z roku 1987, které popisuje vztahy adolescentních čtenářů s rodinou i pohled na vlastní tělesné zrání. Ze stejného důvodu je zvolena také kniha *Psychologie dospívajícího čtenáře* z roku 1963.

2.1 Kult těla

Tělesný vývoj a zrání je v popisovaném období již kompletně dokončen. Přesto se vnímání vlastního těla nedostává do pozadí, ale hraje velkou roli v hodnocení sebe sama i svého okolí. Adolescent chce vypadat co nejlépe, fyzické nedokonalosti či vady mohou toto vnímání velmi ovlivnit. V současné době je také kladen čím dál větší důraz na fyzický vzhled. Období adolescence, které je typické zvýšenou citlivostí vůči vlastnímu obrazu, koresponduje s touto dobou a ve vyšší míře se zde objevuje zvýšený důraz na vyjádření sebe sama skrz módu či skrz pravidelné provozování sportovního koníčku.⁵

Vzhled je dle sociologa Pavla Říčana (2004) jedním z nejdůležitějších témat, kterými se adolescenti zabývají.⁶ Chlapci si přejí dorůst do průměrné tělesné výšky, která je dle Říčana jednou z částí, která utváří vlastní sebedůvěru. Dívky řeší starosti zejména s vlastními tělesnými proporcemi. Intenzita péče a myšlenek o často domnělé problémy spojené s vlastním tělesným vzhledem dosahuje nejvyšší míry všech vývojových období.

Vyšší orientaci na vlastní vzhled potvrzuje ve svém výzkumu, zaměřeném na čtenářství žáků středních škol, také pedagožka Jana Marhounová (1987) společně s výzkumníkem Jiřím Trávníčkem (2010), který výzkum zaměřuje na četbu dospělých, včetně četby adolescentů. Péčí o svůj zevnějšek se zabývají jak dívky, tak chlapci

---

⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

⁶ ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Praha: Nakl. Portal, 2004. ISBN 80-7178-829-5.

druhého, třetího a čtvrtého ročníku středních škol.⁷ Mezi nejoblíbenější časopiseckou četbu patří tematika sportu a životního stylu.⁸

2.2 Sebehodnocení a identita

Období adolescence je dále typické zvýšenou rozmanitostí vnímání emocí. S rozvojem emocí vzniká u adolescenta vyšší důraz na vnímání vlastního já jak v sebehodnocení, tak při znalosti vlastní identity. S obdobím adolescence je spojeno také poznávání sebe sama, které se často projevuje také zvýšeným experimentováním s vlastním vzhledem, dále v oblasti erotických vztahů nebo při střídání volnočasových aktivit.⁹ Emoční labilita, která je typická zejména pro předchozí vývojové období pubescence, ale pokračuje i v období adolescence a je závislá na typu osobnosti. Někteří adolescenti pocítují v tomto období zvýšenou míru emoční lability, kterou si však často nesou od dětství. V souvislosti s rostoucím odporem vůči předsudkům, které si adolescent uvědomuje intenzivněji než dospělý, se tato zvýšená citlivost projevuje u chlapců ve vyšší míře například skrze problémy s autoritami.¹⁰

Výrazný posun je v období adolescence vidět také v oblasti vlastní sebedůvěry. Adolescentovo sebevědomí oproti období pubescence roste úměrně s rozvojem emocí. Kromě zvýšeného sebevědomí a s ním spojeným sebehodnocením je typické také vědomí si vlastního názoru, při jednání v reálném životě snaha o iniciativu, překonání překážek a chuť zkoušet nové věci s nadšením.¹¹ Součástí vývoje bývá také přechod ze střední školy na školu vysokou, případně hledání zaměstnání. Obojí od adolescenta vyžaduje rozhodnutí, čím by chtěl v životě reálně být. Rozhodnutí je pro adolescenta obtížné, jelikož se zpravidla necítí být připraven, přesto, že vliv rodičů na jedince ustupuje, stále s nimi sdílí společnou domácnost či volí budoucí povolání pouze na základě svých představ bez zdravé sebekritiky.¹²

2.3 Vztahy s rodinou a vrstevníky

Adolescent prochází, stejně jako pubescent, obdobím velkých životních proměn. Již v pubescenci je často patrné jisté narušení rodinných vazeb, které je dáno hledáním

---

⁷ MARHOUNOVÁ, Jana. *Čtenářem se člověk stává*. Praha: Nakladatelství technické literatury, 1987.

⁸ TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čtenáři a interneti. Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení*. Brno: Nakl. Host, 2010.

⁹ ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Praha: Nakl. Portal, 2004. ISBN 80-7178-829-5.

¹⁰ MACEK, Petr. *Adolescence*. Praha: Nakl. Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.

¹¹ HYHLÍK, František. *Psychologie mladého čtenáře*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963.

¹² BINAROVÁ, Ivana. *Adolescence*. In: *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. ISBN 978-80-244-2141-4.

vlastní nové životní role samotným pubescentem. Toto narušení je často charakteristické tzv. obdobím vzdoru pubescenta vůči autoritám.¹³

Adolescence na toto chování navazuje, vztahy mezi ním a rodinou se již postupně uklidňují, rodiče již většinou přijímají adolescenta jako dospělou a samostatnou bytost, což se odráží v jejich vzájemné komunikaci.

Přesto, že se rodinné vztahy v adolescenci zpravidla zlepšují, jedinec již zůstává samostatným a svou energii a čas věnuje zejména vrstevníkům, přátelům či partnerům. Přátelství se nachází na předních příčkách žebříčku hodnot většiny adolescentů. Hraje také velkou roli při výběru četby. Adolescent se ztotožní lépe s názorem přítele, partnera, či vrstevníka než s názorem učitele, rodiče či knihovníka.¹⁴

Česká socioložka Ivana Binarová (2008) popisuje socializaci adolescenta jako období, které je typické vysokou extravertí osobnosti. Jedinec chce být součástí různých skupin, jelikož nastává odpoutávání od svých rodičů. Skrze vrstevnické skupiny poznává vlastní osobnost. Adolescent je často vlastní sociální skupinou pohlcen natolik, že neakceptuje žádnou odchylku v jejích morálních zásadách u ostatních lidí. Zůstane-li závislý na rodičích, může mít v budoucnosti silné problémy s navazováním společenských i partnerských vztahů.¹⁵

Součástí osamostatnění se stává také potřeba partnerství, citové sounáležitosti a erotických vztahů. Tyto vztahy popisuje Říčan jako důležité pro hledání vlastní identity. Současná česká společnost je pro adolescentní hledání skrze střídání milostných partnerů většinou otevřená, zůstane-li v určitých mezích.¹⁶ Neúspěch v partnerských vztazích může být často vnímán velice bolestně a může vést ke snížení sebevědomí silněji než u dospělého.¹⁷

---

¹³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

¹⁴ HYHLÍK, František. *Psychologie mladého čtenáře*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963.

¹⁵ BINAROVÁ, Ivana. *Adolescence*. In: *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. ISBN 978-80-244-2141-4.

¹⁶ ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Praha: Nakl. Portal, 2004. ISBN 80-7178-829-5.

¹⁷ BINAROVÁ, Ivana. *Adolescence*. In: *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. ISBN 978-80-244-2141-4.

Vztah s dospělými se stává rovnocenným, pokud je dospělý schopen akceptovat adolescenta jako individualitu. Dospělý, který s adolescentem jedná příliš direktivně, jím přijímaný není naopak vůbec.¹⁸

Významný růst vazeb mezi vrstevníky a zvýšený důraz na přátelství popisuje také Jana Marhounová v publikaci *Čtenářem se člověk stává* (1987), ve které jsou také výsledky výzkumu čtenářství mezi středoškolskými žáky. Odpovědí na otázku, zda má okolo sebe respondent raději hodně lidí, či zda je spíše samotář, se tři pětiny považují spíše za extroverty a pouze jedna pětina by se zařadila mezi introverty. Marhounová nepředpokládá, že by v období pubescence či adolescence docházelo k takto významnému skoku ve vývoji osobnosti žáka, hlavní důvod vidí ve „*zintezivnění citu přátelství a pečlivějšímu výběru osoby přítele během dozrávání osobnosti.*“¹⁹

Odklon od rodiny a tíhnutí k vrstevníkům se projevuje také v adolescentním výběru literatury. Většina adolescentů vybírá literaturu k volnočasové četbě podle rady kamaráda či kamarádky. Jako další podstatný faktor při výběru četby uvádí Marhounová rodiče, přičemž výzkum zachycuje zvýšenou míru vlivu rodičů na gymnaziální žáky oproti žákům ostatních středních škol.²⁰ Význam zejména přátelských vrstevnických vztahů popisuje také literární vědec Jiří Trávníček (2018), který uvádí setkávání s přáteli jako nejčastější odpověď na oblibu volnočasových aktivit zkoumané věkové kategorie patnácti až dvaceti čtyř let.²¹ Význam sociálních vztahů je tedy v delším časovém horizontu neměnný.

---

¹⁸ BINAROVÁ, Ivana. *Adolescence*. In: Přehled vývojové psychologie. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. ISBN 978-80-244-2141-4.

¹⁹ MARHOUNOVÁ, Jana. *Čtenářem se člověk stává*. Praha: Nakladatelství technické literatury, 1987. s. 86.

²⁰ MARHOUNOVÁ, Jana. *Čtenářem se člověk stává*. Praha: Nakladatelství technické literatury, 1987.

²¹ TRÁVNÍČEK, Jiří. *Rodina, škola, knihovna: Náš vztah ke čtení a co ho ovlivňuje*. Brno: Nakl. Host, 2019. ISBN 978-80-7577-994-6.

3 Četba a její význam

Existuje několik faktorů, které se na samotném procesu čtení podílí. Aby mohl čtenář získat informace, které potřebuje, mělo by být čtení prováděno dobrovolně. Je tedy nutné, aby byl přístup čtenáře ke čtenému textu pozitivní.²² Jiří Trávníček (2010) upozorňuje na fakt, že člověk, který čtenému textu z různých důvodů neporozumí, si pozitivní přístup k textu buduje pomaleji, v horším případě vůbec.²³ Následující podkapitoly objasňují pojmy čtení, čtenář, čtenářská gramotnost, vliv četby a účinky četby.

3.1 Čtení

Pojem čtení zahrnuje veškerou mediální aktivitu spojenou s knihami, ale i novinami, časopisy, internetovými články a obecně s jakýmkoliv psaným textem. Čtení je mechanický proces, který recipientovi umožňuje vnímat psaný text pomocí specifického souboru grafických znaků. Proces čtení dokáže provozovat také člověk, který k němu má vypěstovaný negativní či neutrální vztah.²⁴

Jiří Trávníček ve své knize *Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize* (2008) definuje čtení jako „aktivitu zaměřenou na knihy, aktivitu, která je vázána na čas, nadto také jako aktivitu, která má nějaký záměr (motivaci, důvod). A zároveň má tato aktivita své časové a prostorové ohraničení.“²⁵

Člověk, který čtení cíleně a dlouhodobě vyhledává a který si ke čtení postupně buduje pozitivní vztah, již kromě samotného čtení provozuje také četbu. Tento člověk je nazýván čtenářem.²⁶

Dále v téže knize popisuje ten samý autor dva základní vlivy, které proces čtení výrazně ovlivňují, vnitřní a vnější. Do vnějších vlivů, které na adolescenty působí, řadí zejména školu, rodinu, přátele, volnočasové aktivity či konzum. Člověk, na kterého působí zejména vnější vlivy, čte, zpravidla protože musí. Vnitřní vlivy zahrnují například

---

²² STAHL, S. A., & HIEBERT, E. H. *The "word factors": A problem for reading comprehension assessment*. In S.G. Paris & S.A. Stahl (Eds.), *Current issues in reading comprehension and assessment*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 2004.

²³ TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čtenáři a internauti. Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení*. Brno: Nakl. Host, 2010.

²⁴ TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize*. Brno: Nakl. Host, 2008. ISBN 978-7294-270-1.

²⁵ TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize*. Brno: Nakl. Host, 2008. ISBN 978-7294-270-1. s. 20

²⁶ TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čtenáři a internauti. Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení*. Brno: Nakl. Host, 2010.

relaxaci, sebevzdělávání, víru, volnočasové aktivity, individuální zážitek apod. Člověk, který čte skrze vnitřní motivaci, již čte z vlastní vůle.²⁷

Čtení nenaplňuje pouze poznávací neboli empirickou funkci, ale také socializační. Jinými slovy tedy čtenář nezískává čtením pouze nové informace, ale pomáhá mu také při jednání s ostatními.²⁸

Další úroveň vnímání knihy čtenářem, která je již dostupnější zejména čtenářům s dlouhodobější čtenářskou zkušeností, je smyslový prožitek, který je díky čtení zprostředkován opticky, sluchově, hmatově, čichově i chuťově. Čtení umožňuje vyjádřit kromě fyzických rysů popisovaného prostředí či postav, ale zachycuje také niterné, psychické dění či stav.²⁹

Badatel v oblasti čtenářství, Aleš Haman, ve své knize *Literatura z pohledu čtenářů* (1991) definuje deset základních vrstev výroků týkajících se hlavních hodnot a užitku čtení pro čtenáře. Tyto výroky jsou definovány vždy na bipolární úrovni.³⁰

Mladším respondentům, včetně adolescentních čtenářů, pomáhá dle výzkumu čtení ve vnímání předsudků a stereotypů. Čtení oproti starším respondentům považují za prostředek pro osvobození se od stereotypizace, přičemž starší respondenti více tíhnou ke čtení jako prostředku k obnovení jistot a podpoře tradic. Dalším statisticky významným rozdílem je pak dle výzkumu účel čtení. Pro starší respondenty více platí čtení jako nalezení smíru a uvolnění, mladší čtenáři upřednostňují čtení, co by touhu po změně. Třetím rozdílem je poté vztah k autoritě. Zatímco ve starších čtenářích čtení ukotvuje pozitivní vztah ke vzoru či autoritě, mladší respondenty rozvíjí s ohledem na jejich individualitu, která se nemusí shodovat se současnými normami, které jsou jimi často vnímány jako zastaralé.³¹

---

²⁷ TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize*. Brno: Nakl. Host, 2008. ISBN 978-7294-270-1.

²⁸ TRÁVNÍČEK, Jiří. *Česká čtenářská republika: Generace, fenomény, životopisy*. Brno: Nakl. Host, 2017. ISBN 978-80-7491-850-6.

²⁹ HAMAN, Aleš. *Literatura z pohledu čtenářů*. Praha: Československý spisovatel, 1991. ISBN 80-202-0281-1.

³⁰ HAMAN, Aleš. *Literatura z pohledu čtenářů*. Praha: Československý spisovatel, 1991. ISBN 80-202-0281-1.

³¹ HAMAN, Aleš. *Literatura z pohledu čtenářů*. Praha: Československý spisovatel, 1991. ISBN 80-202-0281-1.

3.2 Čtenář

Čtenář je dle Jiřího Trávnička člověk, který si sám o sobě myslí, že čte, přičemž se nemusí jednat pouze o knihy, ale i noviny a časopisy, včetně elektronických.³²

Čtenářem je, dle výzkumnice v oblasti pubescentního čtenářství Kateřiny Homolové (2014), dále jedinec s vyvinutým pozitivním vztahem ke čtenému textu. Člověk, který sám sebe nazývá čtenářem již samotným uvědoměním si svého vztahu ke čtení získává sociální roli, která se liší ve vnímání z pohledu dospělých a z pohledu pubescentů. Dospělí zpravidla vnímají roli čtenáře jako prestižní, často ji spojují se symbolem vyzrálosti a vzdělání. Pubescent je často oproti dospělému více ovlivňován společenskou skupinou, ve které se nachází. Tato skupina je zpravidla složena z vrstevníků, které propojují společné zájmy, včetně pohledu na svět. Pubescent nehledí do budoucna, ale snaží se žít pro současný moment. Role čtenáře pro něj není tak atraktivní jako pro dospělého, čtení bývá pubescenty vnímáno jako prostředek pro vyhovění norem dospělých, proti kterým pubescent často vznáší námitky.³³ Adolescent se nachází na rozhraní mezi pubescentem a dospělým, jeho náhled na čtenářství tedy bývá sporný. Čím více se však přibližuje dospělosti a čím více je vzdálen pubescenci, dochází k postupnému budování sympatií směrem ke čtenářské roli.

Lidé, včetně adolescentů, jsou při výběru četby ovlivňováni vnitřními a vnějšími faktory. Vnitřní faktory lze obecně definovat osobností čtenáře. Pro pochopení a následný výzkum adolescentního čtenáře uvádím základní typy čtenáře, které definoval literární teoretik Aleš Haman společně s výzkumníkem Rudolfem Lesňákem ve svém díle *Literatura z pohledu čtenářů* (1991) a které jsou úzce propojeny s osobností čtenáře.³⁴

Prvním typem je čtenář **racionální**, který při výběru četby klade důraz zejména na nové informace a poznatky vyskytující se v textu. Druhým typem je čtenář **estetický**, zaměřující se především na estetickou složku a obsah díla. Dalším typem je čtenář **utilitární**, který vyhledává ve čteném textu takové informace, které z jeho pohledu využije v běžném životě a přináší mu tedy nějaký užitek. Následuje čtenář **sociativní**, využívající získané poznatky při vlastním sociálním kontaktu s ostatními. Pátým typem je čtenář **etický**, nahlížející na četbu z pohledu mravního působení na čtenáře. Posledním

---

³² TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čtenáři a internauti. Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení*. Brno: Nakl. Host, 2010.

³³ HOMOLOVÁ, Kateřina. *Prostor pro bytí čtenářem (nejen) v dospívání*. In Prostor pro češtinu. Ostrava, Ostravská univerzita v Ostravě, 2011. ISBN 978-80-7464-004-9.

³⁴ HAMAN, Aleš: *Literatura z pohledu čtenářů*. Praha, Československý spisovatel, 1991.

čtenářem je typ **emocionální**, který si ve čteném textu zpravidla vyhledává hrdinu dle vlastních sympatií, se kterým se následně ztotožňuje.

3.3 Čtenářská gramotnost

Pojem čtenářská gramotnost se liší napříč časem i místem. Česká školní inspekce definuje čtenářskou gramotnost jako „*celoživotně se rozvíjející vybavenost člověka vědomostmi, dovednostmi, schopnostmi, postoji a hodnotami potřebnými pro užívání všech druhů textů v různých individuálních i sociálních kontextech.*“³⁵ Čtenářská gramotnost je tedy práce s textem, při které vzniká schopnost porozumět danému textu, která rozvíjí vlastní vědomosti, pomáhá dosáhnout vlastních cílů a podílí se na aktivní účasti jedince ve společnosti.³⁶

Základem není pouhá schopnost text číst. Čtenářská gramotnost úzce souvisí se čtenářstvím, což je aktivitou dlouhodobého charakteru spojenou se zálibou ve čtení. Čtenářskou gramotností se zabývá několik mezinárodních i českých studií, mezi které patří zejména výzkumy PIRLS³⁷ a PISA³⁸, které čtenářskou gramotnost testují napříč většinou států. Pro všechny tyto výzkumy je společným nástrojem text, který zkoumá, hodnotí a porovnává schopnost využití čtenářské gramotnosti žáky na základních a středních školách.

Česká školní inspekce dále popisuje čtyři typy postupů porozumění čtenému textu, které na sebe navazují. Jedná se o vyhledávání informací, vyvozování závěrů, interpretaci a posuzování textu.³⁹

---

³⁵ KOŠTÁLOVÁ, Hana. *Čtenářská gramotnost jako vzdělávací cíl pro každého žáka*. Praha: Česká školní inspekce, 2010. s. 14

³⁶ STRAKOVÁ, Jana. *Vědomosti a dovednosti pro život: čtenářská, matematická a přírodovědná gramotnost patnáctiletých žáků v zemích OECD*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2002. ISBN 80-211-0411-2.

³⁷ PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) je mezinárodní šetření zabývající se testováním a výzkumem čtenářské gramotnosti žáků 4. ročníku na základních školách. Realizátorem je Česká školní inspekce (ČŠI).

³⁸ PISA (Programme for International Student Assessment) je mezinárodní šetření zabývající se měřením výsledků vzdělávání, zaměřující se na zjišťování úrovně gramotnosti patnáctiletých žáků. Realizátorem je Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD).

³⁹ JANOTOVÁ, Zuzana a Kateřina ŠAFRÁNKOVÁ. *Čtěme nejen v hodinách českého jazyka: úlohy PIRLS 2011*. Praha: Česká školní inspekce, 2013. ISBN 978-80-905370-6-4.

Postupy porozumění čteného textu:

Vyhledávání informací patří mezi základní dovednost při porozumění čteného textu. Čtenář vyhledává konkrétní odpovědi v samotném textu, posuzuje jejich správnost a chápe souvislosti mezi otázkou a odpovědí.

Druhým stupněm chápání textu je **vyvozování závěrů**, které již vyžaduje adolescentovo hlubší pochopení. Čtenář již v textu nehledá konkrétní odpověď na otázku, ale vyvozuje odpověď z ostatních souvisejících informací v textu obsažených.

Interpretací je myšlena aplikace čtenářových osobních zkušeností na text a vedoucí ke komplexnímu pochopení čteného. Jelikož jsou při něm využity různé čtenářovy zkušenosti se čteným tématem, odpovědi se mohou lišit. Interpretací může být například *„posouzení jiných možností chování postavy v dané situaci.“*⁴⁰

Nejvyšším stupněm, kterého čtenář může při porozumění textu dosáhnout, je **posuzování textu**. Posuzování textu je již zcela závislé na čtenáři, který dává vlastní interpretaci čteného textu do souvislosti s osobním pohledem na svět, přičemž připojuje také vlastní stanovisko, ve kterém se tento pohled na svět odráží. Dosažení tohoto stupně nezbytně potřebuje dostatek předchozí čtenářské zkušenosti a znalost jazyka.

Česká školní inspekce uvádí následující příklady činností zaměřené na posuzování textu:

„posouzení věrohodnosti popisovaných událostí;

popsání prostředků, které autorovi umožnily vytvořit neočekávaný konec příběhu;

posouzení úplnosti nebo srozumitelnosti informací uvedených v textu;

*rozpoznání autorova názoru na hlavní téma textu.“*⁴¹

3.4 Vliv četby

Vypěstuje-li si adolescent dostatečně pevný vztah k literatuře, vzniká mezi ním a čteným textem obousměrný vztah. Tento vztah ovlivňuje jak čtenář pohledem na čtené dílo, tak samotné dílo, které působí na čtenáře. Vliv četby může být natolik silný, že se

---

⁴⁰ JANOTOVÁ, Zuzana a Kateřina ŠAFRÁNKOVÁ. *Čtíme nejen v hodinách českého jazyka: úlohy PIRLS 2011*. Praha: Česká školní inspekce, 2013. ISBN 978-80-905370-6-4. s. 12

⁴¹ JANOTOVÁ, Zuzana a Kateřina ŠAFRÁNKOVÁ. *Čtíme nejen v hodinách českého jazyka: úlohy PIRLS 2011*. Praha: Česká školní inspekce, 2013. ISBN 978-80-905370-6-4. s. 13

čtenář soustředí výhradně na čtený text, aniž by věnoval pozornost okolnímu prostředí. Díky takto silné koncentraci dochází k silnému rozvoji představivosti a fantazie.

Vzhledem k unikátnosti každého jedince není možné určit míru tohoto vlivu, hlavní rozdíly mezi čtenáři jsou dány zejména životní zkušeností, rozdílnými sociálními vlivy, dosaženým vzděláním, okruhem zájmů, věkem nebo pohlavím.⁴²

Je však možné vliv četby na člověka alespoň popsat. Aleš Haman vliv literatury na člověka považuje za způsob, jakým se člověk vyrovnává s tím, co mu v životě chybí. Zejména četbu beletrie popisuje jako kompenzaci člověka v návaznosti na jeho neuspokojené potřeby. Nehovoří o změnách či strádání, které by zásadně ovlivňovaly kvalitu života, nýbrž poukazuje na drobné změny, které nastávají například v souvislosti se změnou ročního období či denní doby.⁴³

3.5 Účinky četby

Četba, která není pouhým čtením textu, chápe text také v hlubších rovinách. Čtenář, který je hlubšího čtení již schopen, prochází procesem, ve kterém je četbou proměňován. Lidmila Vášová, která patří mezi hlavní představitele české bibliopedagogiky a bibliopsychologie, ve své knize *Úvod do bibliopedagogiky* (1995) definuje šest účinků četby na čtenáře. Tyto účinky jsou instrumentální, prestižní, potvrzovací, estetické, rekreační a psychoterapeutické.⁴⁴

Prvními účinky jsou účinky **instrumentální**, které jsou specifické zejména přínosem nových informací. Jedinec tyto informace vyhledává cíleně v podobě čtení naučné, technické, příručkové či návodné literatury, nebo je vyhodnotí z beletrie na základě souvislostí s vlastní situací.

Další účinky jsou nazývány **prestižní**. Tento účinek úzce souvisí se sociativním typem čtenáře. Jedinec vyhledává četbu, která koresponduje se zájmy skupiny, ke které náleží. Četba této literatury posiluje vlastní sebeúctu. Čtenář tohoto typu četby v ní může také nacházet vlastní vzory.

---

⁴² VÁŠOVÁ, Lidmila. *Úvod do bibliopedagogiky*. Praha: Institut sociálních věcí, 1995. ISBN 80-85866-07-2.

⁴³ HAMAN, Aleš. *Literatura z pohledu čtenářů*. Praha: Československý spisovatel, 1991. Puls (Československý spisovatel). ISBN 80-202-0281-1.

⁴⁴ VÁŠOVÁ, Lidmila. *Úvod do bibliopedagogiky*. Praha: Institut sociálních věcí, 1995. ISBN 80-85866-07-2.

Potvrzovací účinky znamenají, že si čtenář vyhledává zejména takovou četbu, která ho utvrdí v jeho názorech, stanoviscích a postojích.

Estetické účinky korespondují s estetickým typem čtenáře. Jedná se o působení literárního díla na adolescenta v oblasti jeho estetického cítění. Čtenáři je v průběhu čtení rozvíjena jak jazyková složka, tak představivost. Esteticky působit kniha nemusí pouze dějem, ale i obalem a celkovým vzezřením.

Rekreačními účinky je myšlena schopnost čtenáře vnímat čtení jako odpočinek a relaxaci. Vnímání čtení literatury jako rekreaci je podmíněno pozitivním vztahem k četbě a schopností soustředit se nejen na text, ale i co text sděluje. Vzhledem k možnosti odreagování se čtením textu hovoří Vášová o tzv. únikové funkci četby.

Psychoterapeutické účinky jsou takové, které na čtenáře působí ozdravně zejména v oblasti psychiky. Na principu, který pomáhá čtenáři léčit psychické problémy pomocí četby, je založena biblioterapie. Tato metoda bude blíže upřesněna v kapitole č. 5.

4 Čtenářství adolescentů

Čtenářství žáků středních škol patří v české odborné literatuře k méně prozkoumaným oblastem než u žáků navštěvujících školu základní. Období adolescence si je ve čtenářství v mnohém podobné s předchozím obdobím pubescence. Nejvýraznějším rozdílem, týkající se čtenářství, je nárůst čtení knih v období puberty a pokles v období adolescence. Důvody jsou ve většině případů změna školy ze základního vzdělávání ke středoškolskému, které klade vyšší požadavky na jedince v sociální roli žáka a vyšší samostatnost adolescenta, která často ústí k častějšímu trávení času s vrstevníky, což vede ke kratšímu času stráveného u knihy.⁴⁵

V období adolescence je také oproti pubescenci pozorován ústup oblíbenosti science fiction a fantasy literatury. Adolescenti častěji vyhledávají specializovanější literaturu, která koresponduje s jejich volnočasovými aktivitami a zájmy. Vyrůstá také zájem o odbornou literaturu. Stejně jako v pubescenci, je i v adolescenci vysoká oblíbenost dobrodružné a detektivní literatury. Mezi další oblíbená knižní témata patří společenský román a humoristická, satirická a sportovní literatura.⁴⁶

Mezi typická témata, o která se adolescent v tomto období zajímá, patří téma milostné. Dalšími oblíbenými tématy jsou podle Hyhlíka životní problémy a společenské vztahy, úvahy o budoucnosti, životních cílech. V literatuře převažuje touha po poznání. Adolescent již nevnímá pouhý děj knihy, ale všímá si také autorových myšlenek či faktických informací obsažených v knize, které mohou vést k jisté sebereflexi.⁴⁷

4.1 Faktory ovlivňující čtenářství adolescentů

Čtenářství adolescentů určuje soubor faktorů, které se podílejí na samotném utváření osobnosti čtenáře.

Počátky čtenářství vznikají v **rodině** již v předškolním věku dítěte. Jak uvádí Otakar Chaloupka v díle *Rodina a počátky dětského čtenářství* (1995), nejvýraznější faktor spočívá v předčítání rodičů dětem, učení říkanek a komunikace s dítětem jako

---

⁴⁵ VÁŠOVÁ, Lidmila. *Čtenáři a uživatelé informací (Základy psychologie a pedagogiky čtenáře)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980.

⁴⁶ VÁŠOVÁ, Lidmila. *Čtenáři a uživatelé informací (Základy psychologie a pedagogiky čtenáře)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980.

⁴⁷ HYHLÍK, František. *Četba a její vliv na utváření osobnosti: (psychologie čtenáře)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958. Učební texty vysokých škol.

taková.⁴⁸ Význam předčítání potvrzuje také Jiří Trávníček výzkumem českého čtenářství uvedeném v díle *Rodina, škola, knihovna: Náš vztah ke čtení a co ho ovlivňuje* (2019), ve kterém uvádí, že téměř třetina všech nečtenářů popisuje, že jim rodiče doma nikdy nepředčítali, zatímco čtenář častý, který podle Trávníčka přečte za rok třináct a více knih, absenci předčítání v dětství uvádí pouze v osmi procentech.⁴⁹

Po nástupu povinné školní docházky se dítě učí nejdůležitější dovednosti pro vznik osobnosti čtenáře, čtení. Kromě výuky čtení čtenáře formuje také obsah výuky, spojený s doporučenou a následně maturitní četbou.⁵⁰ Druhým faktorem, podílejícím se na rozvoji osobnosti čtenáře, je tedy **škola**.

Jak již bylo popsáno v předchozích kapitolách, významným faktorem, který utváří osobnost adolescentů bez ohledu na jeho vztah ke čtení, se v období pubescence a následně adolescence stávají zejména **vrstevníci** a vrstevnické skupiny. Vzhledem k míře vlivu, jaký vztahy mezi adolescenty mají ve vztahu k budování vlastní identity, je lze očekávat také při výběru vhodné literatury ke čtení.

Čtvrtým faktorem je, vzhledem k velmi dynamickému rozvoji osobnosti a sebevědomí, také **vnitřní motivace** a **vůle**, která je u každého jedince různá a která závisí na vnitřních myšlenkových procesech každého adolescenta.

Dalším faktorem, který má významný podíl na rozvoji čtenářství a čtenářské gramotnosti, je návštěva **knihovny**, přestože adolescenti zpravidla nedají při výběru knihy na radu knihovnic či knihovníků. Nejčastěji navštěvují knihovnu pravidelně gymnaziální žáci, kteří v ní čerpají náměty jak pro studijní, tak pro osobní účely.

Posledními faktory je v současnosti čím dál více se rozmáhající **virtuální prostor** a další **volnočasové aktivity**, které jsou blíže specifikovány v následujících podkapitolách.

---

⁴⁸ CHALOUPEK, Otakar. *Rodina a počátky dětského čtenářství*. Praha: Victoria Publishing, 1995. ISBN 80-85865-40-8.

⁴⁹ TRÁVNÍČEK, Jiří. *Rodina, škola, knihovna: Náš vztah ke čtení a co ho ovlivňuje*. Brno: Nakl. Host, 2019. ISBN 978-80-7577-994-6.

⁵⁰ TRÁVNÍČEK, Jiří. *Rodina, škola, knihovna: Náš vztah ke čtení a co ho ovlivňuje*. Brno: Nakl. Host, 2019. ISBN 978-80-7577-994-6.

4.2 Čtenářství a virtuální prostor

Na čtenářství pubescentů i adolescentů má díky rozvoji elektroniky vliv také virtuální prostor, který představuje zejména internet, který adolescent navštěvuje v podobě počítače, mobilního telefonu či tabletu. Vlivu a významu virtuálního prostoru je věnováno čím dál více studií. Výzkumník Jiří Trávníček zmapoval tuto problematiku v souvislosti se čtenářstvím v knize *Čtenáři a internauti* (2010), ve které poukazuje na zvyšování frekvence trávení času na zmíněných elektronických nosičích na úkor volnočasového čtení napříč všemi generacemi.⁵¹ Nejvíce času věnují virtuálnímu prostoru zejména adolescenti. V souvislosti se čtenářstvím se adolescenti dle výzkumu nacházejí naopak nad průměrem celé populace. Není tedy platný předsudek, že nejmladší generace méně čtou, protože tráví více času na internetu, protože čas, který na něm stráví je téměř roven času, který věnují starší generace televizi, rádiu a dalším mediálním nosičům.⁵²

4.3 Čtenářství a další volnočasové aktivity

Dalšími faktory, které ovlivňují čtenářství adolescentů, jsou zájmy a činnosti, kterým se žák věnuje ve svém volném čase. Jelikož středem zájmu adolescentů bývají vztahy zejména s vrstevníky, se kterými zároveň tráví nejvíce času, ostatní volnočasové aktivity s nimi do velké míry souvisí také. Souvislost bývá patrná při výběru knižních či časopiseckých titulů, ale i při výběru hudby, filmů či další kulturní činnosti.

Vyjmenované činnosti společně s mimoškolním vzděláváním, procházkami, péčí o domácí mazlíčky, časem stráveným na počítači, sportem, brigádou a nicneděláním patří mezi nejčastější činnosti, kterým se adolescent věnuje.⁵³

Sociolog Petr Sak ve svém výzkumu *Proměny české mládeže* (2000) rozdělil volnočasové aktivity mládeže na aktivity, které s věkem rostou. Patří mezi ně například brigáda či veřejně prospěšná a politická činnost. Aktivity, které s věkem klesají, jsou například výtvarné aktivity, hudební činnost, turistika či studium. Třetí typ aktivit tvoří takové, jejichž největší zájem vrcholí v období adolescence, například nicnedělání, návštěva diskoték, poslech hudby či návštěva kina. Aktivitami, kterým adolescenti věnují

---

⁵¹ TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čtenáři a internauti. Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení*. Brno: Nakl. Host, 2010.

⁵² TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čtenáři a internauti. Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení*. Brno: Nakl. Host, 2010.

⁵³ SAK, Petr. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklič, 2000. ISBN 80-72229-042-8.

nejméně času ve věku osmnácti let, jsou dle autora četba knih a domácí práce. Poslední skupinu tvoří aktivity, které se s věkem výrazně nemění.⁵⁴

Pavel Říčan dále klade velký důraz na sportovní aktivity, které adolescent vyhledává ve vyšší míře než dospělý. Sport, který přináší adolescentovi uvolnění od běžných činností, jakou je například škola, je dle autora přínosný díky zdravému procvičování dobrovolné kázně a systematičnosti. Sportovní aktivity jsou pro adolescenta také příležitostí pro setkání s dalšími vrstevníky. Říčan dále zmiňuje aktivně provozovanou hudbu, které však podle něj konkuruje vysoká kvalita a množství moderních skladeb. Velmi prospěšnou aktivitou, kterou je dle něj vhodné trénovat zejména v adolescentním věku, je také divadlo, případně film, díky kterému má jedinec možnost vyzkoušet si hraní různých rolí stejně jako v běžném životě. Mezi neméně prospěšné aktivity řadí dále výtvarné či literární umění, které však vyžadují delší cvik a osobní zrání, proto jsou adolescentní pokusy o toto umění často nízké kvality.⁵⁵

Výzkum Jiřího Trávníčka se ve své knize *Čtenáři a internauti (2010)* zabývá vztahem ke knize mezi obyvateli ve věku patnácti až dvaceti čtyř let. Mezi nejoblíbenější témata, o které se tato skupina zajímá časopisecky, patří sport a životní styl. Znatelné je také zvýšené využívání internetu oproti sledování televize, poslechu rozhlasu, čtení novin a časopisů.⁵⁶

---

⁵⁴ SAK, Petr. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-72229-042-8.

⁵⁵ ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Praha: Nakl. Portal, 2004. ISBN 80-7178-829-5.

⁵⁶ TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čtenáři a internauti. Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení*. Brno: Nakl. Host, 2010.

5 Biblioterapie

Biblioterapie je pojem, který je v České republice používán pouze zřídka, přestože je úzce spojen s osobou čtenáře a nabízí širokou škálu využití jak v terapeutické či školní praxi, tak v běžném životě. Následující podkapitoly objasní vývoj a chápání pojmu biblioterapie, charakterizují terapeutický vliv knihy na člověka a definují základní přínosy využití biblioterapie.

5.1 Vývoj pojmu biblioterapie

Pojem *biblioterapie* je odvozen z řeckých slov *biblion*, což v překladu znamená kniha a *therapia* neboli terapie či léčba. Biblioterapii je tedy možné krátce definovat jako léčbu knihou. Tendence, zaměřující se na souvislost mezi pozitivním působením knihy a duševním zdravím jedince lze nalézt již ve využití šamanských zaříkávadel, ve starém Egyptě, starověkém Řecku a Římě. V České republice vyzdvihovali vliv knihy na člověka zejména knihovníci v první polovině 20. století.⁵⁷

V současné době se tématem biblioterapie v Čechách zabývá především *Knihovna Kroměřížska*, která obsahuje *Databázi biblioterapeutické knihovny*⁵⁸ a je zaměřena především na význam bibliografie v oblasti knihovnictví a vysokoškolská pedagožka Petra Bubeníčková (2017) ve své univerzitní práci *Biblioterapie*⁵⁹, zaměřené na základní a středoškolskou pedagogiku. Na využití biblioterapie ve speciálním vzdělávání upozorňuje speciální pedagog Pavel Svoboda (2013)⁶⁰ a webový server *BiblioHelp*, který obsahuje nejen seznamy doporučené literatury pro práci s různými psychickými, fyzickými či sociálními problémy, ale také návod, jak s knihami pracovat pro vlastní uvolnění stresu a relaxace.

5.2 Biblioterapie a psyché člověka

Pavel Svoboda (2013) vymezuje tři základní pojmy s biblioterapií spojené, terapii, umění a psaní. Terapií rozumí „*odborně vedený proces směřující k psychosomatickému uzdravení jedince, prováděný většinou lékařem nebo terapeutem.*“⁶¹ Definicí umění je kulturní lidská činnost, na kterou lze nahlížet individuálně či sociálně a součástí jíž je estetický zážitek. Psaním rozumí též autor „*specifický lidský proces, při kterém vzniká*

---

⁵⁷ BUBENÍČKOVÁ, Petra: *Biblioterapie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. ISBN 978-80-7435-699-5.

⁵⁸ *Knihovna Kroměřížska* [online]. [cit. 2020-03-08]. Dostupné z: <https://www.knihkm.cz/sluzby/biblioterapie.html>

⁵⁹ BUBENÍČKOVÁ, Petra: *Biblioterapie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. ISBN 978-80-7435-699-5.

⁶⁰ SVOBODA, Pavel. *Biblioterapie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013. ISBN 978-80-244-3684-5.

⁶¹ SVOBODA, Pavel. *Biblioterapie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013. ISBN 978-80-244-3684-5.

literatura.“⁶² Biblioterapie všechny tyto prvky obsahuje. Metoda dle Svobody slouží především jako pomoc klientům psychiatrických léčeben či jako součást terapie psychologa.⁶³ Biblioterapie bývá využívána jako terapeutický prostředek sloužící k redukci negativních emocí a jejich symptomů a nahrazuje je emocemi pozitivními. Pomáhá s řešením problémů, rozvíjí empatii, porozumění a může zvyšovat sebevědomí člověka.⁶⁴ Logickým pokračováním celé myšlenky je propojení terapeutických přínosů biblioterapie také při práci s adolescentními čtenáři ať už z pozice učitele, vychovatele či rodiče.

Bubeničková (2017) dělí biblioterapii na receptivní a expresivní.⁶⁵ Receptivní biblioterapie využívá text při jeho samotném čtení či předčítání. Pomáhá dle autorky „v získávání nadhledu nad situací, kterou recipient v konkrétní životní etapě řeší. Při čtení se může ztotožnit nejen se situací, která je v literárním díle prezentována, ale i s hrdin(k)ou – literární postavou, s jejími osudy...“⁶⁶ Díky ztotožnění se s oblíbenými hrdiny čtené knihy získává tzv. zástupnou zkušenost s problémem, kterou je následně schopen objektivně zhodnotit. Hluboké čtení textu čtenáři může přinést také očištění, úlevu zvanou jako katarze. Z těchto důvodů autorka zdůrazňuje význam *diskuze* po čtení textu.⁶⁷

Expresivní biblioterapie je vystavěna na procesu produkce textu. Role čtenáře se mění v roli tvůrce vlastního literárního textu. Při práci s textem využívá Bubeničková psaní nového textu podle předem stanovených kritérií nebo využívá metody dokončení textu, ve které adolescent dokončuje předem stanovený text podle vlastních myšlenek či inspirace. Tuto metodu dle autorky „využívají učitelé při práci s textem aktivně, práce s recipienty je poté jednodušší, jelikož již nemusejí vysvětlovat postup.“⁶⁸

---

⁶² SVOBODA, Pavel. *Biblioterapie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013. ISBN 978-80-244-3684-5.

⁶³ SVOBODA, Pavel. *Biblioterapie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013. ISBN 978-80-244-3684-5.

⁶⁴ *Bibliotherapy: Overview and Implications for Counselors*. American Counseling Association [online]. 2007, [cit.2020-03-08]. Dostupné z:

<https://www.counseling.org/resources/library/ACA%20Digests/ACAPCD-02.pdf>

⁶⁵ BUBENÍČKOVÁ, Petra: *Biblioterapie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. ISBN 978-80-7435-699-5.

⁶⁶ BUBENÍČKOVÁ, Petra: *Biblioterapie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. ISBN 978-80-7435-699-5. s. 27

⁶⁷ BUBENÍČKOVÁ, Petra: *Biblioterapie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. ISBN 978-80-7435-699-5.

⁶⁸ BUBENÍČKOVÁ, Petra: *Biblioterapie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. ISBN 978-80-7435-699-5. s. 54

5.3 Využití biblioterapie v pedagogické praxi

Biblioterapii lze kromě léčby psychických problémů využít také jako didaktický prostředek, který napomáhá lepšímu porozumění mezi žáky. Petra Bubeníčková ve své knize *Biblioterapie* (2017) definuje základní využití této metody v praxi. Současné inkluzivní školství dává možnost integrace žáků s různými handicapami do běžné školy. Vhodné využití biblioterapeutické literatury pomůže všem žákům celou situaci lépe zvládnout. Dalším benefitem je začlenění žáků z rozdílných společenských nebo kulturních podmínek. Celá metoda dle autorky dále „podpoří vzájemnou spolupráci, pomoc a podporu mezi žáky ve škole i v soukromí.“⁶⁹ Biblioterapii lze zejména na druhém stupni základní školy využít také jako pomoc při začlenění dětí s poruchami učení, hyperaktivitou, případně autismem do třídního kolektivu a režimu třídy. Bubeníčková dále jako hlavní výhodu biblioterapie uvádí rozvoj osobnosti pubescenta a adolescenta, biblioterapie „pomáhá rovněž i při budování kvalitních vztahů ve školní skupině i mimo ni.“⁷⁰ Učitel, který chce metodu biblioterapie využít, může vhodnou literaturu volit také s ohledem na individuální čtenářské preference a zkušenosti žáka. Biblioterapie slouží zejména žákovi při vyrovnání se s životními překážkami, kterým se žádný člověk v průběhu vývoje zcela nevyhne.⁷¹

Při využití biblioterapie pro terapeutické i didaktické účely by měl být proces rozdělen na tři fáze, osobní identifikaci čtenáře s konkrétním charakterem v doporučené práci, při kterém vzniká vztah žáka ke knize, který vede ke druhé fázi, mentálnímu očištění od problému, kvůli kterému se biblioterapie provádí. Poslední fází je schopnost jedince na problém racionálně nahlížet.⁷²

---

⁶⁹ BUBENÍČKOVÁ, Petra: *Biblioterapie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. ISBN 978-80-7435-699-5. s. 88

⁷⁰ BUBENÍČKOVÁ, Petra: *Biblioterapie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. ISBN 978-80-7435-699-5. s. 88

⁷¹ BUBENÍČKOVÁ, Petra: *Biblioterapie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. ISBN 978-80-7435-699-5.

⁷² *Bibliotherapy: tools, Publication & Resources*. American Library Association [online]. In: [cit. 2020-03-08]. Dostupné z: <http://www.ala.org/tools/atoz/bibliotherapy>

Při práci s adolescentem lze přizpůsobit literární nabídku čtenáři tak, aby se mohl zajímat především o problém, který ho trápí. Petra Bubeníčková ve své publikaci *Biblioterapie* (2017) nabízí nejčastější témata, která jsou společná jak pro adolescenty, tak pro dospělé čtenáře:

- „psychické poruchy;
- závislosti (vztahové, drogové);
- domácí násilí;
- ADHD, ADD, autismus;
- sebepoznání, seberozvoj, dospívání, zamilovanost;
- rodinné vztahy (rozvod, nefungující rodina);
- handicap, nemoc;
- stáří a smrt.“⁷³

Učitel využívající biblioterapie tedy může vytvořit seznam doporučené literatury pro žáky, ve kterých se hlavní hrdina potýká s podobnými reálnými či pouze alegorickými problémy jako čtenář. Tím pomáhá čtenáři vyrovnat se s vlastními problémy. Některé metody práce s biblioterapeutickým textem korespondují s metodami pro práci s jakýmkoli textem. Bubeníčková jmenuje metodu *čtení s předvídáním*, metodu *řízeného čtení*, *práci s příběhem* či metodu *produkce textu*.⁷⁴

---

⁷³ BUBENÍČKOVÁ, Petra: *Biblioterapie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. ISBN 978-80-7435-699-5. s. 83.

⁷⁴ Blíže viz BUBENÍČKOVÁ, Petra: *Biblioterapie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. ISBN 978-80-7435-699-5. s. 91

PRAKTICKÁ ČÁST

Teoretická část popsala základní poznatky a informace, které jsou spojeny s vnitřním i vnějším životem vývojového období adolescence. Ze získaných poznatků vyplynuly jednotlivé okruhy zájmů adolescentů, faktory, ovlivňující jejich prožívání, fyzický i psychický vývoj i vztah ke čtenářství. Následně byly v kapitole č. 5, která je věnovaná biblioterapii, vytyčeny hlavní benefity, které může biblioterapeutická četba přinést jak samotným čtenářům, tak učitelům a třídnímu kolektivu. Praktická část je zaměřená na kvalitativní výzkum čtenářství adolescentů a jejich motivů v porovnání s poznatky získanými v části teoretické. Metoda kvalitativního výzkumu byla zvolena kvůli jeho komplexnosti, hloubce poznatků a možnosti volby při kladení otázek. Celý výzkum proběhl formou hloubkového polostrukturovaného rozhovoru zejména z důvodu získání vyššího množství informací a zároveň udržení linie základních otázek totožných pro všechny respondenty. Výhodou kvalitativního rozhovoru je dále, jak popisuje výzkumník Jan Hendl (2016), možnost přezkoušení porozumění respondentovi změnou či úpravou otázky. Dále může respondent lépe vyjádřit vlastní pohled a názory, které by při dotazníkovém šetření či další metodou kvantitativního výzkumu nemusely být ani zmíněny.⁷⁵ Hlavní výhodou této metody je, tedy stručně řečeno, poměrně snadné získání relevantních informací, které mají základní strukturu shodnou pro všechny adolescenty s možností získávané informace libovolně prohlubovat.

Konkrétnímu výběru respondentů předcházelo dotazníkové šetření, které proběhlo na obou zkoumaných středních školách, které jsou popsány níže. Všem žákům třetího a čtvrtého ročníku včetně osmiletého gymnázia byly rozeslány elektronické dotazníky zaměřené na výzkum čtenářství. Bylo osloveno 260 respondentů, elektronický dotazník dokončilo 108 žáků, protože návratnost byla dobrovolná. Z těchto žáků byli následně všichni žáci osloveni ke spolupráci s rozhovorem. Konkrétní výběr respondentů je popsán v kapitole č. 8: *Popis respondentů*.

---

⁷⁵ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

6 Validita, reliabilita, triangulace

Kvalitativní výzkum, jak popisuje metodolog Jan Hendl (2016), požaduje zvýšené nároky na jeho validitu, reliabilitu a triangulaci.⁷⁶ Důvěryhodnost zajišťuje provedení samotných rozhovorů, kterým bylo vyměřeno dostatečné množství času, tedy tři měsíce. Průběžný postup a následné výsledky výzkumu byly pravidelně jednou týdně konzultovány s vedoucí závěrečné práce, stejně jako se samotnými respondenty, kteří byli informováni o výsledcích výzkumu. Tím měli respondenti možnost se dodatečně vyjádřit (i nesouhlasně) k popisovaným informacím, které se jich týkaly. Do výzkumu byli zahrnuti jak pravidelní a vášniví čtenáři, tak nečtenáři.

Triangulace je zajištěna několika popisovanými zdroji informací při tvorbě teoretické části, včetně využití dvou metod sběru dat, strukturovaného dotazníku, jehož výsledky jsou zahrnuty do popisu respondentů a analýzou jednotlivých rozhovorů, které byly nejprve přepsány, následně zakódovány pomocí série popsáných kódů a vyhodnoceny na základě teoretické části práce. Znění otázek bylo často obměněno a nejasné otázky byly položeny několikrát.

Výsledky získané z výzkumu je možné aplikovat na případné další respondenty za podmínky stejné formy sběru dat čili čtyřicetipětiminutového hloubkového rozhovoru s oporou kladených otázek a totožných kódů popsáných níže. Hlavní téma práce, které je zaměřeno na čtenářství dnešních adolescentů, by bylo vhodné také rozšířit odbornou literaturou, zaměřenou na totožné téma vzhledem k poměrně nízkému počtu zkoumaných studií, které se popisovanými jevy zabývají. Přenositelnost je tedy také možná.

Hodnověrnost a potvrditelnost jsou zajištěné dostatečným množstvím získaných dat, ze kterých výzkum vychází, neutralitou a konzistencí kladených otázek, pravdivým a nezkráceným popsáním získaných informací.

Veškeré získané informace byly nejprve přepsány z nahrávacího zařízení (mobilního telefonu) do osobního počítače výzkumníka chráněného heslem. Transkripce rozhovorů byla následně ručně zakódována pomocí série níže popsáných kódů, které vycházely z teoretické části, zejména z opěrných vědeckých studií Aleše Hamana

---

⁷⁶ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

(1991)⁷⁷, Petry Bubeníčkové (2017)⁷⁸ a Františka Hyhlíka (1963)⁷⁹. Ze všech odborných děl byly čerpány pouze informace aktuální pro současné adolescentní čtenářství, z díla Františka Hyhlíka byla vynechána zejména tendenční socialistická propaganda a doplněny výsledky spojené se vznikem internetu a internetových a elektronických nosičů.

7 Vedení rozhovoru

Pro kvalitativní výzkum byla vybrána metoda polostrukturovaného hloubkového rozhovoru. Vzhledem k vyššímu počtu respondentů byl jako technika transkripce zvolen *shrnující protokol*. Celý rozhovor byl přepsán a následně byl redukován. Rozhovor zachovává strukturu tazatel – respondent, čili otázka – odpověď, byly z něj však vypuštěny nadbytečné informace, které nesouvisí s předmětem zkoumání práce. Vypuštěnými informacemi byly například opakující se fráze v případě, že respondent delší dobu hledal vhodná slova či doslovný popis nesouvisejících skutečností. Rozhovorů bylo provedeno sedmnáct, první rozhovor byl pilotní a do výsledků závěrečné práce nebyl zařazen. Podle pilotního rozhovoru byla následně upravena osnova a znění některých otázek. Všechny rozhovory byly uskutečněny v časovém období od prvního října do třicátého prvního prosince 2019. Respondenti byli osloveni na základě odpovědi průzkumného dotazníkového šetření sloužícímu k výběru vhodných adolescentů.

Všichni respondenti byli před samotným rozhovorem poučeni o nahrávání. Respondenti dále písemně souhlasili se sběrem dat a jejich využitím pro účely závěrečné práce. Následně byli žáci ujištěni o anonymitě získaných dat, a také, že odpovědi na otázky jsou dobrovolné. Výzkumné otázky byly pokládány citlivě vždy s ohledem na popisovanou životní situaci respondenta, přesto v případě nepříjemných pocitů nemuseli respondenti na otázky odpovídat. Po dokončení rozhovoru jsem všem respondentům osvětlila také cíl diplomové práce a popsala, jak budu se získanými daty nakládat. Veškeré informace, s jejichž zveřejněním respondenti dodatečně nesouhlasili, byly upraveny či vynechány.

Před samotnými rozhovory byly stanoveny cílové otázky, na které byly hledány odpovědi přímo i nepřímo.

---

⁷⁷ HAMAN, Aleš: *Literatura z pohledu čtenářů*. Praha, Československý spisovatel, 1991.

⁷⁸ BUBENÍČKOVÁ, Petra: *Biblioterapie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. ISBN 978-80-7435-699-5.

⁷⁹ HYHLÍK, František. *Psychologie mladého čtenáře*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963.

Pro udržení jednotné struktury všech rozhovorů a s nimi spojenými výslednými daty byly před rozhovorem stanoveny otázky, které s ohledem na význam kopírovaly otázky cílové včetně obecných informací týkajících se respondentů. Znění a pořadí otázek bylo vždy přizpůsobováno plynulosti rozhovoru.

7.1 Popis otázek rozhovoru

Rozhovor byl vedený v souladu se zásadami pro vedení interview dle odborníka zabývajícího se kvalitativním výzkumem Jana Hendla (2016). Vedení rozhovoru bylo důkladně promyšlené a připravené zejména skrze pilotní rozhovor, který pomohl odstranit nedostatky. Klazení otázek bylo účelné s důrazem na cíle výzkumu. Řeč výzkumníka se vždy přizpůsobovala řeči respondentů kvůli zvýšení výpovědní hodnoty rozhovoru, srozumitelnosti a dosažení více informací. Při výpovědích, které nebyly v souladu se smýšlením výzkumníka, byl vždy ponechán široký vyjadřovací prostor respondentům, osobní názory žádným způsobem neovlivnily přístup výzkumníka k respondentovi, se kterým bylo vždy zacházeno citlivě, vstřícně a se zájmem. Formulace otázek byla jasná, srozumitelná a neutrální. Hlavní otázky byly často doplňovány otázkami *sondážními*⁸⁰. Při obtížné formulaci respondentových výpovědí bylo ponecháno dostatečné množství času na odpověď, která byla vždy pozorně vyslechnuta. Respondent byl také průběžně srozuměn s průběhem rozhovoru a jeho délkou. Jednotlivé otázky, které jsou popsány níže, nezachovávaly vždy popsanou strukturu vedení rozhovoru. Prioritou vždy byla plynulost rozhovoru, která často dávala možnost znění otázek upravovat či přesouvat.

Pro prolomení případné psychické bariéry při rozhovoru mezi tazatelem a dotazovaným byla na začátek rozhovoru vložena úvodní otázka, „*Co jsi o rozhovoru slyšel/a?*“, po které zpravidla následovala doplňující otázka „*Co od rozhovoru očekáváš?*“. Respondent vyjádřil vlastní očekávání směřování rozhovoru a tazateli zároveň pomohl zorientovat se v respondentově počátečním prožívání, jelikož z odpovědí byla několikrát znát mírná nervozita. Následoval sběr úvodních obecných informací, zaměřených na *název školy, věk, oblíbené volnočasové aktivity respondentů, vzdálenost*

---

⁸⁰ Sondáž (probing) probíhá v rámci konverzace za pomoci klazení dodatečných otázek, které prohlubují smysl získaných dat. Zdroj: HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9. s. 170

školy a místa bydliště, počet sourozenců či spokojenost se studiem, při kterých se respondent zpravidla uvolnil a začal být sdílnějším.

Následoval respondentův konkrétní popis volnočasových aktivit, který byl zjišťován otázkami „*Kolik času jednotlivým činnostem věnuješ?*“, „*Existují nějaké specifické situace, při kterých činnost provozuješ?*“ a „*Může nějak souviset volnočasová aktivita s tvým vztahem ke čtení?*“

Popis volnočasových aktivit byl následně směřován ke klíčovým otázkám ohledně čtení. Otázka „*Považuješ se za čtenáře?*“ zjišťovala respondentův vztah ke knihám obecně, následovaly konkrétní otázky na *oblíbený žánr, knihu, počet přečtených knih, pozitiva a negativa čtení, vliv literatury při jednání s ostatními lidmi, přínosy četby, oblíbené místo, čas či náladu ve vztahu ke čtení či konkrétní výběr knižních titulů*. Cílem všech otázek tohoto celku bylo získání co nejpresnějších a konkrétních informací, pomocí kterých lze profilovat *charakteristiku čtenářské osobnosti adolescenta*, která je blíže popsána v podkapitole č. 7.6 *Charakteristika čtenářské osobnosti*. V souvislosti se studovanou školou byly respondentům následně kladeny otázky zaměřené na maturitní četbu, například „*Četl/a jsi už něco k maturitě? Co?*“, „*Zaujalo tě něco z maturitní četby?*“ nebo „*Chtěl/a bys poctivě přečíst všechny knížky k maturitě?*“. Tyto otázky často nemusely být položeny, jelikož o maturitní četbě respondenti začali mluvit sami od sebe.

Následovaly citlivě kladené otázky ohledně respondentova *vztahu se sourozenci, rodiči, přáteli či partnery*. Sondážní otázka „*Kolika lidem stoprocentně věříš?*“ napomohla charakterizování respondentovy sebedůvěry, důvěry nebo rozklíčování obtížných rodinných vztahů. Otázka „*Co se ti na tvých přátelích nejvíc líbí?*“ napomohla lepšímu pochopení respondentových priorit a hodnot stejně jako otázka „*Jakou vlastnost by nikdy nemohl mít tvůj blízký přítel?*“.

Charakteristika osobnosti respondenta a vnímání vlastního já byla zjišťována za pomoci otázek zaměřených na respondentovo *vnímání vlastních silných a slabých stránek, nejvýznamnějších osobnostních či fyzických rysů, budoucnosti či jejich názor na vlastní chování při jednání s ostatními lidmi, se kterými adolescent přijde do styku*. Zpravidla poslední výzkumná otázka „*Máš nějaký vzor?*“ napomáhá lepšímu porozumění vlastní osobnosti či hodnot.

Rozhovor byl ukončen závěrečnými otázkami „*Chtěl/a bys ještě něco upřesnit?*“ a „*Co ti tento rozhovor přinesl?*“, jejichž cílem byla možnost respondentova vyjádření k bodům rozhovoru, které dle něj nemusely být dostatečně objasněny a následná respondentova reflexe celého rozhovoru a jeho případné přínosy.

7.2 Kódová část

Pro zvýšení validity výzkumu a pro co nejpřesnější zachycení skutečnosti byly vytvořeny série kódů. Pro kódovací část byly využity poznatky Františka Hyhlíka, který ve své práci *Četba a její vliv na utváření osobnosti* (1958) zmiňuje, že při vedení rozhovoru s adolescentním čtenářem bychom měli věnovat pozornost zejména vztahu adolescenta k rodině, domovu a sourozencům, dále vztahu ke škole, ke spolužákům a přátelům, vztahu chlapců k dívkám a dívek k chlapcům a oblíbeným volnočasovým činnostem. Dále by výzkumníka měly zajímat respondentovy životní cíle a plány, celková charakteristika osobnosti, a nakonec jejich vztah k četbě.⁸¹

Dalším stěžejním materiálem zejména pro biblioterapeutickou část kódování se stala publikace Petry Bubeníčkové⁸², která poskytuje nabídku biblioterapeutických témat pro práci s adolescentním čtenářem.

Třetím pramenem, se kterým text pracuje, je *Literatura z pohledu čtenářů* (Aleš Haman, 1991)⁸³, ve kterém je charakterizována osobnost čtenáře podle vyhledávaného typu literatury společně s popisem adolescenta.

Data získaná z transkripce rozhovorů byla následně tematicky shromážděna do čtyř hlavních okruhů a popsána v kapitole č. 9 *Popis respondentů*.

Jednotlivé kódy jsou rozděleny do tří okruhů. Jelikož jsou kódy vytvořeny za pomoci teoretické základny první části diplomové práce, která je opřena o dostatek vědeckých publikací, nebylo nutné provést kódování za kontroly dalšího výzkumníka.

---

⁸¹ HYHLÍK, František. *Četba a její vliv na utváření osobnosti: (psychologie čtenáře)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958. Učební texty vysokých škol.

⁸² BUBENÍČKOVÁ, Petra: *Biblioterapie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. ISBN 978-80-7435-699-5.

⁸³ HAMAN, Aleš: *Literatura z pohledu čtenářů*. Praha, Československý spisovatel, 1991.

7.3 Okruh A: Socializace

Kódy popisují nejvýznamnější socializační vlivy, se kterými jednotliví respondenti přicházejí do styku:

- Kód A1: Oblíbené volnočasové aktivity
- Kód A2: Sourozenci
- Kód A3: Rodina
- Kód A4: Vrstevníci
- Kód A5: Milostné vztahy
- Kód A6: Škola
- Kód A7: Brigáda
- Kód A8: Vnímání budoucnosti

Kód A1 obsahuje volnočasové aktivity, které respondent rád provozuje a které zpravidla korespondují s nejoblíbenějšími volnočasovými aktivitami dle Petra Saka (2000), například sport, hudba, filmy, seriály, internet, divadlo či výtvarné umění.

Kódy A2 a A3 charakterizují adolescentův vztah k rodinným příslušníkům, zejména k sourozencům a k rodičům. Sourozenecké vztahy naznačují, jak vnímá respondent vlastní osobnost ve vztahu v rodinné hierarchii (např. zda je mladší, starší, dominantní, protektivní a podobně). S tímto vnímáním je dále spojena míra vlastní zodpovědnosti nebo vyzrálosti. Také se jedná o jeden ze základních faktorů ovlivňující čtenářství dětí, pubescentů i adolescentů.

Kódy A4 a A5 popisují zejména vztahy se svými nejbližšími přáteli či partnery a dalšími vrstevníky, se kterými adolescent přijde do styku, jelikož vzájemná interakce mezi respondentem a ostatními vrstevníky patří mezi nejčastější a nejsilnější vliv na vnímání vlastní důležitosti ve světě a sebevědomí, v souvislosti se čtenářskou zkušeností respondenta. Respondentův popis vlastností, kterých si na nejbližších přátelích cení, zároveň naznačují adolescentovy vlastní favorizované vlastnosti. Zvýšený důraz je kladen na adolescentovy milostné vztahy, jejichž úspěšnost či neúspěšnost výrazně ovlivňují vnímání vlastní osobnosti.

Ve škole tráví adolescent významné množství času, zároveň objevuje a prohlubuje vlastní schopnosti, dovednosti či návyky. *Kód A6* proto popisuje oblíbené a neoblíbené předměty, adolescentův vztah ke škole, čas a způsob přípravy na školní výuku či vliv školy na další aktivity, kterým se věnuje.

Kód A7 je při popisu respondentů zdůrazněn pouze v případě, že přivýdělek, který si vybírá, významně souvisí se čtenářstvím adolescenta, jako například pokud výrazně omezuje adolescentův volný čas či naopak, pokud se mu popisovaný věnuje se zájmem.

Pod popisovaný *okruh A: Socializaci*, byl přidán také *kód A8: Vnímání budoucnosti*. Ten měl být původně zařazen pod *okruh B: Charakteristika osobnosti respondenta*. Jelikož se ukázala častá souvislost mezi adolescentovými oblíbenými volnočasovými aktivitami, vztahy v rodině, s přáteli či partnery, či vztah ke škole a jeho sny či plány do budoucna, byl tento kód přesunut. Jistá promyšlenost či nepromyšlenost jeho plánů souvisí s adolescentovou vyspělostí, osobními problémy či povahovými rysy.

7.4 Okruh B: Charakteristika osobnosti respondenta

Kódy B1 až B4 charakterizují vnímání či nevědomý popis povahových vlastností respondentů:

- *Kód B1: Vnější charakteristika*
- *Kód B2: Sebehodnocení a identita*
- *Kód B3: Vnitřní charakteristika*
- *Kód B4: Náhled na svět*

Kód B1: Vnější charakteristika obsahuje popis tělesných či zdravotních omezení nebo handicapů, které mají vliv na vnímání vlastní osobnosti.

V *kódové části B2* jsou myšlenky a názory respondentů na vlastní sebevědomí, identitu či ostatní témata, kterými adolescent hodnotí vlastní pozici ve společnosti.

Vnitřní charakteristika obsahuje silné či slabé stránky respondentů, charakterové vlastnosti, introverzi či extroverzi povahy, temperament a další povahové rysy, které respondent při rozhovoru zmínil přímo či nepřímo.

Poslední kód tohoto okruhu je zaštitěn společným tématem *pohledu na svět*, ve kterém je zahrnut vztah respondentů k ostatním adolescentům, názory na společenské či filosofické otázky, které adolescenta zajímají či další specifika, které utvářejí adolescentovu charakteristiku osobnosti.

7.5 Okruh C: Vztah ke čtení

Poslední okruh obsahuje stěžejní informace zaměřené na čtenářství adolescentů, jejich vnímání četby a vliv literatury v jejich osobním životě:

- Kód C1: Osobnost čtenáře
- Kód C2: Čtenář a knihy
- Kód C3: Knihovna
- Kód C4: Čtení a četba
- Kód C5: Čtení a další volnočasové aktivity
- Kód C6: Vliv literatury ve vztahu ke čtenáři

Osobnost čtenáře zahrnuje respondentovo hodnocení vlastního čtenářství, roční počet přečtených knih, oblíbené místo či prostředí četby, výběr či vlastní pohled na knihy.

Pod *kód C2: Čtenář a knihy* spadá oblíbený literární žánr či kniha. Nejoblíbenější kniha je vždy stručně popsána vzhledem k lepšímu pochopení adolescentovy čtenářské osobnosti. Respondenti často vysvětlují také životní situace, při kterých sáhnou po knize.

Kód C3: Knihovna zaznamenává vztah respondenta a knihovny, pokud ji vůbec navštěvuje.

Kód C4: Čtení a četba popisuje pozitiva, případná negativa čtení knih včetně maturitní četby. Dále charakterizuje přínosy četby a porovnává respondentův volný čas s jeho náhledem na čtení.

Kód C5: Čtení a další volnočasové aktivity vystihuje postoj čtení a oblíbených koníčků nebo trávení času ve virtuálním prostoru, ke kterému mají adolescenti přístup skrze mobilní telefon, počítač či herní konzole. Tento kód zahrnuje také čas trávený s přáteli.

Posledním kódem, *Vliv literatury ve vztahu ke čtenáři*, je popsán postoj k benefitům čtení knih, promítnutí čtenářství například skrze jednání oblíbených hlavních postav či vliv literatury na život respondenta.

7.6 Charakteristika čtenářské osobnosti

Podle témat, která respondenti zmiňovali nejčastěji, byla následně určena biblioterapeutická tematika vhodná pro popisované jedince. Je-li například adolescentovým častým tématem rozhovoru rodina a rodinné vztahy, vhodnou biblioterapeutickou nabídkou bude literatura zaměřená na stejné téma. Nabídka biblioterapeutických témat dle Petry Bubeníčkové (2017) obsahuje knihy zaměřené na *psychické poruchy, závislosti (vztahové, drogové), domácí násilí, ADHD, ADD, autismus; sebezpoznání, seberozvoj, dospívání, zamilovanost; rodinné vztahy (rozvod, nefungující rodina); handicap, nemoc; či stáří a smrt.*⁸⁴

Dle respondentových zájmů, schopností, oblíbených volnočasových aktivit či jednání s vrstevníky lze charakterizovat také čtenářskou osobnost. Vhodná charakteristika čtenářské osobnosti může pomoci nalezení vhodné adolescentní literatury. Typologie čtenářských osobností se řídí dělením Aleše Hamana a Rudolfa Lesňáka (1989) na čtenáře *racionálního, estetického, utilitárního, sociativního, etického a emocionálního*. Popis jednotlivých typů čtenáře je blíže upřesněn v teoretické části této práce.

---

⁸⁴ BUBENÍČKOVÁ, Petra: *Biblioterapie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. ISBN 978-80-7435-699-5. s. 83.

8 Popis respondentů

Rozhovory probíhaly s šestnácti respondenty, osmi chlapci a osmi dívkami. Všichni respondenti byli vybíráni podle pevně stanovených kritérií. Tato kritéria byla určena na základě věku, pohlaví a studované školy. Respondentkami č. 1 až 4 jsou osmnáctileté dívky, které studují na Gymnáziu Františka Martina Pelcla v Rychnově nad Kněžnou, respondenti č. 5 až 8 jsou osmnáctiletí chlapci, kteří studují na téže škole, respondentky č. 9 až 12 jsou osmnáctiletými žákyněmi Obchodní akademie T. G. Masaryka v Kostelci nad Orlicí a respondenti č. 13 až 16 jsou osmnáctiletí chlapci na stejné škole.

Obě školy byly vybrány pro snazší přístupnost vzhledem k místu mého bydliště a jednoduššímu navázání kontaktu s respondenty. Také bylo vybráno gymnázium, jelikož učivo, kterému se na gymnáziu žáci věnují, koresponduje s otázkami, které byly součástí rozhovoru se studenty. Při kladení otázek jsem například vždy předpokládala, že budou respondenti znát pojmy jako extrovert či introvert. Dalším faktorem, který se podílel na výběru školy, byl předpoklad, že většina absolventů gymnázia půjde dále na vysokou školu.

Obchodní akademie byla zvolena na základě stejného předpokladu vyšší vzdělanosti žáků. Nabízí ekonomické zaměření, díky kterému žák získává jistou specializaci, a proto neplatí předpoklad pokračování ve studiu na vysoké škole. Přesto je další studium často stále očekáváno. Také látka, která je na vybrané škole probírána, odpovídá osnovám Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia⁸⁵, což zjednodušuje komunikaci mezi tazatelem a dotazovaným.

Výběr respondentů proběhl na základě odpovědí dotazníkového šetření. S rozhovorem po vzájemné dohodě souhlasilo sedmnáct žáků. Padesát pět žáků na otázku, zda by byli ochotní zúčastnit se 45minutového rozhovoru nezareagovala vůbec, dvacet šest žáků převážně gymnázia odmítlo z nedostatku času a s deseti žáky byla předběžně sjednána schůzka, kterou následně zrušili.

Všichni žáci, se kterými byl rozhovor uskutečněn, již samotným souhlasem a příchodem prokázali schopnost jisté organizace času, ochoty pomoci, nebo se chtěli

---

⁸⁵ Rámcový vzdělávací program je dokument popisující základní osnovy učiva pro výuku školy. RVP pro gymnázia počítá s širším rozsahem učiva žáků.

dozvědět nové informace. Žáci, se kterými byl rozhovor uskutečněn, tedy logicky nezastupují všechny typy adolescentů, jelikož s nimi nebylo možné uskutečnit schůzku.

Dotazy byly zaslány skrze stejnou elektronickou korespondenci, přes kterou byli osloveni pro vyplnění dotazníku, tedy skrze sociální síť *Facebook*. Vzhledem k lokalitě, ve které se obě školy nacházejí, jsou pro zvýšení anonymity účastníků jednotlivých rozhovorů některá jména, názvy měst či vesnic, konkrétní názvy kroužků, kterým se adolescenti věnují či číselné údaje úplně vynechány, nebo změněny. V případě příliš vysoké důvěrnosti respondenta vůči tazateli sdělením intimních informací nejsou vybrané životní situace popisovány konkrétně, ale pouze velmi okrajově.

Rozhovory s respondenty probíhaly ve čtrnácti případech v místě bydliště tazatele – mě, třikrát proběhla schůzka v restauraci, přičemž rozhovory v bytě vykazaly detailnější informace o respondentovi. Jednotlivé výpovědi jsou seřazeny podle studované školy, pohlaví a studovaného ročníku. Každému respondentovi byla v případě zájmu či potřeby na konci rozhovoru nabídnuta možnost následné spolupráce.

8.2 Popis respondenta č. 1: Klára

První žákyní Gymnázia F. M. Pelcla v Rychnově nad Kněžnou je osmnáctiletá Klára, studující gymnázium třetím rokem.

Mezi nejoblíbenější volnočasové aktivity řadí respondentka sport, četbu knih, sledování filmů a seriálů, poslech hudby nebo meditaci. Ze sportu uvádí plavání, které také brigádně učí nebo posilování s činkami a fitness obručí. Příležitostně využívá také domácí běžecký trenažér. Sport Kláře pomáhá při uvolnění přebytečné energie. Mezi její neoblíbenější filmový žánr patří animované pohádky, které má ráda díky komediálním prvkům a také proto, že mají vždy dobrý konec. Příkladem oblíbeného filmu je *Tajný život domácích mazlíčků*, který ji zaujal díky jejímu vztahu ke psům, nebo film *Mimoni*, který má ráda kvůli hlavním postavám a jejich jazyku. Ráda se podívá také na horor. Sleduje současnou filmovou produkci, ale nevyjádřila žádný specifický výběr ani zdroj inspirace. Nerada se dívá na romantické filmy, jelikož jí dle jejích slov vytvářejí iluzi prince na bílém koni, kvůli které by byla příliš „snilkovská“. Při poslechu hudby volí nejraději klasiku, konkrétně klavír, který poslouchá při učení, protože „*se u něj může uvolnit a přemýšlet.*“ Meditaci zkouší doma z důvodu vlastní relaxace, ráda trénuje různé techniky dýchání. Dalším poznatkem, který respondentce zájem o meditace přináší, jsou informace o lidech, kteří se díky ní zbavili například rakoviny. Inspiraci hledá zejména na *Youtube*.

Klára má jednadvacetiletou sestru, která studuje medicínu. Jejich vztah popisuje jako „*normální sourozenecký*“, někdy se se sestrou hádají, ale mají se rády a v případě potřeby se dokáží navzájem podržet. Při komunikaci se sestrou se občas cítí být mladším sourozencem, protože v ní sestra „*pořád vidí takovou tu malou holčičku, o kterou se musí starat.*“ Tato pozice respondentce vyhovuje například v případě, že jde večer do společnosti a potřebuje odvoz domů, ale není s ní spokojená, když chce se sestrou řešit milostný život.

Rodinné vztahy považuje za mnohem lepší než dříve. Zlepšení vztahů zdůvodňuje respondentka změnou pohledu rodičů na vlastní osobu. Rodiče jí dle jejích slov přijímají již jako dospělého člověka, důvěřují respondentce mnohem více než dřív například při samostatném pobytu mimo domov. Jelikož bydlí na vesnici, rodiče Kláru často vozí do školy. V případě drobných osobních problémů vyhledává kamarádky, jde-li o důležitý problém, svěří se s ním raději rodičům. Jedinou věcí, kterou nevnímá jako pozitivní, je

řešení konfliktů, jelikož jak uvádí, sama se „*hrozně nerada hádá a není ráda, když se na ni zvyšuje hlas.*“

Klára uvádí deset nejbližších přátel, přičemž největší důvěru vkládá v nejlepší kamarádku, které by se svěřila se vším. V souvislosti s přáteli dále popisuje vlastní problém, se kterým se v současnosti potýká, žárlivost, která respondentce vadí, protože jí znepríjemňuje každodenní život pocitem, že o kamarády přijde, pokud se budou bavit s někým jiným. Respondentka příležitostně chodí na diskotéku, kde tráví čas společně se svými kamarádkami. Raději se s nimi však schází doma či u jedné z kamarádek na návštěvě. V přátelství si nejvíce cení pocitu, že se na ně může spolehnout, který vyjadřuje tím, že si s kamarádkou navzájem dokáží poradit a pomoci. Přestože je každá jiná, může se na ni kdykoli obrátit či si postěžovat a nepomluví ji.

Partnera respondentka nemá. Žádné vztahy s opačným pohlavím nezmiňuje. Přivydělává si výukou plavání.

Školní předměty Kláru zaujmou, pokud jsou vystavěny na reálné životní zkušenosti. Nemá naopak ráda, pokud se na předmět musí memorovat. Mezi její oblíbené předměty patří biologie a fyzika, nevyhledává zeměpis či dějepis. K češtině má respondentka neutrální vztah, protože jak říká, tak „*má dobrý základ ze základní školy díky učitelce, která ji přiměla se učit.*“ Současnou gymnaziální učitelku českého jazyka a literatury má ráda, protože umí vysvětlit látku. Se školou a učiteli obecně je Klára spokojená, třebaže vyjádřila drobné výhrady se systémem absencí, který je dle jejího názoru nedomyšlený.

Při přemýšlení o budoucnosti respondentka uvedla několik možností, které pojí možnost pomáhat ostatním lidem a které vycházejí z jejích oblíbených školních předmětů. Klára by chtěla studovat porodní asistentku, fyzioterapii, psychologii či na lékařské fakultě. Nerozhodnost ve výběru budoucího směřování koresponduje s adolescentním zmatením.

Charakteristika osobnosti

Respondentka popisuje zdravotní komplikace, kvůli kterým nenavštěvuje hodiny tělesné výchovy. Tyto komplikace ji částečně omezují ve volnočasovém sportu a mohly by být jedním z impulzů, který ji vede k tematické již popsaných meditací. Na vnímání vlastního těla a osobnosti však vliv nemají.

Vlastnostmi, které na sobě Klára vnímá jako pozitivní, jsou spolehlivost, přátelskost, zábavnost a otevřenost jakémukoli tématu ke konverzaci. Líbí se jí také, že neodsuzuje ostatní lidi. Negativně vnímá přehnanou snahu druhému pomoci, která může hraničit s vlezlostí. Ráda pomáhá lidem a uvádí velice pozitivní vztah k malým dětem. Žádný životní vzor respondentka nemá.

Při jednání s ostatními vrstevníky popisuje vlastní osobu jako extrovertní a vůdčí. Dle jejích slov je hlasitá, často se směje, ráda má věci pod kontrolou. V případě konfliktu je ráda, když si může prosadit vlastní názor, ale dokáže přijmout i cizí připomínky a nalézt společné řešení. Nemá ráda falešnost či lhaní.

Adolescentní hledání vlastní identity je výrazné zejména při jednání s vrstevníky a při Kláry popisu uvědomění si vlastní důležitosti při odpovědi na otázku, zda bylo její chování vždy stejné: „*Spíš jsem byla vychovaná tak jako ustupovat všem a jakmile jsem došla do tohoto věku, tak jsem si řekla, ale já jsem taky někdo, já mám taky svůj názor.*“ Hledání vlastního já potvrzuje také střídání pohledu na svět, kdy je Klára podle vlastních slov někdy „*snilkovská*“ a někdy naopak frustrovaná bez zřejmé příčiny. Bytí realistou a ne „*snilkem*“ je dle respondentky lepší, protože se vyhne případnému zklamání.

Vztah ke čtení a čtenářství

Klára přečetla za poslední rok 12 knížek, uvádí průměrně jednu knihu za měsíc. Čtenářem se cítí být, jelikož jak říká, má ke knihám pozitivní vztah, má o nich přehled a maturitní četbu nepovažuje za problém. Četbu volí podle nálady, často z nudy či jako způsob prokrastinace. Při špatné náladě sáhne raději po filmu či veselé hudbě. Oblíbeným časem a místem je pro respondentku četba večer v posteli, kdy je schopná vyšší koncentrace než přes den. Knihu vybírá na internetu nebo v knihovně, nejčastěji ji zaujme název knihy a anotace. Knihu, kterou rozečte, někdy nedočítá do konce. Příkladem, který uvádí a který je úzce spojený s vlastní rodinou, je kniha *Robinsonka* (Marie Majerová, 1974), kterou nedočetla kvůli nepříjemným pocitům z děje, které jí připomínaly vlastní reálnou zkušenost se smrtí blízkého v rodině, nebo kniha *Jaký otec, takový syn* (Hunter S. Fulghum, 1996), ve které „*až moc viděla svoji rodinu a zjistila něco, co nechtěla.*“

Nejraději čte knihy z oblasti psychologie, které čte pečlivě a pomalu, protože nad nimi ráda přemýšlí. Dává přednost knihám populárně naučným před beletrií, která bývá, jak říká, často smyšlená a slouží pouze zábavě. Populárně naučné knihy přináší poznatky, díky kterým četbu vyhledává. Poslední přečtenou knihou, která ji zaujala, jsou *Emoce* od

spisovatele a duchovního mentora Oshoa. Kniha se jí líbila, protože byla dle jejích slov úzká a přehledná a také protože se dozvěděla nové poznatky z oblasti psychologie včetně praktických cvičení, například jak se zbavit vzteku. Podnětem k výběru knihy pro respondentku byla snaha naučit se pracovat s vlastními emocemi, zejména s již zmiňovanou žárlivostí vůči kamarádkám. Po přečtení knihy se žárlivosti sice nezbavila, ale naučila se s ní pracovat.

Hlavní přínosy čtení vidí respondentka ve schopnosti pomoci a rady druhým lidem, včetně možnosti nahlédnutí do duševního prožívání postav, které zvyšuje empatii vůči okolí. Dále v možnosti zisku nových informací, které Kláře pomáhají při diskuzi s ostatními či v rozšíření dosud získaných informací, díky kterým „*si uvědomuje věci, které si dříve neuvědomila.*“ Dalšími benefity jsou dle jejího názoru rozšiřování slovní zásoby, procvičování gramatiky, rozvoj fantazie a představivosti. Knihy respondentce přinášejí také trvalou hmatatelnou jistotu, která oproti virtuálnímu prostoru, který je nový a dynamický, přetrvává i v budoucnosti.

Největším negativem čtení je, dle jejího názoru, zejména náročnost jak na čas, tak na koncentraci. V době, kdy má respondentka hodně povinností do školy, na čtení nemá čas ani energii.

Vyhodnocení čtenářské osobnosti

Klára se dle popisu mentálně nachází na počátku adolescentního vývojového stádia. Z výroků, týkajících se oblíbených volnočasových aktivit či budoucí vysněné školy, je patrná obliba bezbranných a roztomilých tvorů. Vzhledem k jejím oblíbeným filmům si stále udržuje dětské nahlížení na svět.

Respondentka mívá příležitostné naivní myšlenky, které jí však, jak lze pozorovat, obtěžují a nevyhledává je. Osobní seberozvoj provozuje skrze čtení psychologických knih a skrze meditace.

Adolescentní hledání vlastní identity je patrné také ze vztahu k její rodině, na jedné straně je rodiči vnímána jako dospělá a zodpovědná, na straně druhé jí však stále vyhovuje také pozice mladšího dítěte.

Výrazně ji ovlivnila smrt v rodině, kterou stále zpracovává.

Jazyková vybavenost respondentky je bohatá, stejně jako její čtenářské zkušenosti. Čtení populárně-naučných publikací a zájem o nové poznatky typově odpovídá čtenáři

informativnímu, snaha vyhledávat v knize vzorce sociálního chování naznačuje také prvky **sociativní** čtenářské osobnosti.

Vzhledem ke zmíněným obtížím při čtení *Robinsonky* lze předpokládat, že biblioterapeutická literatura tematicky zaměřená na **smrt** v rodině by nebyla vhodnou volbou. Tematika **sebepoznávání** či **dospívání** by Kláře mohla pomoci při rozvoji vlastní osobnosti.

8.3 Popis respondenta č. 2: Dana

Druhou respondentkou navštěvující Gymnázium F. M. Pelcla v Rychnově nad Kněžnou je osmnáctiletá žákyně čtvrtého ročníku Dana.

Volnočasovou aktivitou, kterou Dana tráví nejvíce času a kterou má nejraději, je hudba. Dalšími koníčky jsou psaní článků či esejí, sledování filmů, focení a politika.

Vztah k hudbě je nejvýraznějším rysem Daniny osobnosti. Věnuje se jí jak aktivně hrou na hudební nástroj ve čtyřech orchestrech napříč Královéhradeckým krajem, tak pasivně poslechem zejména swingové či jazzové hudby. Vlastní vztah k hudbě vyjadřuje následovně odpovědí na otázku, co pro ni znamená hudba: „*Já nechci říkat, že všechno, to je hrozný klišé. Ale nedokážu si bez ní představit život.*“

Dana má mladšího bratra, kterému je šestnáct let. Vztah popisuje jako hezký s občasnými neshodami, společné vlastnosti ani koníčky s bratrem dle jejích slov nesdílí.

S rodiči má respondentka dobrý vztah, jedinou věcí, ke které zmiňuje výhrady, je výběr školy, na kterou šla na doporučení rodičů. Dany matka je pro ni životním vzorem. Jak říká, „*jednou by chtěla být taková máma a manželka a člověk obecně jako ona.*“

Přátel má respondentka málo, jak uvádí, tak je od dvanácti let vzhledem ke svému hraní v orchestru obklopená padesátiletými muži, se kterými se také přátelí, a od kterých převzala také dovednost méně se zabývat maličkostmi. Z tohoto důvodu podle ní často nesoucí se stejně starými kamarádkami a neví, co má na jejich otázky odpovídat. V šestnácti letech navázala vztah se spolužákem ze čtvrtého ročníku a jak uvádí, vždy ji imponovali starší muži. V současné době přítele nemá.

Se školou spokojená není, protože již na druhém stupni základní školy chtěla studovat hudební konzervatoř. Nejoblíbenějšími školními předměty respondentky jsou hudební výchova, která koresponduje s jejím nejoblíbenějším volnočasovým zájmem, dále základy společenských věd, anglický jazyk, český jazyk a literatura, dějepis a seminář psychologie. První tři roky na čtyřletém gymnáziu byla silně nespokojená s nároky na studium matematiky, fyziky, biologie a chemie. Vzhledem k vysokým požadavkům na domácí přípravu a studium, zejména vzhledem k blížící se maturitě, respondentka omezuje čas trávený hudbou a více se věnuje škole. Hlavní prioritou je pro Danu momentálně škola. Známkový pro respondentku důležité nejsou, více se učí na předměty, které ji zajímají.

Dana si je stoprocentně jistá budoucím studiem na vysoké škole, není však doposud rozhodnutá, kam by chtěla jít. V době vzniku rozhovoru zvažovala několik možností, přičemž jejím snem a zároveň cílem byla hudební konzervatoř, na kterou jezdila také na konzultace k přijímacím zkouškám. Další volbou byla žurnalistika, politologie nebo jiný humanitní obor. V životě by chtěla být novinářkou., ale kariéra pro ni důležitá není. Snaží se vytvářet si pouze krátkodobé cíle.

Charakteristika osobnosti

Při popisu vlastní osobnosti respondentka porovnává vlastní pocitovou zkušenost, kdy by sama o sobě řekla, že má introvertní povahu, s testy osobnosti, ve kterých jí vždy vychází, že je extrovert. Zároveň uvádí, že by mohla mít také sangvinické rysy, lze tedy vyvodit, že je stále v období hledání vlastní identity. Nedílnou složkou Daniny osobnosti je dle jejích slov hudba.

Respondentka nad svými schopnostmi ani vlastnostmi sama příliš nepřemýšlí. V poslední době začala přemýšlet nad svým vztahem k Bohu. Začala se k němu obracet po úmrtí člena orchestru, které ji přimělo začít více přemýšlet nad smrtelností. Víra může být pro Danu prostředkem k dosažení životní jistoty, jelikož zbavuje stresu a částečně také zodpovědnosti za vlastní osud. Myslí si, že existují také další prostředky pomoci, nejdůležitější je mít se na co obrátit v těžké situaci.

Oblíbenou postavou z *Bible* je pro Danu Noe, který ji inspiruje zejména v osobním životě heslem „*konat dobro*“, aby se dobro vrátilo. Při jednání s ostatními lidmi se tímto heslem pokouší řídit, nicméně lidské hříchy jako pomluvy či závist má dle jejího názoru stejné jako ostatní lidé.

Daninými silnými stránkami jsou upřímnost jak k blízkým, tak k cizím lidem, cílevědomost a neschopnost přetvářky. Dokáže být empatická, dokáže s lidmi vycházet i komunikovat. Sama o sobě říká, že uvažuje silně racionálně a nerada se zabývá drobnými problémy. Za své slabé stránky považuje časté používání ironie, protože někdy ubližuje lidem, a vlastní nespolehlivost. Při komunikaci raději klade otázky ostatním, nemluví o sobě příliš ráda.

Vztah ke čtení a čtenářství

Respondentka se považuje za čtenářku, za rok uvádí třicet přečtených knih. Volnočasovou četbu vyhledává od doby, kdy se naučila číst pravidelně každý den. Na

denní době jí při čtení nezáleží, po knize sáhne nejraději ve svém pokoji či ve vlaku. Dříve chodila do knihovny, nyní knihy dostává jako dárek, půjčuje si je od ostatních nebo si je sama kupuje. V případě, že narazí na neatraktivní titul, knihu nepotřebuje dočítat do konce. Při čerpání nových informací upřednostňuje knihy před internetem, jelikož jak říká, „*má ráda takové to hmatatelné a věrohodnější zdroje.*“ Touhu číst Dana nepocítuje, pro odreagování a relaxaci využívá hudbu.

Dana neuvádí žádný oblíbený knižní titul, nejčtenějšími žánry jsou pro ni klasická a oddechová literatura. Oblíbeným spisovatelem je Patrik Hartl. Knihy často vybírá podle obalu. Spíše ji zaujme esteticky minimalistický obal, který jí často napovídá děj. Uvedeným příkladem je obal knihy *Hana*, poslední titul, který respondentku zaujal, od Aleny Mornštajnové (2017). Respondentce se líbí zejména motiv žlutkového věnečku, který se váže také k ději. Hlavní hrdinka jako jediná přežije rodinnou tragédii, protože zmíněný věneček nesní. Knihu popisuje jako čtivou, plnou symboliky, kterou dle svých slov ráda hledá. Hlavní hrdinka Hana je malá holčička, která se v průběhu života vyrovnává s posttraumatickou stresovou poruchou. Respondentce se na díle líbí zejména psychologický rozbor hlavní postavy, který vyhledává také v jiných knihách, například v *Pábitelích* (Bohumil Hrabal, 1964). Kniha je zasazena do období druhé světové války, respondentčina oblíbeného dějinného úseku.

Maturitní četbu Dana průběžně načítá, vybírá si pouze knihy, které ji zaujmou dějem. Z maturitní četby preferuje drama, ráda jezdí také na divadelní představení. Často si také vybírá romantické tituly. Nemá ráda předvídatelné konce.

Hlavními přínosy knihy, které respondentka vnímá ve vztahu k sobě samé, je zejména rozvoj slovní zásoby a všeobecného rozhledu. Dana vnímá také vliv četby ve svém životě, protože v průběhu čtení často přemýšlí nad samotnou knihou a zejména nad postavami, se kterými se často ztotožňuje a dle jednání postavy následně jedná také. Čtení a její nejčastěji vyzdvihovaná volnočasová aktivita, hudba, se dle jejího názoru mohou vzájemně obohacovat například lepší schopností koncentrace při hraní či naopak ziskem nových tematicky vyhledaných informací z knih.

Vyhodnocení čtenářské osobnosti

Dana je vášnivou čtenářkou, kterou se také cítí být. Má bohatou slovní zásobu, kterou podporuje přesným racionálním vyjadřováním. Rodinnými vztahy se příliš nezabývá, nejsilnějším faktorem, který ji ovlivňuje, je hudba. Pravidelné lekce

s orchestrem zasahují také do jejího života s vrstevníky přátelskými vztahy se staršími muži, od kterých čerpá jejich vyspělejší pohled na život.

V životě ji výrazně ovlivnila nedávná smrt kolegy, odpovědi na metafyzické otázky hledá skrze vlastní vnímání víry a čtení *Bible*.

Z literatury čerpá převážně nové informace, všímá si však také estetické složky a obsahu díla. Při četbě se respondentka často ztotožňuje s hlavními hrdiny. Dana by tedy mohla být kombinací čtenáře **informativního, estetického a emocionálního**.

Biblioterapeutická témata, která by mohla být pro Danu přínosná, by měla být volena z okruhů **smrti** či **sebepoznání**. Sama sobě se však naučila pomoci skrze poslech či hraní hudby, vhodnější variantou by pro ni mohla být terapie hudbou.

8.4 Popis respondenta č. 3: Šárka

Další žákyní čtvrtého ročníku Gymnázia F. M. Pelcla v Rychnově nad Kněžnou je osmnáctiletá Šárka.

Šárčinými oblíbenými a zároveň nejčastějšími volnočasovými aktivitami je pečení, vaření, doučování češtiny a matematiky a příležitostné *low-cost*⁸⁶ cestování. Dříve chodila na dramatický kroužek a hrála na klavír. Nejvíce času tráví respondentka pečením, které ji baví, zejména když má dostatek energie a dobrou náladu. Na doučování malých dětí ji baví pozorovat jejich rozvoj. Ráda se podívá také na film nebo navštíví hudební koncert, poslední dobou má však dle svých slov raději klid. Ve zbylém volnu tráví čas na internetu, zejména na mobilním telefonu, příležitostně přečte knížku nebo se sejde s přáteli. Sport respondentku dle jejích slov příliš nezajímá.

Má dvě starší sestry, jedné je 25 let a druhé 28 let. Od dětství ji sestry vychovávaly kvůli dlouhodobé nemoci jejich matky. Vztahy se sestrami však výchova nijak nepoznamenala. Vzhledem k respondentčině časnému těhotenskému stavu ji dle jejích slov považují za věkově rovnocennou či starší. S mladší sestrou, která je věřící, ráda konverzuje zejména o hlubších filosofických otázkách, se starší sestrou raději probírá povrchnější záležitosti jako například milostný život, zážitky spojené s alkoholem a obecně, jak říká, „*věci, o kterých se s křesťanem bavít nebudeš.*“

Rodinné vazby popisuje jako stabilní. Šárka si je mnohem bližší s matkou, jelikož s otcem v dětství netrávila takové množství času. Vztahy s matkou dle jejího názoru utužila také její již zmiňovaná dlouhodobá nemoc. Jejím životním vzorem je taktéž matka předtím, než onemocněla, díky jejímu pohledu na výchovu dětí a na život obecně.

Blízké přátele si respondentka pečlivě a dlouho vybírá, jelikož aby si utvořila pevnou kamarádkou vazbu a mohla se před lidmi chovat přirozeně, potřebuje několik let. Z tohoto důvodu jich má také velice málo. Stoprocentně důvěřuje jednomu člověku, u zbylých blízkých přátel, kterých uvádí pět, vybírá informace podle typu osobnosti, stejně jako při rozhovoru se sestrami, protože je stále dle jejích slov nezná tak dlouho. Oceňuje na nich spolehlivost a toleranci.

---

⁸⁶ low-cost travelling = nízkorozpočtové cestování Zdroj: *Dauntless Jaunter* [online]. 2017 [cit. 17.03.2020]. Dostupné z: <https://djaunter.com/glossary/budget-travel/>

Se stejně starým přítelem se seznámila půl roku před vznikem vztahu, v současné době jsou spolu třetím rokem. Čím déle se znají, tím hlubší důvěru si k němu Šárka buduje. Až odmaturují, rádi by si našli společné bydlení.

S výběrem školy je respondentka spokojená. Jak říká, jedničky ani dvojky nepotřebuje, do školy se proto příliš nepřipravuje. Mezi její nejoblíbenější předměty patří český jazyk a literatura a základy společenských věd, žádné neoblíbené předměty nemá.

Respondentka dlouho nebyla rozhodnutá, zda bude pokračovat studiem na vysoké škole, nebo půjde do zaměstnání. Ráda by zkusila přijímací zkoušky na univerzitní program *Sociální patologie a prevence*, důležitější než zaměření vysoké školy však pro ni je udržení statutu studenta. Pokud by školu nedokončila, tak by jí to nevadilo.

Charakteristika osobnosti

Z Šárčina přímého i nepřímého vyjadřování je silně patrné její flegmatické nahlížení na svět. V současné době je se svým životem spokojená, před několika měsíci si však dlouho třídila myšlenky a stále dle svých slov rekapituluje vlastní život. Jedním z podnětů k přemýšlení pro ni byla její nastávající role matky, kterou neočekávala takto brzy, třebaže říká, že si vždy přála otěhotnět v mladším věku. Rozdíly předchozího a současného života vnímá, více se nyní musí omezovat a kontrolovat, aby si neublížila.

Respondentka charakterizuje vlastní osobu jako stabilní a tolerantní, kterou „*spousta věcí nerozhází ani neurazí, i kdyby se dalo předpokládat, že jo.*“ Navazování přátelství a s ním spojená důvěra jí trvá několik let. Komunikace s ostatními lidmi pro ni nepředstavuje problém. Přirozeně se chová pouze před svými kamarády. Ráda své přátele také organizuje a řídí. Před svými přáteli si již oproti cizím lidem „*některé věci bere hodně k srdci.*“ Oceňuje vlastní schopnost nahlížet na různé věci z několika možných úhlů.

Při špatném emočním naladění bývá apatická a líná. V těchto chvílích nevyhledává žádné volnočasové aktivity na rozptýlení, ale většinou spí a straní se lidem. Vlastností, kterou nemá ráda na ostatních, je arogance. Také nesnáší pomluvy.

Vztah ke čtení a čtenářství

Respondentka se v současné době za čtenářku nepovažuje. V období od první do páté třídy základní školy však, jak říká, patřilo čtení k jejím nejčastějším zálibám. Nástupem na osmileté gymnázium si našla jiné koníčky a čtenářství upozadila. Ke čtení

má neutrální až pozitivní vztah, ročně přečte čtyři knihy. Nerada čte z donucení bez možnosti přečíst si pouze několik stránek. Knihy si vybírá podle obalu, názvu, žánru či anotace. Hlavní nevýhodou vlastního výběru knihy je dle jejího názoru nízká výpovědní hodnota obalu, která ji dokáže od čtení odradit i přesto, že ji nečetla. Knihu čte nejraději večer v posteli, na čtení potřebuje klid a ticho. Jak říká, pozornost jí narušuje i čistě instrumentální hudba.

Mezi její nejoblíbenější žánr patří fantasy a science fiction, v současné době však nejčastěji čte detektivky a knihy o výchově dítěte, ke kterým si našla cestu na základě těhotenství. Respondentky oblíbenou knižní sérií jsou dětské detektivní příběhy *Čtyři a půl kamaráda* (Joachim Friedrich, 2000), které si v nedávné době znovu připomínala, nebo fantasy série o *Harry Potterovi* (Joan K. Rowlingová). Z literatury pro dospělé Šárku baví číst například *Den Triffidů* (John Wyndham, 1951), posledními přečtenými knihami byly severské detektivky *Sova* (Samuel Bjørk, 2015) a *V lese visí anděl* (Samuel Bjørk, 2013).

Maturitní četbu má v plánu Šárka přečíst celou, protože by se bála, že si u maturitní zkoušky vytáhne špatnou knihu. Z maturitního seznamu ji zaujala *Báječná léta pod psa* (Michal Viewegh, 1992), zklamáná byla naopak z knihy *Hovory k sobě* (Marcus Aurelius), od které dle jejích slov očekávala více.

Při samotném čtení má ráda postavy psychologicky propracovanější s kladnými, ale také zápornými vlastnostmi. Těmto postavám fandí. Čistě záporné ani kladné postavy nemá ráda. Žádnou konkrétní představu o hlavním hrdinovi nicméně nemá. Všimá si také vazby knihy, velikosti textu a použitého jazyka, nemá ráda gramatické chyby.

Hlavní přínosy čtení vidí zejména u mladších dětí v rozvoji řeči a chápání jazyka. Je-li člověk na čtení zvyklý, zamýšlí se nad vzorovými situacemi popisovanými v knize, skrze které je možné uvědomit si rozdílný pohled různých lidí. Pro lidi, které čtení baví, může být dle respondentky také dobrou formou odreagování. Na komunikaci v partnerském ani přátelském vztahu kniha dle jejího názoru vliv nemá, jelikož jak říká, její přítel nikdy nečetl, ale rozumí si s ním. Hlavním faktorem pro dobrou komunikaci je podle ní výchova.

Charakteristika čtenářské osobnosti

Šárky charakter je dle popisu silně flegmatický, což podporuje také její zpracovávání emocí formou spánku. Je stabilní, přátelské vztahy navazuje pomalu a dlouho.

Respondentka byla silnou čtenářkou na prvním stupni základní školy, po nástupu na osmileté gymnázium však číst přestala kvůli školním povinnostem.

V současné době se za čtenářku nepovažuje vzhledem k nízkému počtu přečtených knih, vliv literatury však na sobě pozoruje zejména při vlastním vyjadřování.

Pro Šárku je v životě důležitá rodina, čtenářské zájmy silně ovlivňuje také nastávající mateřství, kvůli kterému čte knihy zaměřené na výchovu dítěte.

Nízký počet přečtených knih nedává možnost přesně určit čtenářskou osobnost, vzhledem k popisu přínosů četby a vyhledávání tematicky zaměřených knih by však v současnosti mohla být čtenářkou **utilitární a etickou**.

Respondentka nevyužívá žádné vlastní terapeutické prostředky, biblioterapie by pro ni tedy mohla být přínosem zejména při zpracování vážné **nemoci** maminky, která ji zřejmě silně ovlivnila, ačkoli si toho sama není vědomá.

8.5 Popis respondenta č. 4: Alena

Poslední respondentkou, navštěvující Gymnázium F. M. Pelcla v Rychnově nad Kněžnou, je osmnáctiletá Alena, žákyně čtvrtého ročníku.

Mezi Aleniny oblíbené volnočasové aktivity patří malování, psaní básní, hokej a trávení času s přáteli. Ráda maluje přírodní motivy nebo postavy. Inspiraci čerpá například *Instagramu*⁸⁷. V současné době na koníček nemá příliš času vzhledem k blížící se maturitě. Básně skládá na odreagování, ráda do děl promítá vlastní prožitky či emoce. Nerada při psaní používá moderní slovník, raději využívá staré češtiny. Psát začala, jak říká, „*ve čtrnácti, kdy to mezi mamkou a tatškou začalo být takový divný.*“ Malování má na ni stejné ozdravné účinky jako psaní básní. Ráda poslouchá elektronickou hudbu, nevádí ji však žádný žánr. Z filmu často volí horor, její nejoblíbenější snímek je *Než jsem tě poznala* (Jojo Moyesová, 2013).

Se svým třináctiletým bratrem si velice rozumí a jsou si blízcí. Cítí vůči němu potřebu péče a ochrany. Společně vyrůstali s matkou a otcem, v jejích patnácti letech se rodiče rozvedli. S otcem udržuje řídký kontakt, vztah s ním popisuje jako komplikovaný. S matkou si rozumějí, považuje ji, jak říká, za svou nejlepší kamarádku. Po rozvodu se její matka po druhé vdala, výběr partnera Alena nepovažuje za šťastný z mnoha důvodů. Pravidelně navštěvuje také babičku, zbylí příbuzní s ní příliš nekomunikují. Vzhledem k častému stěhování v posledních letech si nevytvořila silnou citovou vazbu k žádnému místu bydliště, domov pro ni představuje blízkost bratra, matky a babičky.

Největší množství volného času tráví respondentka s přáteli. Jedním ze společných zájmů, které je pojí, je sledování hokeje. Na společenské události o velkém počtu lidí nejedzí, raději si povídá v menší skupince přátel. Z vrstevníků plně důvěřuje pouze nejlepší kamarádce a příteli. Na zbylé přátele se, jak říká, nemůže vždy v případě potřeby obrátit. Nejvíce si na blízkých cení jejich upřímnosti.

Školním povinnostem Alena věnuje mimoškolně zpravidla hodinu denně. Zajímá ji chemie, přírodověda, český jazyk a literatura. Učení tedy netvoří hlavní náplň jejího dne.

---

⁸⁷ sociální síť založená na vzájemném sdílení fotografií Zdroj: *Instagram* [online]. [cit. 17.03.2020]. Dostupné z: www.instagram.com

Alena udržuje roční vztah se svým přítelem, se kterým se seznámila na zimním stadionu. Jak říká, jsou spolu spokojení a rozumí si. Čtyři hodiny týdně věnuje přivýdělkou také na zimním stadionu. Dříve pracovala v potravinovém řetězci, nebyla však spokojená s pracovními podmínkami, proto skončila.

Životním vzorem je respondentce přítelova maminka, která je dle jejího názoru *„sice přísná, ale má správnou výchovu dětí a všechna pravidla má správně nastavený. Je dominantní, ale záleží jí na rodině.“* Pod pojem *„správná výchova“* respondentka řadí zejména absenci vulgarismů, pevně stanovená pravidla, všeobecný přehled a *„správný vztah k matce“*.

Respondentčiny plány do budoucna nejsou konkrétně vyhraněné, chtěla by si podat přihlášku na pedagogickou či veterinární fakultu, protože ráda pečuje o ostatní a pomáhá slabším.

Charakteristika osobnosti

Alenino vnímání vlastní osobnosti se odvíjí od několika faktorů. Jedním z nich je vnímání vlastního těla. Jak říká, na základní škole nebyla příliš hezká, což byl jeden z důvodů šikany ze strany spolužáků. Nyní jí sebevědomí dodává příležitostný fotomodeling, protože *„když pak někde přidá fotku a všichni jí napíší, že jí to sluší, olajkujou to, a vidí, že nevypadá úplně hrozně, tak je to pak dobrý pocit.“*

Oceňuje na sobě vlastní upřímnost, nekonfliktnost, dobrotu a schopnost pomoci ostatním. Není spokojená se svou stydlivostí a občasným tíhnutím k depresivním stavům, které mívá zpravidla kvůli rodinnému soužití. Většinu času však bývá, jak říká, energická, ráda zažívá adrenalinové zážitky a *„je pro každou srandu, někdy až moc, až je to šílený.“* Špatnou náladu na sobě málokdy dává znát. Dříve byla také, jak říká, až příliš důvěřivá. Nyní bývá v komunikaci s cizími lidmi ze začátku odtažitá a vytvoření přátelské vazby jí trvá delší dobu.

Alena dále zmiňuje nespokojenost se školními podvody ostatních při psaní písemných prací. Sama se učí, jak vysvětluje, aby získala nové informace, a ne kvůli lepší známce. Podvádění jí proto přijde zbytečné, protože výsledná známka neodpovídá znalostem a nezjistila by, jaké jsou její současné vědomosti.

Jedním z důležitých zlomů v Aleny životě byl přechod ze základní školy na střední. Jak říká, na základní škole patřila k podprůměrným žákyním. Horší výsledky si

vysvětluje špatným rodinným zázemím a šikanou ze strany spolužáků. Po nástupu na gymnázium začala objevovat své kvality, osvobodila se od vlivu třídního kolektivu a známky se jí zlepšily.

Špatný kolektiv a problémy v rodině ovlivnily také respondentčino vnímání vlastní osobnosti, jelikož jak říká, dříve byla okolí uzavřená, nástup na gymnázium jí však dodal sebevědomí, protože zjistila, že jí jde učivo bez vedlejších rušivých vlivů mnohem lépe.

V současné době respondentka uvádí rozvoj vlastních vůdčích schopností, které objevila díky blížícímu se maturitnímu plesu, který organizuje. V komunikaci s ostatními potřebuje podporu přátel ve svém názoru. Komunikační bloky se vždy pokouší řešit ke spokojenosti všech. Problémem v přátelství by pro Alenu byly pomluvy.

Vztah ke čtení a čtenářství

Vztah respondentky k literatuře je pozitivní, ale za čtenáře se nepovažuje, protože čtenář čte dle jejího názoru mnohem častěji než ona. Za rok uvádí přes dvacet přečtených knih. Raději volí knihy o nižším počtu stránek kvůli zapomínání děje. Nejlépe se Aleně čte večer v posteli, pozornost však dokáže udržet i mezi lidmi. Knihou se ráda nechává také pohltit tak, že nevnímá okolí. Při výběru literatury se často radí s matkou, která je dle jejího názoru mnohem vášnivější čtenářka než respondentka. Dalším kritériem výběru knih je anotace a motiv na obálce. Zaujme ji zejména barevný obal, válečný motiv ji naopak vždy odradí. Knihy k maturitě poctivě čte, většina z nich se jí doposud líbila.

Její nejčastěji čteným žánrem je poezie s romantickými či hororovými prvky. Nejoblíbenější knihou je pro ni *Malý princ* (Antoine de Saint-Exupéry), která je dle ní „*taková psychologická na zamýšlení a poučení.*“ Z poezie má nejraději *Kytici* (Karel J. Erben).

Knihu ráda vyhledává při špatné náladě. V případě deprese ráda čte například *Květy zla* (Charles Baudelaire, 1857), které jí, jak říká, „*tu depresi možná ještě zhorší, ale emoce jdou ven.*“ Vybrané básně někdy dokonce nahlas recituje a lépe se díky nim uvolní. Velkým přínosem, který na sobě pozoruje, je již zmíněné psaní básní, které jí pomáhá překonávat životních obtíže motivací, nabuzením a pocitem, že vše zvládne.

Přínosy četby vidí v uvolnění již zmíněných emocí, požitku z četby a přínosu nových informací. Čtení dle jejího názoru rozvíjí fantazii a představivost a obecně zlepšuje úroveň jazyka čtenáře. Sama na sobě však žádné účinky nepozoruje.

Charakteristika čtenářské osobnosti

Respondentka přečte ročně více jak dvacet knih, přesto se čtenářkou být necítí, protože nečte tak často a dlouho, jak by čtenář dle jejího názoru číst měl. Utváření čtenářské osobnosti je od mala silně ovlivněno matkou čtenářkou, která ji ke čtení vždy vedla.

Z hlediska emočního vývoje a zrání na ni zejména v období pubescence silně působily špatné rodinné vazby a šikana na druhém stupni základní školy. Hlavním zlomem pro ni byl přechod na střední školu a ukončení styku s bývalými spolužáky. Díky popsáním okolnostem našla ztracené sebevědomí.

Aleny jazykový projev je vyspělý, její slovní zásoba je také na dobré úrovni. Při četbě se ráda vžívá do vybraných postav. Respondentčinu čtenářskou charakteristiku osobnosti tedy hodnotím jako silně **emocionální**.

Čtenářka nevědomky využívá přínosů biblioterapie receptivní i expresivní, jelikož ráda čte básně s pochmurným či romantických dějem, které ji pomáhají prohloubit a následně uvolnit konkrétní negativní myšlenky a pocity a zároveň píše vlastní poezii, která ji uvolňuje psychické bloky a navozuje pocit emočního očištění. Konkrétní náročné životní situace, které respondentka řeší, se týkají oblasti **rodinných vztahů, domácího násilí, zamilovanosti, dospívání i seberochoje**.

8.6 Popis respondenta č. 5: Pavel

Prvním osmnáctiletým žákem Gymnázia F. M. Pelcla v Rychnově nad Kněžnou je Pavel, který chodí do třetího ročníku.

Respondentovými oblíbenými volnočasovými aktivitami je zejména sport, sledování seriálů a filmů, poslech hudby a setkání s přáteli. Příležitostně hraje online počítačové hry, například *World of Tanks*. Pavel hrál aktivně dvakrát do týdne florbal, čtyři měsíce před rozhovorem si však způsobil úraz, kvůli kterému nemohl celé letní prázdniny chodit ven a zdržoval se pouze doma. Jeho sportovním vzorem je Jaromír Jágr. Ze sportovního odvětví rád vyhledává aktuální informace, zajímá se také o motoprůmysl a historii. Nové informace rád čerpá různě z internetu, například z *Novinek.cz*. Respondentovými oblíbenými seriály jsou *Přátelé*, český sitcom *Comeback*, americký komediální seriál *Jak jsem poznal vaši matku* či americký parodický seriál *Brickleberry*. Vyhledává tedy zejména komedie. Oblíbeným hudebním interpretem je pro Pavla český *Red Zed*, který kombinuje rapový žánr s prvky heavy metalu. Kromě rapu poslouchá také drum'n'bass, bassline a UK bass. Uvádí, že při poslechu písně se soustředí více na beat, který mu následně pomáhá lépe se vcítit do textu. Většinu času dle jeho slov tráví na mobilu či počítači, zejména sledováním již zmíněných seriálů či čtením internetového zpravodajství.

Při učení rád poslouchá různé podcasty. díky kterým se chce snáze přimět ke studiu, většinou si však dle jeho slov „*až na konci uvědomí, že si nic moc nepamatuje.*“ Většina času, který si k různým činnostem vyhradí, poté „*vždycky někam zmizí.*“

Respondent zmiňuje dvanáctiletého bratra, se kterým má „*normální sourozenecký vztah*“ stejně jako se svými rodiči, se kterými vychází dobře. Žádné bližší podrobnosti neuvádí. Jeho oblíbenou činností je trávení času s přáteli, se kterými rád chodí posedět do společnosti, jezdí společně na chatu a přemýšlí o společně stráveném roce po střední škole v cizině. S většinou se zná z gymnázia nebo ze sportovního týmu. Sdílejí zejména společná témata ke konverzaci, jako například škola, auta, historie, počítačové hry nebo dívky. Přátel, kterým by svěřil vše, uvádí do pěti. Oceňuje na nich společné či podobné názory na svět. Se všemi se také zná dle jeho slov již delší dobu. Při rozhovoru o vážných věcech se respondent raději svěří kamarádce než kamarádovi, protože jak říká, „*chlap chce před druhým chlapem vypadat sebevědomě a nechce se úplně svěřovat.*“ Myslí, že

dívky dokážou nahlížet na problémy vážněji a nedělají si z něj legraci. Dlouhodobý vztah Pavel nikdy neměl, nevyhledává jej, ale nebránil by se mu.

Škola tvoří respondentovu větší část dne, po výuce se příležitostně připravuje na písemku či test, pravidelně se však neučí. Mezi jeho oblíbené školní předměty patří anglický jazyk a zeměpis. Matematika, fyzika a chemie patří mezi předměty neoblíbené.

Jednou či dvakrát do týdne chodí Pavel na brigádu. Nad budoucím studiem již přemýšlel, není však zatím pevně rozhodnutý. Dokáže si představit také studium v zahraničí, již na základní škole absolvoval výměnný pobyt. V zahraničí by raději trávil čas v přírodě či na vesnici pro adrenalinovější zážitek. V budoucnu by však raději bydlel v maloměstě.

Charakteristika osobnosti

Pavlův nedávný úraz, dle něj, dočasně výrazně ovlivnil jeho život, protože nemohl sportovat, chodit na brigádu a „*byl v podstatě jenom zavřenej doma.*“ Vadil mu zejména stereotyp a omezené pohybové možnosti.

Vlastní osobnost charakterizuje respondent jako více introvertní, ale zároveň extravertní. Považuje se za stydlivého, společnost o větším počtu lidí mu nevadí, ale ani ji nevyhledává. Pozitivně hodnotí vlastní odhodlanost jít si za svým cílem, negativně netrpělivost a cholericou povahu, která se projevuje zejména v případě, že se mu něco dlouhodobě nedaří. Je-li vyvedený z míry a rozčílí se, rychle se následně uklidní. Moc často se však vyvést z rovnováhy nenechává.

Při jednání s přáteli respondent dokáže naslouchat, případně poradit. Pokud jej nezajímá téma ke konverzaci, umí se prý dobře přetvařovat. Na ostatních lidech nemá rád faleš.

V Pavlově životě hrají velkou roli vrstevníci, v rozhovoru na ně často odkazuje při popisu vlastní osobnosti. Silný vliv vrstevníků a vrstevnických skupin koresponduje s charakterizací období adolescence. Respondent popisuje rozdíly při jednání a vnímání vlastního já ve skupině a když je sám slovy: „*Sám jsem spíš takovej tichej, stydlivej a v tý partě se člověk hned zbaví nervozity.*“ Před ostatními chlapci a dívkami, se kterými nemá vytvořený přátelský vztah, má dle jeho slov stejně jako každý člověk podvědomou a automatickou snahu lépe působit a být lepší. Výhodou skupiny lidí je také lepší řešení problémů a vyšší množství nápadů.

Vztah ke čtení a čtenářství

Respondent říká, že by se nenazýval čtenářem knih, považuje se však za čtenáře internetových článků. Za poslední rok uvádí pět přečtených knih. Literaturu, kterou každoročně dostane jako dárek od rodinných příslušníků, poctivě čte. Obecně má ke čtení pozitivní vztah, pokud jej kniha zaujme. Podle nálady ji však nevolí, ačkoli připouští, že mu čtení, ale i sledování filmů či seriálů, pomáhá přijít na jiné myšlenky.

V současné době čte Pavel zejména knihy k blížící se maturitě, čte proto o něco více než dřív. Při výběru maturitní četby se snaží volit knihy dle jeho osobních čtenářských preferencí. Oblíbenou tematikou jsou knihy válečné, historické, vojenské, detektivní či kriminální. Raději čte literaturu s dějem kvůli zápletce. Respondent si vybírá oblíbené postavy, zpravidla hlavní, kterým následně *„vnitřně fandí, ať jí všechno dopadne a je z toho třeba smutnej, když se jí něco stane a prožívá to s ní.“* Čtený text tedy dokáže vnímat komplexně.

Nejoblíbenější knihou jsou *Žoldáci* (Frederick Forsyth), která zachycuje vzpouru proti vládě z oblasti imaginárního afrického státu a kterou četl již třikrát. Na knize oceňuje napětí a podrobný popis plánování vzpoury včetně myšlenkových pochodů.

Nové poznatky z knih lze dle jeho názoru využívat také v běžném životě, cíleně je však nevyužívá. Další přesah, který kniha, ale i seriál či zřídka film přináší do reality, může být dle jeho slov také ztotožnění se s hlavní postavou, která může ovlivňovat recipientovo chování a názory.

Charakteristika čtenářské osobnosti

Pavlův život dočasně ovlivnil zdravotní úraz, kvůli kterému nemohl provozovat oblíbené volnočasové aktivity, styk s přáteli a sport. Sportu se věnuje velice rád, často si při něm odpočine a odreaguje od vlastních problémů.

Velké množství času věnuje médiím, zejména počítači a mobilnímu telefonu. Prakticky všechny aktivity kromě sportu a přátel tráví na těchto médiích sledováním komediálních seriálů, filmů, poslechem podcastů či čtením novinových článků.

Ovlivňuje jej hudba, při které se odreaguje zejména poslechem melodie a textu písně. Je možné terapeutické působení hudby, kterého však nevyužívá vědomě. Velký vliv na něj mají také jeho přátelé.

Nejpalcivějším problémem, se kterým se potýká, je nedostatek času. Čas ztrácí kvůli dlouhé době, kterou tráví ve virtuálním prostoru, kvůli kterému je možné, že omezil také četbu. V současné době přečte pět knih, za čtenáře se nepovažuje. Nejraději volí knihy s válečnou tematikou. Rád se při čtení ztotožňuje s hlavními postavami, sám na sobě však žádný vliv literatury nepocítuje. Vzhledem k počtu přečtených knih nelze určit Pavlův typ čtenářské osobnosti, ztotožnění s postavami však naznačuje čtenáře **emocionálního**. Dle Pavlova vyjadřování by se dal vyvodit také mírný stud za vlastní emotivitu především před svými přáteli, kterým se nerad svěřuje s citlivými tématy.

Vzhledem k jeho introverzi a stydlivosti by pro Pavla biblioterapie mohla být vhodnou volbou, zejména pokud by omezil trávení času na internetu. Zaujmout by jej mohla nabídka zaměřená na **seberozvoj** a **sebepoznání**.

8.7 Popis respondenta č. 6: Lukáš

Šestým respondentem je osmnáctiletý Lukáš, žák čtvrtého ročníku Gymnázia F. M. Pelcla v Rychnově nad Kněžnou.

Oblíbenými činnostmi, kterými se Lukáš zabývá, je zejména divadelní, výtvarné a literární umění a biologie. O všechny činnosti popisuje zájem jak z teoretického, tak praktického hlediska. Nejraději dělá dle jeho slov věci, na které v současné době nemá příliš čas a po kterých se mu stýská, jako například čtení. Z rozhovoru je silně patrný respondentův filozofický pohled na život, který se projevuje jak ve formě, tak obsahu Lukášových sdělení. Jak říká, „za vším, co čte a studuje rád hledá hlubší filosofické či metafyzické souvislosti.“ Divadlo respondenta dle jeho slov zajímá zejména z literární stránky, dřív jezdil na recitační soutěže, rád však sleduje také divadelní hry coby divák. Literatura je pro něj opět propojená s filosofií, jelikož většina filosofů byla dle jeho slov také spisovateli. Příležitostně píše vlastní literární díla, která mu slouží k relaxačním a terapeutickým účelům. Doufá, že by jednou mohl psát veřejně, v současné době však píše pouze tzv. „do šuplíku“. Nechtěl by být veřejně známým spisovatelem, větší radost by mu přineslo menší, ale o to více vřelé publikum. Ve výtvarném umění rád pozoruje krásné přírodní motivy, například kvetoucí rostliny, které jej následně vnitřně obohacují, v biologii jej zajímá zejména otázka evoluce a vývoje člověka a jeho mysli.

Respondentovou okrajovou zálibou je také film a seriál. Pro příklad uvádí skupinu *Monty Python* či seriál *Malá Velká Británie*, ve kterých se mu líbí zejména britský a inteligentní humor.

Respondent má dva starší bratry, kteří oba studují vysokou školu. Zmiňuje také třetího bratra, který zemřel. S oběma bratry udržuje pravidelný a přátelský kontakt.

Lukášovy vztahy v rodině popisuje jako komplikované. Uvádí, že dlouhý čas žil pouze s matkou, jelikož otec mu také v nízkém věku zemřel. V současné době bydlí s matkou a jejím přítelem. Dále zmiňuje, že jeho otec byl divadelník a že mu s matkou od malička kupovali knihy místo autíček na ovládání a vedli ho k lásce k literatuře.

Přátele si Lukáš pečlivě vybírá. Jak říká, má jich sice málo, ale o to vřelejší vztah k nim má. Považuje je za partnery ve svém životě, se kterými může trávit volný čas, jezdit s nimi na výlety a se kterými může provádět věci, které by s ostatními lidmi nemohl. Konkrétní číslo respondent neví. Na nejbližších lidech oceňuje zejména upřímnost, která

není vázána na pouhá slova, ale i činy a city. Dále také přívětivost, empatie či nezhleděnost do sebe sama.

Žádný dlouhodobý vztah neuvádí. Respondent má také zcela neutrální vztah ke škole, výuku využívá pro vlastní obohacení poznatků. Mezi jeho oblíbené předměty patří biologie, nemá rád matematiku.

Respondentovy plány do budoucna nejsou zcela vyhraněné. Rád by se dostal na AVU⁸⁸ či UMPRUM⁸⁹, jeho druhou možností je studium biologie, případně filosofie. Jedinou jistotou, které by chtěl dosáhnout, je „*zůstat na tomto světě déle než potrvá jeho život.*“ Výrok dále rozvíjí slovy: „*Až zemřu já, aby moje jméno nezemřelo a lidé na mě třeba vzpomínali a abych tady něco zanechal. Ne ve formě dětí, hypotéky a ovdovělé manželky, ale spíše nějakou pro mě hlubší hodnotu, jakou je třeba nějaké umění. To je má priorita.*“ Tematika smrtelnosti pro něj tedy není cizí. Obecně se však nedá říci, že by nad budoucností přemýšlel často, raději se zaměřuje na krátkodobé cíle a pohnutky.

Charakteristika osobnosti

Respondent se popisuje jako spíše introvertní, přestože komunikace s cizími lidmi pro něho nepředstavuje problém. Velké společnosti nevyhledává, raději se schází v menším počtu blízkých přátel. Také má dle svého názoru velice nízké sebevědomí. O vlastní osobě nemluví rád. Říká o sobě, že je misantrop, v lidské společnosti se necítí příjemně, nepřemýšlí o žádném rozvoji lidstva, jelikož není jeho cílem ani zájmem. Vlastní názor však nechce nikomu nutit. Dále se považuje za velkého individualistu a hédonistu, žije zejména přítomným okamžikem.

Ve společnosti přátel rád jedná vlivem přítomného okamžiku, individuální kroky raději důkladně promýšlí. Také dle jeho slov „*někdy až moc věci řeší a přemýšlí nad nimi.*“ Obecně se považuje za odlišného od ostatních lidí, nemyslí si však, že by byl „*lepší*“ či „*horší*“. Většinovou společnost považuje za názorově omezenou, přičemž dodává, že nejde o pejorativní označení. Z těchto důvodů také nerozlišuje mezi mužským či ženským vnímáním světa. Názorovou omezenost ostatních lidí si vysvětluje zejména jednostranným názorovým spektrem při výchově v úplných rodinách.

---

⁸⁸ Akademie výtvarných umění v Praze

⁸⁹ Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze

Za své kladné vlastnosti považuje preciznost a schopnost naslouchat druhým, aniž by je soudil. Jak říká, pokud něco dělá, chce, aby byl výsledek perfektní i přes vyšší vyvinuté úsilí a delší trvání. Záporně hodnotí zejména vlastní lenost, tíhnutí k prokrastinaci a nízké sebevědomí. Kombinací těchto vlastností je často, jak říká, v případě vlastní tvorby čehokoli, výsledný pocit neúspěchu či nespokojenosti. Při jednání s ostatními lidmi, zejména s přáteli, by pro něho bylo překážkou sobectví.

Vztah ke čtení a čtenářství

Literatura představuje pro Lukáše, jak je patrné již z jeho předchozích slov, zejména zdroj hlubšího poznání. Čtení je jeho oblíbenou volnočasovou aktivitou, přestože za rok přečte poměrně nízký počet knih, protože si rád vybírá knihy podle charakterizace, autora, případně směru, ke kterému náleží. Nikdy nečte z nudy. Rozhodnutí přečíst si vybranou knihu popisuje následovně: *„Že mi ta knížka nenabídne jenom nějaký strhující příběh, ze kterého bych se posadil na zadek, ale že má i nějakou druhou rovinu, kterou je potřeba i trochu hledat a dá mi nějaký nový náhled na konkrétní problém. Že to zkrátka není jenom tak literatura pro zábavu, ale donutí člověka zamyslet se.“* Není si jistý, zda by mohl být považován za čtenáře. Při výběru vhodné literatury dává také na doporučení přátel, kteří mají podobné filosofické, umělecké, či literární směřování. Čtení knih Lukáše baví mimo jiné díky vlastní touze po nových poznacích.

K Lukášovým předchozím zkušenostem poznamenal následující: *„, Četl jsem rád fantasy, takže světy, do kterých by se člověk chtěl hrozně podívat a nemůže, takže jako malý, osm let, jsem úplně zbožňoval Harryho Pottera, chtěl jsem, aby mi také přišel dopis do Bradavic a aby ten život nebyl tak nezajímavý a šedivý jako je teď a poté, co jsem začal trochu dospívat, alespoň v mé hlavě, tak mi Harry Potter a jeho pohádková říše přestala stačit a tak jsem se podíval trochu na zub Tolkienovi a to ne jenom Pánovi prstenů, ale také těm jeho dalším vlastně přídatným dílům jako je Silmarillion, Moureinovy děti, Nedokončené příběhy. Takže Tolkiena jsem baštil a byla chvíle, kdy jsem mohl říct, že o něm vím úplně všechno, takže jsem věděl, která města si elfové postavili, jací bohové ovládali jaké elementy, kolik bylo čarodějů a jak se jmenovali. To už si dávno nepamatuju, nicméně stále mám v literatuře rád jistou fantastiku, nějaké science fiction nebo cokoliv mysteriózního, nebo cokoliv co se do toho našeho ošklivého světa dostane a udělá ho to něčím zvláštnější.“* Citace jsou záměrně ponechány v původním znění vzhledem

k výstižnosti respondentových vlastních odpovědí. Lze také pozorovat respondentovu hloubku myšlenek, která odpovídá vlastní charakteristice čtenářovy osobnosti.

Odklon od fantasy literatury a tíhnutí k filosofickým knihám pozoruje od doby, kdy začal sám sobě pokládat otázky ohledně svého bytí, jaký je smysl lidského života, apod.

Oblíbeným literárním žánrem je také poezie, kterou rád čte i píše. Oproti beletrii, která je více popisná, oceňuje také vrstevnatost poetických textů, které ho nutí více přemýšlet. Literatura, která jej od čtení naopak odrazuje, je taková, ve které jsou prvoplánově zneužívány vulgarismy.

Jako jednu z nejoblíbenějších knih jmenuje *Nesnesitelnou lehkost bytí* (Milan Kundera), která se mu líbí výrazově nekonvenčním stylem textu a filosofickým a psychologickým nahlédnutím do psychiky postav. Vnitřní souznění s postavami popisuje jako prožití několika životů. Dalším benefitem, který mu tato konkrétní kniha přináší, je možnost ztotožnění se s konkrétními myšlenkami textu či postavami. Dále se mu líbí také absence „*citového vydírání*“. Respondent předestírá příklad autonehody, ve které dvě z hlavních postav zemřou, text je však popsán natolik popisně, že si „*člověk sám musí vytvořit smutek*.“

Vliv literatury na sobě silně pocítuje zejména při čerpání nových poznatků. Četba obecně dle jeho názoru působí na všechny lidi s kladným vztahem k ní.

Charakteristika čtenářské osobnosti

Respondentova promluva a myšlení je charakteristická výrazným filosofickým uvažováním zejména ohledně otázky lidského bytí, evoluce a vývoje lidské mysli. Z Lukášových zájmů je také patrná obliba biologie a umění.

Lukášova slovní zásoba je velice bohatá, při vyjadřování rád využívá poetismy a odbornou terminologii. Vyjadřuje se velice přesně, při přerěknutí se rychle opravuje. Jistá preciznost improvizované řeči je zřejmá také z jeho osobnostní charakteristiky. Vliv na rozvoj respondentova vyjadřování měl zejména recitační kroužek a velké množství přečtené náročné literatury.

Píše vlastní poetické i beletristické texty, které mu slouží k relaxačním či terapeutickým účelům, využívá tedy expresivní biblioterapii.

Čtenářem se Lukáš být necítí vzhledem k jeho útlumu přečtené literatury. Dřívější oblibu fantasy literatury nahradil náročnými filosofickými texty, které mu pomáhají v pochopení metafyzických otázek. Ke čtenářství byl vedený odmalička oběma rodiči. Čtenářské zájmy jsou charakteristické pro čtenáře **racionálního** a **estetického**.

Vzhledem k jeho vyjadřování o úmrtí otce a bratra vyplývá silný vliv smrti na čtenářův pohled na život. Obě události stále zpracovává, což je zřejmé z jeho popisu oblíbené knihy Nesnesitelná lehkost bytí či z jeho budoucích cílů. Biblioterapeutická literatura věnující se **smrti** v rodině by pro něj tedy mohla být vhodnou volbou, stejně jako další knihy věnující se **sebepoznání**. Obě biblioterapeutické tematiky volí z vlastní vůle skrze filosofické texty.

8.8 Popis respondenta č. 7: Filip

Dalším osmnáctiletým žákem čtvrtého ročníku Gymnázia F. M. Pelcla v Rychnově nad Kněžnou je Filip.

Mezi hlavní respondentovy záliby patří rýsování, technika a tematika druhé světové války. Nejvíce času denně stráví 3D modelováním, které ho baví a zároveň jej využije na budoucí vysoké škole. K této zálibě jej přivedl vyučovaný předmět. Před nástupem na střední školu hrával pravidelně badminton, kvůli náročnosti studia přestal. Většinu volného času stráví dle jeho slov doma na mobilu sledováním videí a sociálními sítěmi. Rád sleduje také filmy a poslouchá elektronickou hudbu (konkrétně *Hard Bass*) zejména ve sluchátkách nebo na internetu. Jeho oblíbenou hudební skupinou jsou *Russian Village Boys*, v nedávné době byl s kamarády na koncertě v Praze. Z filmové produkce ho v poslední době zaujal díky popisovaným technickým aspektům ruský dokumentární film o tanku *T-34*.

Respondent své vztahy popisuje jako velice dobré. Se svou třináctiletou sestrou si v poslední době rozumí více než dřív, hlavním důvodem je dle jeho slov její přechod do pubescentního vývojového období, a díky kterému je sestra více „*rebelská*“, stále ji však z pozice staršího bratra chrání. Z rodičů si rozumí zejména s matkou díky častějšímu kontaktu, k otci má však také kladný vztah. V rámci příbuzenských vztahů zmiňuje také dědečka, který byl inženýr, předal mu lásku k technice a je pro něj životním vzorem. Všem rodinným příslušníkům naprosto věří a líbí se mu, že „*drží při sobě*“ a mohou se jeden na druhého spolehnout.

Přátelům věnuje respondent většinu času, zejména ve škole a o víkendech. Společně tráví čas na hudebních akcích či v restauraci, v případě příznivého počasí venku. Přátelé jej silně ovlivňují v téměř všech životních rozhodnutích. Přátelské vztahy s vrstevníky popisuje také skrze popis třídního kolektivu, který je dle jeho slov „*mnohem lepší než v ostatních třídách*.“ Důvěrných přátel uvádí pět, líbí se mu na nich společné zájmy jako je například hudba. V komunikaci se dle jeho slov navzájem ovlivňují. Přítelkyni nemá.

Studium na gymnáziu mu příliš nevyhovuje, protože nemá odborné zaměření a automaticky se od něj očekává studium na vysoké škole. Při výběru střední školy však volil na základě vzdálenosti od místa bydliště a okruhu známých. Druhou volbou pro něj byla *Střední průmyslová škola stavební v Hradci Králové*. Mezi oblíbené vyučovací předměty patří matematika a deskriptivní geometrie, nemá v oblibě základy

společenských věd kvůli vyučující nebo biologii, čistě negativní vztah však nemá k žádnému předmětu. Do školy se dle jeho slov příliš neučí, protože má dobrou paměť a nemusí se memorovat. V současnosti se připravuje maximálně hodinu denně, dřív však kvůli více předmětům věnoval školním povinnostem více času. Znamky na vysvědčení má chvalitebné až dobré.

V současné době si přivydělává doplňováním zboží.

Filipovou vysněnou školou je Vysoké učení technické v Brně. Na přijímací zkoušky se zatím připravuje pouze skrze popisované volnočasové a školní aktivity. Budoucí bydlení při studiu na vysoké škole si představuje ideálně společně s přáteli. Po dokončení studií by se rád živil projektováním domů.

Charakteristika osobnosti

Respondent sám sebe vnímá jako introverta, ve společnosti mluví spíše méně a při navazování kontaktů s novými lidmi je zpočátku uzavřený. Na základní škole byl dle jeho názoru uzavřený více, což se přechodem na střední školu zlepšilo. Při popisu vlastní osobnosti uvádí respondent na prvním místě přátele, se kterými rád cokoli podniká. Jak říká, pokud se pravidelně nesejdou, cítí se bez energie. Při hodnocení ostatních je pro něj důležitý názor přátel.

Oceňuje na sobě vlastní schopnost učení a logické myšlení. Rád naslouchá ostatním, pokud se mu blízký svěřil s problémem, důvěřuje mu následně více. Také sporty mu dle něj docela dobře jdou. Negativně hodnotí vlastní navazování kontaktů s vrstevníky, které dle jeho názoru trvá příliš dlouho. Přestože má rád adrenalinové sporty, cestování po světě ho příliš neláká. Nemá rád podvádění, zejména ve vztazích.

Vztah ke čtení a čtenářství

Filip, jak říká, ke čtení nikdy neměl pozitivní vztah. Literaturu čte zpravidla na dovolené s rodinou pro zahánění nudy a v rámci maturitní četby. Pokud knihu začne číst, přečte ji v krátkém časovém rozmezí. Za poslední rok přečetl patnáct knih k maturitě a tři knihy dobrovolně. Čtení nebo učení mezi lidmi pro něj nepředstavuje problém. Na momentální náladě respondentovo čtení nezávisí.

Respondenta vedla ke čtení od mala matka, která je silnou čtenářkou. Myslí si, že čte málo kvůli nevhodnému výběru literatury. Z maturitní četby jej zaujalo dílo *Na západní frontě klid* (Erich M. Remarque) a *Proměna* (Franz Kafka).

Jeho oblíbeným žánrem je válečná próza, nevyhledává naopak zejména poezii. Nejoblíbenější knihu nemá. Nejraději čte příběh o vojákovi, který popisuje své zážitky z fronty. V knize si všímá zejména průběhu bitvy a technické stránky popisovaných věcí a děje, jako například vývoj a využití tanků. Oblíbené postavy si při čtení nevybírám, zpravidla ho zaujmou postavy záporné, protože ho baví představovat si, že je jím sám.

Hlavními přínosy četby jsou dle Filipova názoru rozvoj slovní zásoby, nové informace, případně lze poznatky z knihy využít pro hledání nových témat ke konverzaci.

Charakteristika čtenářské osobnosti

Z Filipovy promluvy je patrné, že je silně technický typ osobnosti. Mezi jeho oblíbené zájmy patří deskriptivní geometrie a historie, zejména období druhé světové války. Vnímání vlastní osobnosti a oblíbené literární záporné postavy naznačují respondentův rozpor mezi tzv. *pozicí hodného chlapce*, nebo *rebela*. Z vývojového hlediska je stále ve fázi hledání vlastní identity.

Jazyk, který respondent využívá při promluvě, nenese výrazné odchylky. Oblíbené volnočasové aktivity či popis jednotlivých vztahů však ukazuje na jeho vysokou inteligenci.

Faktory ovlivňující Filipovo čtenářství i mimočtenářské aktivity jsou zejména jeho blízcí přátelé, které považuje také za jedno z měřítek lidských hodnot ve společnosti, a rodina, se kterou má dle jeho slov velice dobré vztahy založené na vzájemné důvěře. Rodiče jej od mala vedli také ke čtení.

Respondent ročně přečte osm knih, čtenářem se však být necítí, jelikož čte, jak říká, především na dovolené, aby unikl nudě. Čtení mu přináší nové vědomosti, což koresponduje se čtenářem **racionálním**, zároveň však využívá poznatků z knihy v běžném životě například při hledání témat ke konverzaci, je tedy zároveň čtenářem **sociativním**. Jeho navazování kontaktů s ostatními lidmi či vnímání vlastního já by mohla pomoci biblioterapie z oblasti **sebepoznání** či **seberozvoje**.

8.9 Popis respondenta č. 8: Kryštof

Posledním respondentem Gymnázia F. M. Pelcla v Rychnově nad Kněžnou je osmnáctiletý žák čtvrtého ročníku, Kryštof.

Kryštofovým nejčastějším a nejoblíbenějším koníčkem je trávení času na různých brigádách. Uvádí tři možnosti přivýdělnku, kterým věnuje dohromady čtyři dny v týdnu. Mezi jeho další volnočasové aktivity patří hraní fotbalu a badmintonu, protože jak říká, „*musí se hýbat, protože ho to baví.*“ Sportem se také vždy nejlépe odreaguje od školy. Na fotbal chodí třikrát týdně na tréninky. Zápasy v současné době kvůli pracovní a školní vytíženosti nestíhá. V oblasti poznávání jej zajímá historie s důrazem na druhou světovou válku. Rád sleduje dokumenty a čte vzpomínky o válečných veteránech. K lásce k historii jej přivedl otec, který je dle respondentových slov nadšencem, který zná jednotlivé divize, pěší pluky, bojiště či dny válečného dění. Rád navštěvuje koncerty hrající elektronickou hudbu, například ruské skupiny *Russian Village Boys*, skupiny *Imagination* či *Magnetic Festival*.

Kryštof má čtrnáctiletého bratra, se kterým si rozumí. Někdy se sice nepohodnou, ale jak říká, tak to mezi sourozenci bývá. S rodiči má velice dobrý vztah. Respektuje je a rád si vyslechne jejich radu, jelikož je považuje za velice vzdělané. Oba rodiče mají prestižní zaměstnání, jeden ve zdravotnictví, druhý v oblasti práva. Matku obdivuje pro její píli a pečlivost, přestože je zároveň jediným člověkem, se kterým mívá spory. Celé své rodině také bezvýhradně věří.

Přátelé na něj mají silný vliv. Jak říká, do šesté třídy byl premiantem, který rád diskutoval s učiteli o přestávkách. Co se seznámil se dvěma kamarády, stal se otevřenějším, přátelštějším a školní prospěch mu mírně poklesl. Blízké přátele, kterým by řekl vše, má Kryštof tři. Líbí se mu na nich, že mají společné zájmy a smysl pro humor. Oceňuje také jejich upřímnost.

Stoprocentně věří také své přítelkyni, se kterou byl v době konání rozhovoru deset měsíců. Ve vztahu je spokojený, protože s partnerkou sdílí záliby, pohled na život a nehádají se. Partnerka jej dle jeho slov podporuje, je rád, že jí nevadí nízká frekvence schůzek kvůli jeho povinnostem.

Ke škole má respondent kladný vztah, jelikož se v ní může navštěvovat s přáteli a dozvídá se nové informace. Nevýhodou gymnázia je, jak říká „*že s gymplem musíš jít dál, na rozdíl od těch lidí, kteří mají jinou střední. Umí všechno a zároveň neumí nic.*“

Jeho oblíbenými vyučovacími předměty je biologie, konkrétně anatomie člověka, dějepis a chemie. Z chemie ho zajímají zejména vztahy mezi rovnicemi a atomy a jejich vlastnosti. Neoblíbenými předměty je fyzika nebo základy společenských věd, které však nemá rád kvůli vyučující. V současném čtvrtém ročníku věnuje velké množství času brigádě, což má často vliv na jeho školní prospěch.

Kryštof má v plánu podat si přihlášku na lékařskou fakultu. Přípravě na přijímací zkoušky věnuje pravidelné množství času v pracovním týdnu, příležitostně jezdí na přípravné kurzy do Hradce Králové. Lékařem si přeje být již od začátku gymnázia.

Charakteristika osobnosti

Kryštofův život ovlivnila tříměsíční nemoc, která ho omezovala v pohybu, stravě i pitném režimu. Vzhledem k nemožnosti vybití jeho přebytečné energie se cítil respondent velmi nepříjemně. Omezení mělo vliv však pouze dočasně, v současném životě změny již nepocítuje.

Respondent je silným extrovertem a pracovním nadšencem. Vlastní přehnané pracovní nasazení vysvětluje Kryštof slovy: *„Já nevím, tak nějak mně to nevadí. Já když furt něco dělám, tak aspoň mám pocit, že to je k něčemu užitečný. Když ten čas proflákám, tak mi to přijde hrozně líto. No a pokud se chci dostat na tu medicínu, tak se toho musím teď hodně nadrtit.“*

Jeho výraznou a zároveň nejoblíbenější vlastností je jeho výřečnost, která není vždy pozitivní. Jeho další spornou vlastností je pravdomluvnost. V případě silných citů lásky či přátelství je respondent dle jeho slov věrným a nápomocným přítelem. Také je dle svých slov pracovitý a šetrivý. Také se popisuje jako silný materialista, protože jak říká, rád věci shromažďuje, kalkuluje a při výběru z možností nehledí na city, nýbrž na benefity.

S ostatními jedná vždy otevřeně a upřímně. Rád mluví, ale dokáže také naslouchat zejména kamarádkám či přítelkyni. Nemá rád lež, přetvářku a úskoky.

Vztah ke čtení a čtenářství

Respondent se v současnosti za čtenáře být nepovažuje, jelikož ho nebaví číst text. Za poslední rok přečetl pět knih. Oproti předchozím rokům však začal číst po příchodu ze školy domů. Čtení pro něho v současnosti nahradilo počítač, na kterém Kryštof dříve trávil většinu času. Záměrnou záměnu činnosti vysvětluje prospěšnějším využitím volného času.

Dříve rád četl fantasy literaturu, pro příklad uvádí sérii *Odkaz dračích jezdců* (Christopher Paolini) a sérii *Podzemí* (Roderick Gordon).

V současné době knihy vyhledává zejména kvůli přínosu nových informací. Rád čte knihy o druhé světové válce, nejoblíbenějším dílem jsou pro něj autobiografické *Zápisky odstřelovače* od Vasilije G. Zajceva, dle jeho názoru jednoho z nejlepších odstřelovačů druhé světové války. Kniha jej zaujala vtažením do vypravěčova děje skrze líčení dobového prostředí. Z literatury faktu jej oslovila *Pacifická sága* (Miloš Hubáček, 1985), zejména popis a průběh bitev. Preferuje však raději příběhy, ve kterých je vystižen také pohled hlavní postavy.

Čas věnovaný četbě se dle jeho názoru projevuje v jeho čtenářských schopnostech. Výhodou čtení je pro Kryštofa následné sdílení informací s ostatními, například s otcem. Na dívky, které čtou román však čtení může mít vliv také z citové stránky.

Sám romány nemá rád kvůli vyobrazení situací z běžného života, které může prožívat sám. Ze stejného důvodu také, jak uvádí, nerad hraje virtuální fotbalové hry jako *FIFA* nebo si nepíše s lidmi přes mobilní telefon.

Charakteristika čtenářské osobnosti

Kryštofova osobnost je silně extrovertní, rád komunikuje s blízkými i s cizími lidmi. Charakteristickým znakem je jeho upovídánost, energie a pracovitost. Silně na něj působí vliv otce, se kterým sdílí oblibu válečné tematiky, i matky, kterou obdivuje pro její píli. Hodnotami, které upřednostňuje, je vzdělání, finanční jistota a upřímnost v jednání.

Z jeho mluveného vyjadřování lze pozorovat velké množství vědomostí z oblasti biologie člověka, chemie a historie, které hojně a rád využívá také při popisu vlastního prožívání.

Velké množství času věnuje škole, práci a přátelům, kteří na něj mají také vliv. Rád dělá věci, které mu přinášejí užitek. Knihy čte za ziskem nových informací či užitku, které odkazují na čtenáře **racionálního** a **utilitárního**. Za rok přečetl včetně maturitní četby pět knih, za čtenáře se proto nepovažuje.

Respondent neuvádí žádné problémy, kterými by se vzhledem ke své osobě musel zabývat. Jistou nevyzrálou v myšlení naznačuje pouze silné odkazování na své rodiče. Z hlediska biblioterapie by jej mohla zaujmout především nabídka z oblasti **sebepoznání**.

8.10 Popis respondenta č. 9: Dita

První respondentkou Obchodní akademie v Kostelci nad Orlicí je osmnáctiletá žákyně třetího ročníku, pojmenovaná jako Dita.

Dita tráví většinu svého volného času školními povinnostmi a brigádou. Má-li čas, ráda vaří a sportuje. Sportovní aktivity uvádí dvě, jednou týdně chodí na taneční kroužek, příležitostně chodí plavat. Vařit se respondentka musela naučit kvůli bývalému příteli, kterému vařila každý den, ráda si však vyhledává nové a zajímavé recepty na sociálních sítích. Na hudebním kanálu *Youtube* ráda sleduje krátká videa s recepty s názvem *Tasty*. Jednotlivá jídla ráda připravuje z masa, protože jak říká, baví ji práce s ním. Příležitostně se podívá na film, který dávají aktuálně v televizi, ale většinou na žádné další aktivity nemá čas. K vaření či úklidu, kterým tráví také velké množství času denně, si ráda pustí hudební televizi *Óčko*.

Dita má 21letou sestru, se kterou v současné době vychází. Cestu si však k sobě navzájem hledaly dlouho jednak kvůli sestřině komplikované životní situaci, za druhé kvůli nepravidelnému kontaktu, protože jak říká, již třetím rokem spolu nesdílí domácnost. Dále popisuje, že se cítí být více starší a rozumnější sestrou. Rodiče jsou rozvedení od jejich třinácti let, rozvodové řízení však dle respondentky neprobíhalo dobře a trvalo dlouho. Jak říká, problémy, které mezi sebou měli, řešili skrze ni. Také uvádí, že si sama nevybavuje vzpomínku, ve které by měli její rodiče dobré vztahy, rozvod jí tedy přišel správným řešením, sestra však ano, proto situaci nesla hůře než Dita. Vztah s otcem byl první dva roky po rozvodu přerušovaný, v současné době udržuje s oběma rodiči zejména telefonický kontakt. Žádný vzor respondentka nemá, rodiče považuje za odstrašující případ. Mít životní vzor je dle jejího názoru důležité, každý by se však měl snažit být sám sebou.

Jelikož bydlí Dita sama, vydělává si pravidelnou brigádou jako servírka a barmanka v nedalekém městě. V patnácti letech se seznámila s bývalým, o třináct let starším přítelem, ke kterému se následně nastěhovala. Vztah nepovažuje za šťastný, protože přítel, jak říká, nebyl spokojený s její údržbou domácnosti. Po ročním kontaktu vztah ukončil, nicméně stýkají se dodnes. Se současným stavem však spokojená není.

Respondentka se ve vztahu s bývalým přítelem jednou za čtrnáct dní starala také o jeho čtyřletého syna z předchozího partnerství. Péče o dítě ji bavila.

S vrstevníky si Dita dle jejích slov příliš nerozumí. Přátele, kterým by stoprocentně důvěřovala, nemá žádné a jak říká, je raději sama. Novinky o známých čerpá zejména ze sociálních sítí. Vždy si prý rozuměla spíše se staršími. S několika lidmi se spřátelila ve vztahu s bývalým přítelem, po rozchodu se s nimi nadále moc často nestýká.

Respondentčinými oblíbenými vyučovacími předměty jsou ekonomie, anglický a ruský jazyk. Problémy jí dělá matematika, jelikož jak říká, nemá na ni logické myšlení. V ekonomice ji zaujal například marketing a psychologické reklamní postupy. Na výuku se dle svých slov připravuje poctivě, vypracuje vždy všechny domácí úkoly a pravidelně se učí na písemná i ústní opakování.

Ditinyým dětským snem byla právnická vysoká škola. Změna životní situace ji však přiměla změnit názor. V současné době již vysokou školu nepovažuje za prioritu, raději by si našla dobře placenou práci. Má v plánu podat si přihlášku na ekonomii do Pardubic. Žádnou představu o budoucnosti momentálně nemá.

Charakteristika osobnosti

Respondentka je oproti ostatním vrstevníkům v odlišné situaci, která vychází zejména ze samostatné starosti o výdaje na domácnost s nízkým příspěvkem od rodičů, a která jí nedává možnost mít alespoň stejné množství volného času jako ostatní. Hlavní náplní dne je pro ni práce, která vychází z úklidu domácnosti, brigády, školy, apod.

Dita hodnotí vlastní osobnost jako samotářskou a upřímnou. Sebevědomí nemá příliš vysoké. Nerada se, jak říká, seznamuje s cizími lidmi a „*když jí člověk fakt nesedí, tak mu to řekne a je upřímná až moc*“. Oceňuje na sobě schopnost postarat se o dítě a domácnost. Spokojená naopak není s vlastní žárlivostí, která je dle jejího názoru až za hranou. Také jí vadí vlastní odtazitost od okolí. Při jednání s ostatními ráda komunikuje osobně a upřímně, nerada se s nimi dohaduje. Pokud jí však někdo „*vyvrací její pravdu, tak je zlá*.“ Vlastní postavení ve společnosti hodnotí: „*Jsem prostě taková individualita*.“ Na ostatních lidech oceňuje upřímnost, citlivou a milou povahu, nemá ráda sobectví nebo když je člověk v jádru zlý.

Se samostatným bydlením je poměrně spokojená, doma si odpočine od lidí, se kterými se stýká v práci a kteří ji unavují. Bydlí v bytě, který jí pronajímá otec matky, který se s Dity rodinou přestal stýkat, ale v případě potřeby jí pomůže. Celkovou velice špatnou rodinnou situaci dříve silně pociťovala, v současné době již rezignovala a raději

se soustředí sama na sebe. Na problémy se snaží nahlížet pozitivně, o velkých životních změnách říká: „*Šli jsme si každé vlastní cestou, já, máma, táta i sestra a já i přesto, že jsem vlastně nejmladší a jsem fakt mladá, tak jsem se tomu musela prostě přizpůsobit.*“

Odreagováním po těžkém dni je pro ni večerní posezení s hudbou a „*něčím k pití*“ u sociálních sítí. Častokrát však nemá čas, protože je příliš unavená, lehne si a spí. Při špatné náladě poslouchá smutné písničky, její oblíbená je *Shallow* od Lady Gaga a Bradley Coopera.

Na otázku, jak jí vyhovují současné příležitostné schůzky s bývalým přítelem, odpověděla Dita následovně: „*No moc ne, abych pravdu řekla, protože jsem byla zvyklá na to, že jsem s ním každé den a že spolu bydlíme jakoby. Tak nevím, to jsem si připadala, že k němu patřím. Ted' máme každé svůj vlastní život a jen se scházíme.*“

Z celého rozhovoru lze tedy pozorovat respondentčinu samotu a nespokojenost se současným životem, kterou si však pravděpodobně sama nepřipouští.

Vztah ke čtení a čtenářství

Čtenářkou respondentka dle jejího názoru není, protože téměř nečte. Dříve četla, knihu však pečlivě volila. Literaturu si vybírala na doporučení blízkých přátel. Matka četla, ale ke čtenářství Ditu nevedla. Knihu četla po škole na odreagování od starostí a také jako formu odpočinku. Momentálně nemá, jak říká, ani čas, ani náladu. Knihu by si v současné době přečetla v případě, že by za ní někdo přišel, řekl jí, o čem dílo je a jí zaujal děj, případně by se v něm „*sama viděla*“.

Nejvíce ji zaujala kniha *Hvězdy nám nepřály* (John Green, 2014), kterou by si ráda ve volném čase znovu přečetla. Na knize se jí nejvíce líbila láska hlavních postav, boj navzdory nepříznivým životním podmínkám a také jejich umění užívat života.

V rámci maturitní četby má přečtenou jedinou knihu, *Farmu zvířat* (George Orwell, 1945), kterou četla na základní škole, na které jí dle jejích slov vůbec neporozuměla a „*zvířata byla prostě jenom zvířata*“, a při výkladu v hodině českého jazyka a literatury si až zpětně uvědomovala význam.

Na čtení knih se jí líbí možnost zapojení vlastní fantazie a popis emocí. Přínosy čtení pro pravidelné čtenáře vidí zejména v rozvoji představivosti a slovní zásoby. Také nutí čtenáře více přemýšlet. Touhu číst dle jejího názoru velkou měrou ovlivňuje životní pohoda. Lidé, kteří čtou, jsou dle respondentky „*snílci*“. Vzhledem k nízké čtenářské

zkušenosti na sobě. Dita vliv čtení nepozoruje. Nevýhodou čtení je dle jejího názoru vysoká časová náročnost a nemožnost provozovat při něm jakoukoli jinou činnost.

Vyhodnocení čtenářské osobnosti

Respondentka tráví velké množství času svými povinnostmi, které jsou ve společné kombinaci psychicky velmi náročné. Ve volném čase, ve kterém by měla alespoň několik minut denně věnovat prostor činnostem, které by jí pomohly odreagovat se od každodenní rutiny, prohlíží sociální sítě. Jak sama říká, jedním z možných východisek z její situace by mohla být snaha více se otevřít přátelům a lidem, které má ráda, a trávit s nimi více času, protože před rozvodem rodičů kamarády měla a byla také společenská.

Dita sebedůvěra se jistě snížila také kvůli obtížné rodinné situaci, z výpovědi je patrný i vliv bývalého partnera.

Vzhledem k nízkým čtenářským zkušenostem nelze konkrétně určit typ její čtenářské osobnosti, její obliba romantických knih, vyhledávání literatury díky snaze ztotožnit se s hlavními postavami a její popis oblíbené knihy však naznačují, že je čtenářkou **emocionální**.

Vybrané přečtené tituly a respondentky popis děl také naznačují, že by pro ni mohla být biblioterapie vhodnou volbou. Dita by mohla být prospěšná především jako pomoc při řešení vlastní situace týkající se rozvodu rodičů, nejisté a neuspokojivé situace s partnerem a neschopnosti popsat vlastní kladné stránky. Z biblioterapeutické nabídky se jako vhodná témata nabízí **vztahové závislosti, rodinné vztahy** a oblast **sebepoznání** či **seberozvoje**.

8.11 Popis respondenta č. 10: Denisa

Denisa je osmnáctiletou žákyní čtvrtého ročníku Obchodní akademie T. G. Masaryka v Kostelci nad Orlicí.

Mezi její hlavní záliby patří sledování seriálů a filmů, hudba, čtení a přátelé. V hudbě nemá vyhraněný žánr, ráda si poslechne vše, jak říká „*od Nirvany, přes Justina Biebera, Harry Stylese až k Oasis a všechno možný, Lucie, Wanastovky, rap, metal, pop, rock, všechno.*“ Důležité je, aby ji zaujala píseň. Také ráda zpívá, dříve chodila do sboru, pravidelné zkoušky však na ni byly příliš dlouhé. Ve filmu preferuje animované pohádky, jako například *Ledové království*. Jejím nejoblíbenějším filmem je *Grinch*. Nemá ráda filmy předvídatelné.

Denisa má čtyři nevlastní sourozence, 43letého bratra a tři třicetileté sestry. Vyrůstala však pouze s jednou sestrou kvůli komplikovaným vztahům mezi bývalými partnery. Její rodiče jsou však stále manželé. S rodiči popisuje velmi dobré vztahy, matku považuje za svou nejlepší kamarádku, které by společně se sestrami řekla vše. S otcem si rozumí, ale nesvěřuje se mu také pro jeho vyšší věk (63 let). Také respondentku podporují ve všech jejích rozhodnutích, jako například v barvení vlasů či tetování. Životním vzorem je jí matka, které je dle jejích slov „*naprosto skvělá, miluje jí nejvíc na světě a chtěla by být jednou taková máma jako ona.*“ Na matce se Denise líbí také její zájem o duchovno, který přišel po bližší neupřesněné události.

Nejvíce času Denisa věnuje svým přátelům, se kterými se schází pravidelně po výuce. S kamarádkami ráda jezdí na diskotéky či jiné hudební akce, například hradecký *Majáles* či *Jam Rock*. Přátele respondentka vyhledává také v případě silných emocí jako smutek, radost či vztek. Na své nejlepší kamarádce oceňuje podobně volnomyšlenkářské smýšlení jako má sama. Vrstevníků, kterým by se svěřila s jakýmkoli problémem, uvádí pět. Vybrala si je na základě vědomí, že by žádné její tajemství neřekli.

V současné době nemá respondentka žádného partnera, nejdelší partnerský vztah trval půl roku. Rozdíl v chování mezi dívkami a chlapci popisuje následovně: „*Všichni říkaj, že holky jsou složitější, ale mně třeba přijdou složitější kluci. Holky jsou sice urážlivější, ale kluci ti neřeknou, co a jak chtějí. Holka je přímější, i když je složitá a má v sobě guláš.*“ Obecně však dle respondentky záleží zejména na osobnosti člověka, protože každý jsme jiný.

Mezi její oblíbené školní předměty patří zejména ekonomie a angličtina, problémy jí dělá matematika. V šesté třídě nastoupila na osmileté gymnázium, ze kterého po třech letech přešla zpět na základní školu. Se současnou střední školou je spokojenější zejména díky lepším učitelům a ekonomickému zaměření. Nad domácí přípravou na vyučování tráví maximálně hodinu denně.

Po dokončení střední školy by ráda pokračovala studiem školy vysoké, není si nicméně zatím jistá zaměřením, jelikož jak říká, při vyplňování osobnostních testů jí vždy vychází, že je ekonomický a zároveň humanitní typ. V budoucím zaměstnání by nerada „*seděla v kanceláři, měla přesně danou pracovní dobu.*“ Studia či práce v zahraničí ji láká, překážkou jsou pro ni přátelské vztahy, které by mohlo cestování ohrozit.

Charakteristika osobnosti

V oblasti vnímání vlastního těla Denisu ovlivnily dlouhodobé zdravotní komplikace, na které přišla v sedmé třídě a kvůli kterým musela v osmé třídě podstoupit několikaměsíční léčebný lázeňský pobyt. Zdravotní problémy jsou jednou z příčin respondentčina nízkého sebevědomí v oblasti milostných vztahů. Přesto, že působí sebevědomě, sama si příliš nevěří. Sebevědomý dojem se pokouší vyvolávat dle vlastních slov cíleně. V současné době také ráda experimentuje s vlastním vzhledem, žádný vyhraněný styl oblékání respondentka nemá, přestože působí na první pohled mírně extravagantním dojmem díky charakteristickému vzhledu. Fascinuje ji také tematika smrti.

Denisa o sobě říká, že blízkým přátelům dokáže naslouchat, případně poradit s vyřešením osobních starostí a ráda je chrání. Negativně hodnotí vlastní tvrdohlavost a naivitu. Jednání s ostatními lidmi kromě přátel silně ovlivňuje respondentky nálada. Charakterizuje se také jako pansexuál. Již od dětství prý cítila, že ji přitahují chlapci i dívky, a proto si myslela, že je bisexuální, pansexualitu objevila posléze. Rodiče ji v jejím rozhodnutí podporují. Jak říká, její otec příležitostně vyjádří názor, že by se měla rozhodnout, jestli bude s dívkou či chlapcem. Sama se rozhodovat nechce. Líbí se jí, když se k sobě lidé navzájem chovají s respektem, nesnáší faleš či zradu důvěry.

Vztah ke čtení a čtenářství

Respondentka řadí čtení knih mezi své nejoblíbenější aktivity, přesto se za čtenáře poslední dobou příliš nepovažuje, protože nechce takové množství knih v takové frekvenci

jako dříve a nedokáže se do vybrané knihy tolik začíst. Za poslední rok uvádí pět přečtených knih, v dřívějších letech jich dle jejích slov přečetla sedm až deset za dva týdny. Jedním z důvodů jejího snižujícího se čtenářství jsou dle jejích slov častější styky s vrstevníky a škola.

Čte nejraději večer za tmy sama v posteli. Pokud by měla číst mezi dalšími lidmi, potřebuje mít nasazená sluchátka s tichou hudbou v pozadí. V případě, že se do vybrané knihy začte, přestává věnovat pozornost okolí. Má ráda hořkosladké konce, jelikož si u nich uvolní emoce.

Knihu si vybírá podle názvu, anotace nebo autora. Při výběru spoléhá na sebe, matku nebo kamarádku, jiné čtenáře okolo sebe prý nemá. Jejím nejoblíbenějším žánrem je *science fiction* a *young adult* literatura. Knihou, kterou četla několikrát, je *Eleanor a Park* (Rainbow Rowell). Hlavní postavy popisuje jako vzájemné protiklady včetně rodinného zázemí, které se do sebe zamilují, ale nakonec se musí rozloučit. Dalšími oblíbenými knihami je *Malý princ* (Antoine de Saint-Exupéry), po kterém často sáhne, když ji něco trápí, a *Dám ti slunce* (Jandy Nelsonová). Poslední knihu má ráda díky hlavní postavě gayovi, jelikož se vzhledem ke své orientaci ráda zajímá o *LGBT+*⁹⁰ komunitu.

Z maturitní knihy doposud přečetla dvě knihy, *Malého prince* a *Petra a Lucii* (Romain Rolland), má však v plánu přečíst poctivě všechny. Maturitní seznam jí však přijde nevhodný kvůli stáří vydaných děl a také kvůli nízké čtivosti knih.

Literatura jí často pomáhá uniknout od reality v případě, že ji něco trápí či si potřebuje oddechnout od výuky. Hlavními přínosy jsou dle jejího názoru rozvoj slovní zásoby, lepší pochopení vzorců chování při komunikaci, zlepšení fantazie a představivosti.

Vliv čtení pociťuje zejména ve sníženém času stráveném na sociálních sítích jako *Instagram*, na kterých je dle jejího názoru až příliš často a které by chtěla omezit.

---

⁹⁰ Sociální seskupení spojující lidi s odlišnou sexuální orientací než heterosexuální Zdroj: The LGBT+ Center. *The Center* [online]. New York [cit. 17.3.2020]. Dostupné z: <https://gaycenter.org/about/lgbtq/>

Charakteristika čtenářské osobnosti

Denisy pohled na svět odpovídá adolescentnímu hledání vlastní identity, což dokazuje zejména nevyhraněnost v hudbě, milostných vztazích, ve volbě budoucí školy i zaměstnání. Obliba animované pohádky Ledové království či rodinného filmu Grinch naznačuje přetrvání doposud nevyzrálého vnímání. Nejdůležitější hodnotou je pro ni rodina, sama vyrůstala a byla vychovávána jako nejmladší dítě, se všemi rodinnými příslušníky má velmi dobré vztahy. Důležití jsou pro ni také blízcí přátelé, které ráda ochraňuje.

Kvůli zdravotnímu omezení v období pubescence má, jak říká, nízké sebevědomí, které však maskuje pomocí sebevědomého vystupování a vzezření. Biblioterapeutická literatura věnující se oblasti handicapu či dospívání by tedy Denise mohla být prospěšná.

Její celkový projev je velice energický, rychle a hodně mluví, silně využívá gestikulaci a mimiku.

Čtenářství respondentky kleslo kvůli blížící se maturitě, častému trávení času s přáteli a také kvůli mobilnímu telefonu. Dříve četla dvacet knih za dva měsíce, za poslední rok přečetla pouhých pět knížek. Četba jí slouží jako prostředek uvolnění emocí či únik z reality, je tedy čtenářkou **emocionální**, také však díky literatuře lépe chápe lidské vzorce chování, což naznačuje také čtenářku **sociativní**.

8.12 Popis respondenta č. 11: Monika

Další žákyní čtvrtého ročníku Obchodní akademie v Kostelci nad Orlicí je Monika, které je osmnáct let.

Aktivitou, kterou respondentka považuje za součást vlastní osobnosti a které věnuje nejvíce času denně, je divadlo. Monika píše texty, režíruje devítičlennou skupinu herců a hraje vlastní dramata a zároveň vyučuje dramatický kroužek. Sama chodila na dramatické lekce od devíti let. Přípravě na představení se věnuje také doma. Při vymýšlení tematiky se řídí charakterem, počtem a vyspělostí herců a také potenciálním publikem. Ráda čte, píše poetické básně, sleduje filmy, seriály, poslouchá hudbu, příležitostně plave či hraje na kytaru. Většinu volného času tráví se svými přáteli.

Monika bydlí s rodiči, se kterými se příležitostně podívá večer na film. V jejím zájmu o divadlo i v dalších volnočasových aktivitách ji podporují, pravidelně navštěvují respondentky vystoupení, společné zájmy dle jejího názoru nicméně nemají. S matkou někdy konverzuje o přečtených knihách. Má také 27letou sestru, se kterou dle respondentky nemají mnoho společného. Sestra má již vlastní bydlení, proto se moc často nestýkají.

Respondentka věnuje nejvíce energie svým přátelům. Blízkých přátel má dle jejího názoru dvacet, se vším by se svěřila osmi z nich. Jak říká, jedná se o velké množství lidí. Může se jim však svěřit s vlastními starostmi a věří jim. Oceňuje na nich také společný smysl pro humor, vzájemné porozumění, a sílu ducha. Kamarády si dle vlastního názoru pečlivě vybírá, v případě navázání přátelského kontaktu jej již udržuje. S blízkou osobou nikdy nepřerušila přátelské styky.

Při vyučování ji nejvíce zajímají společenské vědy, konkrétně psychologie a filosofie, a český jazyk a literatura. K ekonomii a účetnictví má neutrální vztah, problémy jí dělá matematika, dříve také fyzika a chemie. Se školními známkami je celkem spokojená, příliš respondentce nevyhovuje třídní kolektiv, který, jak říká „*táhne ke dnu několik vybraných jedinců.*“ Školu volila jako „*zlatou střední cestu mezi gymnáziem a střední hereckou školou.*“ Jak říká, díky ekonomickému zaměření má možnost budoucího pracovního uplatnění bez nutnosti studia na vysoké škole. Přípravu na výuku rozděljuje na oblíbené učivo, kterému věnuje čas, a zbylé, které ji nezajímá.

Respondentky vysněným studijním oborem již od dětství je divadelní režie na JAMU⁹¹, jezdí také na přípravné kurzy, nedělá si však příliš velké naděje kvůli přijímacímu řízení. Na vysoké škole by jí nevadilo také studium psychologie či filosofie. Pokud nezvládne přijímací řízení, ráda by cestovala do zahraničí.

Charakteristika osobnosti

Tělesné omezení ji dle jejího názoru omezuje zejména ve sportu a ve vztazích. V dětství hrála s ostatními dětmi fotbal, v průběhu vývoje si musela nalézt aktivity, při kterých není potřeba rychlý tělesný pohyb. Ve vztazích ji ovlivňuje zejména ve vnímání vlastního těla. Jak říká, „*určitě je to jeden z důvodů, proč se věnuje divadlu a čtení, a ne nějakému sportu.*“ Pro divadlo se z jejího pohledu doslova narodila. Divadlo jí dle jejího názoru rozvinulo schopnost improvizace a přednesu před publikem.

Moniky vzorem jsou atraktivní herci, kterými se ráda nechává inspirovat, například Leonardo di Caprio, Johnny Depp či americký filmový režisér Quentin Tarantino. Přitažlivost herců je dle jejího názoru velmi důležitá při obsazování rolí, důležitější je však talent.

Při pobytu doma má raději klid a soukromí, zejména poslední dobou. Většinu energie spotřebuje přes den divadlem, studiem a komunikací s ostatními. Ve večerních hodinách proto bývá unavená a ráda si poslechne klidnou jazzovou hudbu, u které si odpočine.

Respondentka popisuje svoji osobnost jako energickou, upovídanou, ráda organizuje. Na ostatní působí sebevědomě, ve skutečnosti však zejména v jednání s chlapci příliš sebevědomá není. Nad věcmi také někdy až příliš přemýšlí. Při komunikaci s ostatními musí mít, jak říká, vždy poslední slovo a je drzá. S blízkými přáteli jedná dle svých slov ráda se sarkasmem a ironií, málokdy se jí však stane, že by je urazila, protože chápou, že to, co říká, nemyslí vážně. Veřejné výstupy před větším počtem lidí zvládá pouze s lehkou trémou, která na ní není patrná. Na některé lidi může dle svých slov působit nesympaticky, protože je výrazná osobnost.

---

⁹¹ Janáčkova akademie múzických umění v Brně

Mezi Moniky hlavní priority patří rodina, přátelství, hudba, odvaha, upřímnost a soběstačnost. Negativně hodnotí lidské vlastnosti, jakými je netolerance a odsuzování ostatních.

Vztah ke čtení a čtenářství

Jak vyplývá již z Moniky volnočasových aktivit, čtení patří k jedné z jejích nejoblíbenějších činností. Za rok přečte průměrně dvacet knížek, rozečtených jich má ovšem dalších dvacet pět, protože se k textům ráda po delším časovém úseku vrací a také, protože výběr titulů často mění podle nálady.

Knihu si vybírá podle obalu a recenzí na internetu, například na *Instagramu*. Obal dle jejího názoru vypovídá o vynaloženém úsilí nakladatele i autora knihy. Ráda čte knihy s profesionálním vzezřením obálky.

Respondentky nejoblíbenější knihou je *Selekce* od Kiery Cass. Děj se dle Moniky odehrává v antiutopické budoucnosti, které je rozdělena na kasty. Kniha nahlíží na boj 32 dívek o srdce prince ze zámku v rámci televizního pořadu. Mezi další oblíbenou literaturu patří *Harry Potter* (Joan K. Rowlingová), *Než jsem tě poznala* (Jojo Moyesová), *Stříbrná kniha snů* (Kerstin Gierová) nebo autobiografie herce Belmonda.

Monika nemá vyhraněný nejoblíbenější žánr, nejčastěji čte dystopické romány, nicméně výběr knih je závislý zejména na její momentální náladě. Říká: „*Někdy mám dny, kdy nemám moc dobrou náladu a mám chuť si přečíst něco, co vím, že bych četla tak ve třinácti, protože vím, že mi to zvedne náladu. Někdy se člověk naopak utápí v depkách a chce se v nich utápět a dělá mu to dobře. A tak si naopak přečtu něco takovýho. A pak mám taky dny, kdy chci, aby mi ta kniha něco dala, chci se u toho trošku zamyslet a nechám se ovlivnit určitě okolím. A je to takový, co člověk zrovna prožívá.*“

Raději přečte více knih o dvou stech stránkách než knihy silné, jelikož nemá ráda příliš obsírné popisy prostředí a postav. Špatně se jí čtou fantasy knihy kvůli vymyšleným a nereálným postavám. Dystopie je oproti fantasy založená na základě reálné lidské společnosti, která je pouze zasazena do potenciální budoucnosti. Také se jí líbí vykreslení chlapeckých postav, kvůli kterým má často nereálná očekávání od mužů v běžném životě.

Ráda se také sžívá s hlavními postavami, proto volí příběhy z dívčí perspektivy. Sympatickými hrdinkami bývají pro respondentku zejména silné dívky. Knihy začala číst

dle jejích slov z nudy, protože vzhledem ke svému tělesnému handicapu podstoupila mnoho náročných operací. Ke čtení ji však vedla také matka.

Hlavními přínosy knihy jsou dle Moniky názoru lepší vyjadřovací schopnosti, rozvoj slovní zásoby a empatie. Také dokáže, dle jejího názoru, lépe odhadnout charaktery lidí.

Charakteristika čtenářské osobnosti

Z Moniky výpovědí je patrný vliv věcí a lidí, které považuje za krásné, na její nahlížení na svět. Tento úhel pohledu vyplývá částečně z jejích povahových vlastností, částečně je ovlivněn tělesným vrozeným handicapem. Zdravotní omezení mělo od narození vliv také na výběr volnočasových aktivit. Hlavní náplní respondentčina života je divadlo, kterému se věnuje režisérsky i herecky, ráda by se mu však věnovala také profesionálně. Divadlo jí často slouží jako forma terapie díky možnosti otevření vlastních emocí skrze herecký projev či psaní autorských textů. Sama tedy využívá expresivní biblioterapii. Důležitou roli hrají také její přátelé.

Monika má silně vyvinutý improvizovaný projev jak z jazykové, tak výrazové stránky. Rozvoji vlastních vyjadřovacích schopností dle jejích slov dopomohlo zejména divadlo.

V oblasti vztahů respondentka popisuje nízké sebevědomí, při četbě knih ráda vyhledává dystopickou romantickou literaturu. Z biblioterapeutického hlediska by pro ni mohla být přínosná tematika **handicapu, seberozvoje** či **zamilovanosti**.

Respondentka je vášnivou čtenářkou, za rok přečte minimálně dvacet knížek, stejné množství mívá také rozečteno. Literaturu volí dle momentální nálady, ráda se také sžívá s hlavními postavami. Čtenářský profil tedy odpovídá čtenářce **emocionální**.

8.13 Popis respondenta č. 12: Iveta

Poslední osmnáctiletou žákyní čtvrtého ročníku Obchodní akademie T. G. Masaryka v Kostelci nad Orlicí je Iveta.

Mezi respondentky nejoblíbenější aktivity patří kreslení, čtení, focení a čas trávený s přáteli. Ke kreslení využívá zejména pero nebo tužku. Nejčastěji si hledá na internetu obrázky, které ji zaujmou a které následně upravuje dle vlastní inspirace. V poslední době se začala věnovat také abstraktnímu umění. Kreslení pro ni představuje zejména formu uvolnění stresu a vypořádání se se svými problémy. Ráda si kreslí například při četbě poezie.

Vztahy v rodině hodnotí jako komplikované. Rodiče má rozvedené, do deváté třídy bydlela u otce s pravidelnými návštěvami matky, kvůli dojíždění do školy se po nástupu na střední přestěhovala k matce. S tou má Iveta více kamarádský vztah než vztah matky s dcerou, trochu ji mrzí, že se o ní v dětství více nestarala. Je také jediným blízkým člověkem, kterému by se Iveta svěřila se vším, protože ji, jak říká, neodsoudí, ale řekne jí upřímný názor. S otcem se v současné době vídá mnohem méně, než by chtěla.

Iveta má šestnáctiletého bratra, devítiletou nevlastní sestru od matky a pětiletou od otce. S bratrem si velice rozumí, jelikož jak říká, jsou si věkově blízcí, nejmladší sestru ráda navštěvuje a stará se o ni, ale devítiletou sestru hodnotí jako „*příliš vyspělou na svůj věk*“, proto je v současnosti náladová.

Přátel má respondentka málo. Důvěřuje jim, přesto každému z nich svěřuje rozdílné životní problémy. Raději se přátelí s chlapci, kvůli příteli se pokouší také o kamarádství s dívkami, protože jak říká, „*i když za to nemůže, je taková koketa a ráda se s těma klukama baví.*“ Na blízkých vrstevnicích oceňuje upřímnost, umění naslouchat a zábavnost. S 23letým partnerem se vídá přes rok. Jsou spolu spokojení, přesto Ivetě nevyhovuje přítelova přílišná povahová stabilita, která je v rozporu s její impulzivitou. Také by ve vztahu uvítala, jak říká, více romantiky.

Výuka Ivetu dle jejího vyjádření relativně baví. Oblíbenými předměty jsou pro ni matematika, chemie, český jazyk a literatura a tělesná výchova.

Přivydělává si práci ve fitcentru a knihkupectví. Svoji nadřizenou v knihkupectví považuje za svůj životní vzor. Dle respondentky se k ní chová velmi mile, ochotně, nosí

jí jídlo a sama se starala o dvě děti. Z výroku lze pozorovat takřka mateřský vztah respondentky s knihovnicí.

Respondentka má v plánu pokračovat studiem na vysoké škole, rozhoduje se mezi chemií na Univerzitě Pardubice a učitelstvím na Univerzitě Hradec Králové. Budoucí zaměstnání by chtěla mít kreativní s možností pomáhat ostatním lidem. Neláká ji zejména práce v kanceláři.

Charakteristika osobnosti

Ivetiným charakteristickým znakem je, jak říká, silná gestikulace, upovídanost a upřímnost. S postupujícím věkem se také dle svých slov stává méně společenskou, v některých situacích je stydlivá a neumí zvýšit hlas.

Pozitivně na sobě hodnotí zejména vlastní toleranci a schopnost logického myšlení. Také ráda vymýšlí dárky. Není spokojená se svým pesimismem, špatnou pamětí, impulzivitou a neschopností organizace času, kvůli které často zanedbává rodinu.

Při jednání s vrstevníky jim dle jejího názoru dokáže porozumět a vyjít vstříc. Často se jí však stává, že ustupuje ostatním až příliš a následně nemá čas. Nemá ráda nedostatek snahy.

Iveta říká, že vlastnost, která by pro ni byla trvalou překážkou v přátelství, neexistuje vzhledem k její vysoké toleranci. Jak říká, „*pokud se jí opravdu něco nelíbí, tak to dotyčnému řekne.*“

Vztah ke čtení a čtenářství

Respondentka se cítí být vášnivou čtenářkou, za rok uvádí čtrnáct přečtených knih, většina z nich má, jak říká, více jak 500 stránek. O přečtených knihách si vede záznam na internetové stránce *Databazeknih.cz*⁹². Knihy si vybírá podle obalu, protože jak říká, má díky kreslení vyšší cit pro grafický design, a podle internetových recenzí. Obálku, která ji zaujala, má například kniha *Dívka z inkoustu a hvězd* (Kiran M. Hargrave, 2018) nebo *Čtenářka* (Traci Chee, 2018). Čtení zdědila dle jejího názoru po babičce.

Oblíbenou literaturou jsou pro ni bestsellery, konkrétně *Než jsem tě poznala* (Jojo Moyesová, 2013). Kniha Ivetu zaujala postupným vývojem osobnosti hlavních postav a

---

⁹² Databáze knih. [online]. Praha: Vyd. Daniel Fiala, 2008 [cit. 17.03.2020]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/>

vyobrazení romantického vztahu mezi nimi. V rámci vlastní relaxace čte také poezii, například *Cukr a med* (Rupi Kaur, 2017) či *O princezně, která se zachránila sama* (Amanda Lovelace, 2018). Má však ráda také fantasy a young adult literaturu. Skrze knihy si vybíjí vlastní potřebu romantiky, kterou, jak říká, v běžném životě nemá. Ráda v knize hledá souvislosti s vlastním životem, vzhledem k rozvedeným rodičům a dvou nedávných úmrtí v její rodině využívá četbu jako formu terapie. S hlavními postavami se často ztotožňuje a přemýšlí, jak by se zachovala na jejich místě.

S maturitní četbou spokojená příliš není, jelikož jí knihy nebaví a čte je dlouho. Obsahově ji zaujala kniha *Na Větrné hůrce* (Emily Brontëová), byla z ní ale zklamaná, jelikož se nedokázala ztotožnit s hlavní postavou, která podle ní jednala nelogicky. Postavu Heatcliffa považuje za zkaženého výchovou. Knihu popisuje následovně: „*Jediný pozitivní na tom je to, že autorka dokázala do jedné knížky vměstnat dvě generace lidí. Hlavní hrdinka pořád dobrovolně utíkala za tím Edgarem, jenom proto, že byl nějak uhlazenej, měla s ním dítě a pak se úplně zcvokla a ve finále se chtěla vrátit k Heatcliffovi, ale ten už byl zkaženej, kdyby mu věnovali tu lásku, tak by byl úplně jinej. Takže na to, že o tom každé mluví, že je to zamilovaná knížka, tak já jsem v tom teda tu lásku moc neviděla.*“ Těší se, až si najde čas na *Malého prince* (Antoine de Saint-Exupéry).

Hlavní přínosy četby vidí Iveta v rozvoji slovní zásoby, osobním rozvoji a inspiraci v životě. Po knize by sáhla také v případě samostudia či přípravy na vysokou školu. Na jazykový rozvoj však dle jejího názoru četba vliv nemá, protože při čtení nevnímá stavbu věty ani gramatiku.

Vliv četby pozoruje zejména při jednání se svým přítelem, protože má přehnaná očekávání. Knihy jí přináší také inspiraci na dárky a při konverzaci s vrstevníky využívá informace z ní získané.

Charakteristika čtenářské osobnosti

Z respondentčina vyjadřování či popisu oblíbených knižních postav je patrná zvýšená emotivita typická pro vývojové období adolescence. Ivety život výrazně ovlivnil rozvod rodičů a následné změny s rozvodem spojené. Také vztahy s rodiči popisuje jako komplikované. Vlastní formu terapie pro ni představuje čtení poetických básní a kreslení. Při čtení si ráda kreslí jednotlivé výjevy tužkou na papír. Vzhledem ke dvěma uvedeným úmrtím v rodině tedy expresivně využívá biblioterapeutickou tematiku **smrti**.

Iveta má výrazný projev a bohatou slovní zásobu, ráda gestikuluje a vypráví. Sama se považuje za silnou čtenářku (14 přečtených knih ročně), ráda vyhledává zejména knihy s výraznou milostnou linkou a ztotožňuje se s hlavními postavami. Romantické příběhy čte mimo jiné také kvůli nedostatku romantiky ve vlastním životě. Biblioterapeutická témata **zamilovanosti** tedy receptivně využívá. Vzhledem ke komplikovaným rodinným vztahům by respondentka mohla využívat také biblioterapii věnující se **seberozvoji** či **sebepoznání**. Vzhledem k popsanému ztotožňování se s hlavními postavami je Iveta čtenářkou **emocionální**.

8.14 Popis respondenta č. 13: David

Respondentem č.13 je osmnáctiletý chlapec třetího ročníku Obchodní akademie v Kostelci nad Orlicí.

Davidovými hlavními zálibami je zejména škola a informace, které v ní čerpá. Mezi konkrétní oblíbené předměty patří zejména ekonomie, která je dle jeho slov o životě a dalších věcech, které člověk okolo sebe vidí a které dělá. Dalšími oblíbenými předměty jsou dějepis, ve kterém se zaměřuje zejména na války. Informace, které získává ve škole si rád dohledává doma na internetu, zejména na *YouTube* kvůli rozšíření vlastních vědomostí. Hlavními kanály pro příjem nových informací jsou pro respondenta kromě *YouTube* také *Novinky.cz* či *Seznam.cz*. Další oblíbenou volnočasovou aktivitou je tancování a procházky. Tanec respondent provozuje rád zejména na diskotékách, cítí se při něm dobře, přestože se stydí, protože si myslí, že neumí tancovat. Obecně se však nepovažuje za sportovně založeného, jednou za čas navštíví fitcentrum, ale sportuje „protože se to musí dělat“. K odpočinku či relaxaci využívá sledování filmů, seriálů, poslech rock-metalové hudby či hraní na počítači. Mezi jeho nejoblíbenější témata patří zejména cyber punk⁹³. Hlavní zpěvačku rock-metalové kapely *In This Moment* Mariu Brink považuje dokonce za svůj životní vzor.

Respondent má dva sourozence, sestru a bratra, kteří jsou oba mladší než on. Vztah mezi ním a oběma sourozenci považuje za docela dobrý, podle respondentových slov je občas hlídá, když rodiče nejsou doma. Ani sourozence, ani rodiče respondent příliš nezmiňuje. Vztahy v rodině považuje obecně za dobré.

Jak je patrné z respondentových koníčků, hlavním tématem, o které se respondent zajímá v souvislosti se školou, je sběr nových informací. Vztah mezi ním a školou je pozitivní. Rád a často se připravuje a učí na výuku, výrazným pojítkem mezi ním a školou jsou také přátelé a spolužáci, se kterými si rád povídá zejména o přestávkách. Přesto v rozhovoru zmínil, že ještě v září nebyl rozhodnutý, jestli školu skutečně dodělá.

Genderový rozdíl respondent nevnímá, dle jeho slov si rozumí jak s dívkami, tak s chlapci. Oproti ostatním respondentům neklade takový důraz na přátelství.

---

⁹³ podžánr žánru science fiction, který je charakteristický futuristickým prostředím, dějem, který se týká zejména sociálně slabých lidí a pokročilé technologie
Julie Muncy. *Merriam Webster* [online]. [cit. 2020-02-25]. Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/cyberpunk#note-1>

V oblasti partnerských vztahů respondent zmiňuje partnera, se kterým je dva měsíce. Vztah nepovažuje za dlouhodobý, přesto je spokojený také díky tomu, že si jsou dle jeho slov s partnerem velice podobní.

Jak je patrné z respondentových koníčků, hlavním tématem, o které se respondent zajímá v souvislosti se školou, je sběr nových informací. Vztah mezi ním a školou je pozitivní. Rád a často se připravuje a učí na výuku, výrazným pojítkem mezi ním a školou jsou také přátelé a spolužáci, se kterými si rád povídá zejména o přestávkách. Přesto v rozhovoru zmínil, že ještě v září nebyl rozhodnutý, jestli školu skutečně dodělá.

Respondent si příležitostně vydělává jako číšník v restauraci. Práce ho baví, považuje ji za průpravu pro jeho budoucí vysněné zaměstnání, kterým je steward či práce v cestovní kanceláři.

Charakteristika osobnosti

Jedinec sám sebe vnímá jako člověka, který rád shromažďuje nové informace, z čehož plyne například pozorování ostatních lidí, co dělají, jak reagují na vybrané situace. Pozoruje lidi proto, že jim nerozumí a snaží se přijít na klíč ke komunikaci. Touha po nových informacích je patrná již z popisu jeho oblíbených volnočasových aktivit a také z jeho vztahu ke škole. Středem jeho zájmu je zejména západní společnost, konzumní způsob života a s těmito pojmy spojené město, které zmiňuje několikrát během celého rozhovoru. Vztah k městu je rozpolcený, jelikož dle jeho názoru má sám „*zvrhlou konzumní radost, když si koupí něco nového*“, sám by chtěl v budoucnu bydlet ve velkoměstě, jelikož „*celý život žije na vesnici, kde nemá žádné kamarády a je tam sám*.“ Tyto výpovědi společně s ostatními, které odkazují na jeho vztah k městu naznačují, že je respondent rád mezi lidmi. Otázkou konzumu se zabývá také při „*otázce hledání lidského štěstí*“, které dle jeho názoru v této věci nenalzáme mimo jiné také proto, že „*ne každý může žít jako v reklamách*.“

Extrovertní charakter naznačuje také popis jeho oblíbené aktivity, procházky, kterou má sice rád, ale pouze v přítomnosti další osoby, protože „*si strašně nerad pročištěje hlavu*.“ Nad vlastními myšlenkami obecně přemýšlí raději ve společnosti dalších lidí, což odpovídá jeho vyjádření, že nemá rád samotu.

Sám sebe adolescent považuje za melancholického, zvědavého, sečtělého, dříve hodného, což však dle jeho slov nepřetrvává v současnosti. Za negativní rys vlastní

osobnosti považuje vlastní upovídánost, protože „*občas řekne něco, co se nehodí, protože mluví rychle a řekne to kolikrát dřív než přemýšlí.*“

Jeho vlastní upovídánost v souvislosti se zmiňovanou melancholií vysvětluje nízkým počtem přátel, kterým důvěřuje a se kterými rád hovoří. Líbí se mu na nich, že naslouchají a chápou ho. S lidmi, které nezná, si podle jeho slov nemá co říct, protože nenalézá společná témata. Nemá rád faleš.

Vztah ke čtení a čtenářství

Čtenářův postoj ke čtení je pozitivní, přesto se v současné době nepovažuje za čtenáře. Za poslední rok uvádí dvě přečtené knihy.

Knihu si adolescent vybírá podle děje nebo podle tématu. Po knize sáhne nejčastěji z nudy nebo kvůli školním povinnostem. Někdy knihu využívá také jako odpočinek. Respondent se dokáže ponořit do děje, nicméně „*již dlouho žádnou takovou (pozn. knihu) nečetl.*“ Čtení mezi lidmi, například v autobusu, mu nevadí.

Nejoblíbenějším žánrem je, stejně jako u sledování filmů, science fiction, které mu vždy přišlo barvité. Davidovi se na tomto žánru líbí také popis městského prostředí a boj proti korporacím. Nejoblíbenější knihou je pro respondenta *Straka v říši Entropie* od Markéty Baňkové, kterou četl již na prvním stupni a kterou si dle jeho slov nedávno připomínal. Další knihou, kterou zmiňuje a která ho zaujala, je neupřesněná autobiografie *Arabky*, kterou hodnotí následovně: „*Jednou jsem četl výpověď jedny Arabky, která se přistěhovala do Francie, byla muslimka. Ženy v islámu to někdy nemaj tak jednoduchý. A byl to příběh o ní, jak se zbavila manžela, jak vychovávala syna, a tak a od toho jsem se nemohl odtrhnout. To mě fakt zajímalo, jak to skončí.*“ Poslední knihou, kterou respondent zmínil v souvislosti s maturitní četbou, je *Tramvaj do stanice touha* (Tennessee Williams), která je dle jeho slov „*taková romantika hořkosladká.*“

Klady čtení vidí respondent zejména v knihách, které přinášejí dle jeho názoru vyšší kvalitu i objem informací. Díky těmto informacím přinášejí také lepší obecný rozhled, který je dobrý například „*při hledání tématu ke konverzaci.*“

Vliv čtení na vlastní osobu adolescent vnímá skrze tzv. životní zkušenost, kterou kniha dokáže respondentovi předat zejména v oblasti chování lidí a myšlenek, vyjádřených v knize. Tato zkušenost mu slouží co by inspirace v životě, jelikož jak říká, tak nerozumí lidské ironii.

Charakteristika čtenářské osobnosti

David se nachází uprostřed tvorby vlastního já. Jeho hlavním charakteristickým rysem je zejména touha po nových informacích, které čerpá odkudkoli. Komunikace s druhými je hlavním problémem, kterým se zabývá, jelikož s ostatními mluví rád, zároveň si s nimi však většinou nerozumí. Dalším výrazným prvkem je jeho pocíťování samoty, které je dána zejména místem bydliště.

Četba mu pomáhá lépe pochopit sociální vzorce chování, protože se mu zdá, že nezapadá do běžné společnosti. Vnímání vlastní odlišnosti se odráží také na výběru oblíbené hudby, knižního či filmového žánru, sám ji také uvádí ve svých výpovědích.

Roční přečtený počet knih není natolik vysoký, aby bylo možné určit konkrétní typ respondentovy čtenářské osobnosti. Častý a oblíbený sběr nových informací nicméně naznačuje, že by adolescent mohl být čtenářem **racionálním**. Zmíněné obtíže v komunikaci poukazují také na prvky čtenáře **sociativního**.

Nejvýraznějším rysem celého rozhovoru, který lze vypožorovat také z jednotlivých vyjádření respondenta, je opakující se motiv života ve velkoměstě, ke kterému má respondent nevyhraněný názor, a časté odkazování k ženskému vzoru. Z hlediska biblioterapie by ho tudíž mohla zaujmout nabídka knih z oblasti **sebepoznání, seberozvoje** či **dospívání**.

8.15 Popis respondenta č. 14: Michal

Druhým žákem třetího ročníku Obchodní akademie v Kostelci nad Orlicí je osmnáctiletý Michal.

Michal nejčastěji tráví volný čas sledováním filmů a seriálů, hraním počítačových her, sportem, poslechem hudby či trávením času s přáteli venku nebo na party. Také si rád samostatně dohledává informace, které ho zaujaly ve škole, zejména z oblasti historie či anglického jazyka. Respondentovým oblíbeným seriálem je kriminální seriál *Narcos* a další seriály vysílané skrze televizní stanici *Netflix*. Oblíbenou počítačovou hrou je pro něj *Counter Strike*, kterou hraje dle jeho slov často, ale chtěl by ji hrát méně. Sportovní činnosti rád střídá, občas cvičí ve fitness centru. Pozitivní emoce rád podporuje zpěvem, tancem nebo hrou s kocourem. Nemá rád samotu, raději je ve společnosti nebo vymýšlí jinou vhodnou činnost.

Respondent uvádí dva sourozence, 25letou sestru a 10letého bratra. Mladší bratr je dle jeho slov „*ještě takovej nezajímavej, protože je malej a nedá se s ním moc bavit.*“ Se sestrou uvádí velice dobrý vztah, minimálně jednou týdně se vzájemně navštěvují. Jak říká, rád ji poslouchá, když vypráví, protože dokáže poradit a protože „*to (pozn.: vyprávění) je hrozně zajímavý a dokáže se do toho vžít.*“ Při odpovědi na otázku, kdo je jeho životním vzorem, by dříve uvedl sestru, která mu však dle jeho slov „*nedávno řekla, že by neměl dělat věci jenom podle ní a že by měl nad věcmi také sám uvažovat*“, proto ji nyní za životní vzor již nepovažuje, přesto je z jeho slov patrný její silný vliv. Sestra je mu inspirací zejména v partnerském vztahu a při jednání s ostatními, nechťel by však v jejím věku sledovat seriály či hrát hry na počítači. Druhým vzorem je pro respondenta sestry kamarád, který bydlí a pracuje v cizině. Ani s jedním sourozencem nebydlí, protože sestra již bydlí mimo domov, zatímco mladší bratr bydlí s otcem. Při návštěvě sestry občas pociťuje žárlivost, „*protože se na ni každý, včetně babičky, pořád ptá a o něm už všichni všechno věděl.*“ Pozicí v rodině se sám cítí být nejmladším dítětem.

Michal má rozvedené rodiče. Vztah s matkou i otcem popisuje jako dobrý. Starosti však řeší raději s matkou, protože s otcem dle jeho slov vážné věci řešit neumí zejména kvůli méně častému vzájemnému styku. Při příchodu domů uvádí, že je často sám, proto tráví většinu času na již zmíněném počítači.

Škola a příprava na výuku patří mezi činnosti, kterým Michal věnuje denně nejvíce času. Mezi oblíbené předměty patří dějepis a anglický jazyk, problémy mu naopak dělá matematika.

Druhou nejčastější činností je dle jeho slov trávení času s přáteli. Přátel, kterým by řekl vše, uvádí pět, včetně rodiny sedm. Na svých přátelích se mu líbí dovednost hrát na bicí a vůle chodit pravidelně do fitcentra. U jednoho kamaráda uvádí „*jeho moudrost*“ a umění povídat si o různých tématech. Přítelkyni Michal nemá, žádné styky s opačným pohlavím v současné době neuvádí. Průměrně deset hodin týdně věnuje také brigádě.

Michal začal teprve nedávno zvažovat studium školy vysoké. Budoucí povolání, které by se mu líbilo, je podnikatel, manažer či businessman. Poslední dobou ho dle jeho slov zaujalo také divadlo. Také by mu vyhovovalo žít a pracovat v cizině. Vlastní budoucí směřování respondent tedy stále nemá rozmyšlené, což koresponduje s adolescentním hledáním vlastní identity.

Charakteristika osobnosti

Respondent o sobě mluví poměrně často a rád. Vlastností, která Michala dle jeho slov nejvíce vystihuje, je adaptivita, která se odráží jak v umění přizpůsobit se novému místu k bydlení, tak v jednání s druhými lidmi, na které si dle jeho názoru dokáže zvyknout, pochopit je a následně jim poradit s řešením problému. Vlastnostmi, které má na sobě rád, jsou přátelskost, umění pomoci druhým a schopnost jednat s mladšími dětmi, zejména s batolaty. Rád si ze sebe dělá legraci, ovšem pouze mezi blízkými, kteří ho dokáží pochopit. Ve společnosti je dle jeho slov oblíbený.

Negativně na sobě hodnotí zejména výbušnost, netrpělivost, lenost, neschopnost dokončovat různé věci a s ní spojenou slabou vůli, na které se pokouší pracovat zejména při hraní počítačových her, které jej dle jeho slov „*brzdí v životě a je to neefektivní trávení času. A čas je cennej.*“ Respondent se hodně připodobňuje k ostatním rodinným příslušníkům, zejména k otci. Je tedy otázkou, zda by s ním neuvítal častější rodinné styky.

Michal dále popisuje labilitu vlastní osobnosti, která má výrazný vliv na již zmiňovanou vůli, protože jak říká, baví ho zkoušet nové věci, když má dobrou náladu. Při špatné náladě naopak se vším přestává, sedí doma a přemýšlí nad životem. Adolescentní hledání vlastní identity se projevuje také při rekapitulování vlastních

prožitků a vzpomínek, které dle jeho slov poslední dobou často provozuje, a také při experimentování s novými volnočasovými zájmy jako divadlo, posilovna apod.

Překážkou v přátelství by pro respondenta byly drogy a zrada přátel. Uvádí, že pokud by jeho kamarád začal brát drogy, pokusil by se mu nejprve pomoci zvýšit mu vůli tím, že by mu vynadal a řekl by mu, aby s nimi přestal. V případě, že by měl přítelkyni, by se nedokázal vyrovnat s podvodem.

Vztah ke čtení a čtenářství

Respondent čte za poslední rok dvě knihy, které doposud nedočel do konce. Za čtenáře se nepovažuje vzhledem k malému množství doposud přečtených knih. Uvádí, že v současné době čte pouze populárně naučnou knihu o druhé světové válce, která je v anglickém jazyce, a *Divou Báru* (Božena Němcová) coby povinnou literaturu do školy. Dále tvrdí, že nemá potřebu číst, proto o sobě nemůže říci, že je čtenář. Knihy si vybírá za účelem zisku nových informací.

Definicí čtenáře je dle Michala člověk, který čte alespoň pět let pravidelně minimálně pětkrát za měsíc. Ke čtení nemá vypěstovaný pozitivní vztah, proto jej považuje za povinnost. V případě, že ho kniha zaujme, dokáže však číst delší časový úsek s vyšším elánem. Nejpříjemnějším místem a časem pro čtení je pro respondenta večer v posteli. Uvádí, že by si nikdy nevzal knihu ke čtení do školy, protože „*by bylo divný, kdyby ji tam za dva týdny zase neměl.*“

Respondentovým nejoblíbenějším žánrem bylo ještě v nedávné době science-fiction. Literárním žánrem, který respondenta momentálně zajímá, jsou historické populárně naučné publikace, konkrétně období druhé světové války. Historické knihy volí, protože se mu začalo lépe číst o událostech, které se reálně udály. Tento dějinný úsek jej zaujal vzhledem k poměrně nedávné době události.

Michalovou nejoblíbenější knižní sérií jsou *Tintinova dobrodružství* a *Doctor Who*. Knihy obou sérií dostával v mladším věku pravidelně jako dárek k Vánocům a má na ně příjemné vzpomínky. Jak říká, v nedávné době vybrané knihy znovu četl. Pokud by si měl vybrat knížku k Vánocům nyní, raději by zvolil ekonomickou literaturu. Při výběru literatury je stejně jako při volbě povolání patrné, že je respondent doposud nevyhraněný a přemýšlí o vlastních oblíbených činnostech.

Respondent doposud přečetl pět knih v rámci maturitní četby. Nejvíce jej oslovil *Malý princ*, o kterém začal hlouběji přemýšlet díky sestře, která ho dle jeho slov upozornila také na další významy, které neznal. Také díky tomu začal více přemýšlet nad knihami a filmy, které čte či sleduje.

Hlavními přínosy čtení jsou dle respondenta nové informace, rozvoj slovní zásoby a rozvoj komunikačních schopností obecně.

Charakteristika čtenářské osobnosti

Michalova osobnost je stále adolescentně nevyhraněná, jak naznačuje jeho časté střídání zálib či nerozhodnost při výběru budoucího zaměstnání. Hlavními faktory, ovlivňující respondenta, jsou rodina, zejména jeho sestra a vztah s otcem, přátelé, se kterými rád tráví volný čas, a škola.

Zajímá se zejména o oblast ekonomie a financí, z literatury jej momentálně zajímá období druhé světové války. Rád by zlepšil frekvenci času stráveném na počítači a vlastní slabou vůli, která se projevuje také ve čtenářských aktivitách.

Za čtenáře se nepovažuje, jelikož za rok rozečetl dvě knížky. Vzhledem k jeho snaze získávat nové informace by však přes nízké množství čtenářských zkušeností mohl být čtenářem **racionálním** či **utilitárním**. Z biblioterapeutického hlediska by jej mohla oslovit nabídka věnující se **dospívání, sebepoznání, seberozvoji** či **rodinných vztahů**.

8.16 Popis respondenta č. 15: Šimon

Patnáctým popisovaným respondentem je osmnáctiletý Šimon, který chodí do třetího ročníku Obchodní akademie T. G. Masaryka v Kostelci nad Orlicí.

Respondent uvádí, že největším koníčkem je pro něj hudba. Jak říká, od dětství hraje na bicí soupravu, kytaru a akordeon. V současné době trénuje hraní na bicí ve dvou kapelách. Má rád heavy metal a rock, nebrání se však ani jiným žánrům. Jeho hudebními vzory jsou bubeníci z metalových kapel, například Joe Jordonson z kapely *Slipknot*. Dříve hrál také fotbal, hudbě se však chtěl věnovat, jak říká, na plno, proto jej hrát přestal. Jelikož bydlí na vesnici, příležitostně pomáhá matčině příteli s prací na zahradě. Kromě hudby se rád věnuje také svým kamarádům a motorce, kterou si rád opravuje a jezdí na ní.

Sourozenců má Šimon několik, jelikož, jak říká, jeho otec měl čtyři manželky. Průměrně dvakrát ročně se stýká se starší sestrou, které je třicet let a která žije od narození v zahraničí. Žije společně s jednou sedmiletou sestrou, jednou za čtrnáct dní jezdí za otcem, kde se stýká s dalšími sestrami, pětiletou a tříletou. Sedmiletou sestru dle jeho slov příležitostně hlídá, když matka potřebuje odjet. Dětem se věnuje rád, jak říká, protože je zvyklý. Vídá se také s nevlastním stejně starým bratrem, se kterým si je velmi blízký. Jako posledního sourozence uvádí třicetiletého bratra, který žije taktéž v zahraničí, ale se kterým styky neudržuje.

Vlastní rodiče jsou rozvedení, od nízkého věku trávil čas zejména s matkou a jejím přítelem, kterého vnímá jako součást rodiny. S matkou má Šimon velmi dobré vztahy a často dá na její názor, například v případě četby či učení do školy. Vztah s otcem popisuje jako komplikovaný. Váží si času, který mu otec v dětství věnoval, jelikož jej naučil lásce k hudbě i hraní na různé hudební nástroje. V hudbě jej považuje za svůj vzor. Nesouhlasí s ním nicméně v oblasti výchovy a několika dalších.

Nejvíce volného času věnuje Šimon kromě hudby také svým přátelům, kterých má deset. Tři z nich zná již ze základní školy, tráví s nimi čas zejména ve vesnici, ve které nyní bydlí. Z dívek kamarádí pouze s jednou, se kterou se zná odmalička. S ostatními dívkami si, jak říká, většinou nemá co říci, protože s nimi není až na výjimky zábava. Také dle jeho slov s dívkami nesdílí společné zájmy jako tanec či focení. Na svých blízkých oceňuje zejména pozitivní myšlení.

V minulosti udržoval zpravidla dlouhodobé milostné vztahy, přičemž jeden trval téměř rok. Všechny vztahy mu dle jeho názoru vyhovovaly, sám sebe popisuje jako „vztahový typ“.

Škole věnuje v průběhu dne také velké množství času, zejména školním předmětům, které mu dělají potíže. Doma se učí zejména matematiku, protože z ní má špatné známky. Zajímá ho ekonomie. Jak říká, na vysvědčení mívá především trojky.

Po dokončení studia střední školy by rád pokračovat v rozvoji svých hudebních dovedností hrou v kapele, jelikož si myslí, že mají potenciál. V případě budoucích úspěchů by si dokázal představit cestování v zahraničí. Jeho snem je, jak říká, „*hrát na stagi⁹⁴ a mít před sebou třeba pět tisíc lidí.*“ V budoucnu by však rád bydlel na vesnici či na okraji menšího města.

Charakteristika osobnosti

Vlastní osobnost hodnotí Šimon jako přátelskou, hovornou a důvěřivou. Rád se seznamuje s novými lidmi a rád cestuje. Negativně hodnotí vlastní nedochvilnost, slabou vůli, na které se snaží pracovat, a lenost.

Při komunikaci s přáteli je většinou on, kdo udržuje konverzaci. Potřebují-li však jeho přátelé poradit, myslí si, že umí dobře naslouchat a poskytnout zpětnou vazbu. Nelíbí se mu, pokud se někomu sám svěřuje a dotyčný jej nevnímá.

Projev před blízkými i cizími lidmi ovlivňuje dle jeho názoru hudba, které, jak již bylo popsáno, věnuje nejvíc volného času. Šimon se neustále pokouší rozvíjet vlastní poznatky v rozmanitých hudebních odvětvích. Velké množství informací mu přineslo například sledování rozhovorů s vybranými rappery, přestože neposlouchá rap. Lze tedy pozorovat respondentovu snahu o vzdělávání v nových oblastech, které se mu nemusejí líbit. Při poslechu hudby se pokouší hledat jádro hudebníkových sdělení.

Na ostatních mu vadí zejména lhaní a přetvářka. Problémem v přátelství by pro respondenta bylo zneužívání tvrdých drog. V souvislosti s drogami zmiňuje zejména zneužívání extáze svými vrstevníky na hudebních akcích, které je dle jeho slov hodně rozšířené a jak říká, „*přijde mu to prostě moc.*“

---

⁹⁴ pozn. stage = pódium

Vztah ke čtení a čtenářství

Šimon se v současné době za čtenáře nepovažuje, protože téměř nečte, ale jak uvádí, zejména na druhém stupni základní školy četl zejména literaturu dobrodružnou, detektivní či hororovou. Literaturu vybíral náhodně v městské knihovně, do které pravidelně chodil s matkou. Za poslední rok přečetl tři tituly v rámci maturitní četby. Při čtení rád sedí večer před spaním v křesle. Číst přestal, jak říká, z nedostatku času a kvůli mobilnímu telefonu, na kterém tráví příliš mnoho času nicneděláním.

Knihami, které ho v minulosti i v současnosti zaujaly, jsou *Robinson Crusoe* (Daniel Defoe), *Kulička* (Guy de Maupassant), *Na západní frontě klid* (Erich M. Remarque) či *My děti ze stanice ZOO* (Christiane F.)

Knihu *My děti ze stanice ZOO* zároveň uvádí také jako nejoblíbenější vzhledem k tematice drog, která jej dle jeho slov zajímá zejména kvůli popisu prvních fází užití drogy. Vlastní stanovisko ke knize popisuje následovně: „*No já nevím, vlastně se to furt motalo kolem drog. Hlavně kolem toho heroinu. A ne, že bych k tomu nějak tíhl, to vůbec, ale spíš je zajímavý, jak tam popisuje ty začátky. Jak do toho člověk snadno spadne.*“

Přínosy četby jsou dle jeho názoru zejména rozvoj a obohacování slovní zásoby, rozvoj fantazie a lepší vyjadřování.

Charakteristika čtenářské osobnosti

Šimonovým nejoblíbenějším a nejčastějším zájmem je hudba, ke které ho přivedl jeho otec a které by se chtěl plně věnovat také v budoucnu. Pochází z rozvedené rodiny, jeho vztah s otcem je komplikovaný a často jej při rozhovoru zmiňuje. Mluví však také o matce, která jej přivedla také ke čtení a od dětství s ním navštěvovala knihovnu.

Respondent přečetl velké množství knih na druhém stupni základní školy, přechodem na školu střední a kvůli trávení času na mobilním telefonu čtení omezil na tři knihy ročně. V současné době se tedy čtenářem být necítí.

Pro uvolnění emocí často využívá poslech či produkce hudby, literaturu volí zejména kvůli atraktivním tématům. V současné době jej zaujala tematika drog a **drogové závislosti**, která by pro něj mohla být také vhodnou volbou pro biblioterapeutické účely. Vzhledem k rozvodu rodičů by další vhodnou oblastí mohlo být téma **rodinných vztahů** či **sebepoznání**. Vzhledem k nízkému počtu přečtených knih nelze určit typ čtenářské osobnosti, respondent však vykazuje rysy **etického** či **utilitárního** čtenáře.

8.17 Popis respondenta č. 16: Marek

Posledním respondentem je osmnáctiletý Marek, který chodí do čtvrtého ročníku Obchodní akademie v Kostelci nad Orlicí.

Markovými největšími zálibami je fotbal a nové informace a dovednosti ohledně motorek. Fotbal hraje rekreačně třikrát v týdnu s vrstevníky z vesnice, ve které bydlí. O motorky se zajímá již od deseti let, rád jezdí po vesnici a v případě potřeby si ji dokáže sám opravit. Doma se věnuje zejména mobilnímu telefonu, konkrétně sociální síti *Instagram* a hudebnímu kanálu *Youtube*, který využívá na sledování fotbalových videí a motorek. Oblíbenou hudební skupinou je pro něj rock-metalová kapela *Metallica*. Příležitostně sleduje filmy, zejména komedie a thrillery, nad kterými rád přemýšlí do hloubky. Oblíbenými filmy jsou *Blbý a blbější*, *Interstellar* a *Vykoupení z věznice Shawshank*. Počítač Marek téměř nevyužívá.

Ve filmu *Vykoupení z věznice Shawshank* ho zaujala například snaha hlavního hrdiny pomoci ostatním spoluvězňům a kopání jámy geologickým kladívkem, protože se mu líbilo, jak říká, „že se na to nevykašlal.“ Sám neví, jak by se v podobné situaci zachoval, protože se dle jeho slov do vězení dostat nikdy nechce.

Komedie *Blbý a blbější* jej zaujala hlavními postavami, které prožívají různé příhody, a přestože jsou, jak říká, dost hloupé, dokáží si poradit v každé situaci.

Respondent má tři sourozence, stejně starého nevlastního, dále čtrnáctiletého nevlastního a tříletého bratra, se kterým má společnou matku. Se všemi bratry má dobré vztahy, zejména s nejstarším sourozencem rád tráví čas, jelikož je oba spojuje láska k motorkám. Tříletého bratra často hlídá a hraje si s ním.

Rodiče má rozvedené, s otcem se nestýká. Třetím rokem bydlí společně s matkou, jejím přítelem, se kterým si rozumí a hovoří o něm jako o vlastním otci, a se sourozenci. Před nastěhováním k příteli matky uvádí, že pětkrát měnil bydliště. Za domov považuje dům své babičky a dědečka, ve kterém vyrůstal do šesti let, a kam se jednou za čtrnáct dní rád vrací.

Rád tráví volný čas se svými přáteli, se kterými se schází buď venku, nebo u jednoho z nich doma. Společně si povídají, hrají hry na herní konzoli *X-Box*, konkrétně fotbalovou *FIFU* či hokejové *NHL*. Příležitostně jezdí společně na místní diskotéku, kam jezdí za přáteli a také za zajímavou hudbou. Nejvíce důvěřuje čtyřem přátelům, na kterých

se mu líbí, že se nesnaží přizpůsobovat ostatním a mají vlastní názor. S jedním z nich se spřátelil již v deváté třídě, ostatní zná ze střední školy. S kamarády z dětství si občas napíše zprávu na sociálních sítích, pravidelný kontakt s nimi však neudrhuje, čehož lituje, protože „už to není úplně ono.“

Přítelkyni v současné době nemá. Ve čtrnácti letech udržoval čtyřměsíční vztah, ale jak říká, „byli ještě oba malí.“ Při komunikaci s dívkami říká, že si s nimi umí povídat a bývá zejména tím, kdo klade otázky. Raději mluví o dívce než o sobě. Myslí si, že „holky jsou úplně jiný než kluci.“ Rozdíly mezi opačným pohlavím pociťuje zejména v zájmech, protože chlapce zajímají auta, motorky a hry na počítači, zatímco dívky se rády zajímají o svůj vlastní vzhled, mají rády klepy a poslouchají odlišnou hudbu.

Škole věnuje většinu času pracovního týdne. Jak říká, jelikož se blíží maturita, musí se hodně učit. Školním povinnostem se věnuje z vlastní vůle a dle jeho slov se vždy naučí, co potřebuje. Oblíbenými předměty jsou pro respondenta ekonomie, účetnictví a anglický a německý jazyk. Jak říká, z těchto předmětů se snaží mít jedničky či dvojky. Problém mu dělá český jazyk a matematika, ze které měl na vysvědčení čtyřku. Přivydělává si brigádou v místní automobilové výrobě.

Po ukončení střední školy by rád vyzkoušel studium vysoké školy v Pardubicích nebo v Brně. Jeho vysněným zaměstnáním je obchodní cestující pro nějakou firmu, protože se mu líbí myšlenka kontaktu s lidmi, nabízení produktů a ježdění po celé republice. Nerad by skončil jako dělník v továrně nebo seděl sedm hodin v kanceláři a sledoval počítač.

Charakteristika osobnosti

Marek je dle jeho názoru společenský, sympatický, hodný a ochotný pomoci ostatním. Není spokojený s vlastní leností a slabou vůlí. Přesto, že rád opravuje vlastní motorku, vždy mu dlouho trvá přimět se k práci na ní.

Při diskuzi s vrstevníky si rád vytvoří vlastní názor na probíranou věc, který se nebojí říci, nerad se však přiklání k jedné či druhé straně diskutujících. Oponentům vlastní názor nevyvrací, ale dokáže si obhájit ten svůj. S cizími lidmi se vždy snaží jednat slušně. Na diskotéku rád jezdí s přáteli, které dobře zná. Nerad tancuje, raději si povídá. Nemá rád faleš či přetvařování.

Při výběru střední školy dlouho přemýšlel, zda zvolit Obchodní akademii v Kostelci nad Orlicí, která ho zaujala zejména výukou ekonomie a základů cestovního ruchu, či Střední průmyslovou školu v Rychnově nad Kněžnou, jelikož má vzhledem k regionu, ve kterém bydlí, lepší pracovní uplatnění. Zajímá se o motoprůmysl, nevdá mu být špinavý a jak říká, „*furt se v něčem vrtá*.“ Ekonomická škola pro něj však nakonec byla atraktivnější.

Třináctý rok života byl pro Marka obdobím velkých změn, jelikož se přestěhoval do nového bydliště, změnil okruh svých známých, školu a také volnočasové aktivity.

Vztah ke čtení a čtenářství

Respondent si je jistý, že čtenářem není. Za celý život přečetl z vlastní vůle šest knih, čtyři díly fantasy série *Harry Potter* (Joan K. Rowlingová) a dvě nekonkretizované detektivky. Všechny knihy přečetl ve věku do třinácti let. Za hlavní důvod, proč přestal číst, považuje zejména mobilní telefon a internet, který dle jeho slov odvádí od čtení většinu lidí. V době, kdy číst přestal, totiž dle jeho slov poprvé vlastnil mobilní telefon s internetem a většinu energie a zájmu tedy směřoval k němu. Na internetu rád čerpá informace skrze články či videa. Raději čte kvůli vyšší srozumitelnosti textu oproti mluvenému slovu. Zdrojem informací je pro něho webový prohlížeč *Google*.

K úniku od reality či relaxaci využívá zejména hudbu, kterou rád poslouchá před spaním nebo při jízdě vlakem a autobusem.

Z důvodu nízké čtenářské zkušenosti respondent neuvádí oblíbenou knihu. *Harry Potter* ho dle jeho slov však bavil. Knihu volil podle předchozí pozitivní zkušenosti se zhlédnutím filmů. Říkal si, že v knížkách se dozví více informací.

V rámci maturitní četby doposud četl jednu knihu, *Smrt krásných srnců* (Ota Pavel), kterou nedočel do konce a kterou zvolil, „*protože učitelka řekla, že z ní bude zkoušet*“, tedy čistě z povinnosti.

Knihu by začal z vlastní vůle číst v případě, že by jej silně zaujala. Vzhledem k jeho budoucímu pokračování studia ekonomie by se rád dozvěděl více informací o osobnosti Steva Jobse, kterého považuje ve vybraných věcech také za svůj životní vzor. Knihu s rozhovory s ním má v plánu koupit si k Vánocům. Obdivuje na něm vybudování nadnárodní firmy bez finančního zázemí.

Ke čtení byl vedený zejména matkou, která dříve četla zejména homeopatické a ezoterické knihy, v současné době se však podle Marka soustředila raději na nejmladšího syna. Čtrnáctiletý bratr dříve četl knihy v rámci povinné četby, osmnáctiletý bratr, stejně jako Marek, nečte vůbec.

Hlavní výhody spatřuje v osobním rozvoji jednotlivce, zejména v populárně naučné ekonomické literatuře a v rozvoji slovní zásoby. Lidé, kteří čtou, volí tuto variantu dle jeho názoru pro zábavu. Nemyslí si, že by literatura pomáhala lidem v jednání s ostatními. Žádné nevýhody čtení kromě náročnosti na čas nespatřuje.

Charakteristika čtenářské osobnosti

Markovými hlavními zálibami jsou fotbal a motorky. Oběma zájmům se rád věnuje aktivně i pasivně. Velké množství času tráví také na svém mobilním telefonu a s přáteli.

Respondent má rozvedené rodiče, s otcem se nestýká, s matkou má od dětství dobrý vztah, vždy ho vedla také ke čtení. Oblíbenou tematikou je pro něj ekonomie, obdivuje Steva Jobse, zakladatele nadnárodní společnosti *Apple*. Rád by se stal obchodním cestujícím.

Nikdy příliš nečetl, jak říká, za celý život přečetl šest knih. Důvodem je dle jeho názoru mobilní telefon. Na internetu však rád čte informační články. Knihy, které doposud přečetl, volil pro zisk vyššího množství informací, mohl by být tedy čtenářem **racionálním**. Při zvýšení čtenářské frekvence by pro něj mohla být vhodná biblioterapeutická tematika, věnující se oblastem **rodinných vztahů, sebepoznání či seberozvoje**.

9 Odpovědi na výzkumné otázky

Kapitola popisuje odpovědi na výzkumné otázky jednotlivých respondentů. Odpovědi nebyly získány přímo, nýbrž za pomoci kódů. Podkapitoly č. 8.2 až 8.17 zachycují odpovědi jednotlivců, kapitola č. 9 shrnuje všechny získané poznatky. Otázky jsou následující:

- 1. Jak je možné nalézt souvislost mezi čtenářskými preferencemi, volbou knihy k dobrovolné četbě a jednáním v reálném životě?*
- 2. Jak ovlivňují čtenářské preference ostatní volnočasové aktivity, se kterými přijde adolescent do styku?*
- 3. Je možné nalézt paralelu mezi chutí adolescenta číst a jeho vztahy v osobním životě?*
- 4. Jak tato problematika působí na dívky a jak na chlapce?*
- 5. Jaký mají středoškolští žáci vztah ke knihám?*
- 6. Jaký je jejich nejoblíbenější žánr a proč?*
- 7. Jaké přínosy pro ně četba má?*
- 8. Jaká je souvislost mezi čtenářskými preferencemi, volbou knihy k dobrovolné četbě a jednáním v reálném životě?*

Odpověď na otázku č. 1 „*Jak je možné nalézt souvislost mezi čtenářskými preferencemi, volbou knihy k dobrovolné četbě a jednáním v reálném životě?*“ lze zodpovědět na základě vyhodnocení dalších výzkumných otázek, které jsou zaměřeny na výzkum čtenářství a čtenářské gramotnosti.

Druhou otázku lze zodpovědět při pohledu na výsledky odpovědí respondentů ohledně jejich volnočasových aktivit. Z výzkumu je patrný silný vliv mediálních nosičů, zejména mobilního telefonu a počítače, který uvádí čtyři chlapci a jedna dívka. Všech pět respondentů často podléhá zejména sociálním sítím a zároveň se ani jeden z nich nepovažuje za čtenáře, počet ročně přečtených knih nepřesahuje čtyři tituly ročně. Naopak výrazným pozitivním faktorem, čtenářství spíše podporující, jsou koníčky, ve kterých se adolescenti nadprůměrně specializují. Dvě respondentky a jeden respondent často využívají výtvarné umění, jedna respondentka je výrazně ovlivňována hudbou a jedna divadlem. Jeden respondent také zmiňuje silný vliv hudby na vlastní osobnost,

čtenářem nicméně není, jelikož do hudby investuje většinu volného času. Posledním faktorem ovlivňující čtenářské preference všech žáků je škola. Snížení čtenářství na úkor školních povinností uvádí šest respondentů. Všichni respondenti zároveň uvádí nutnost přečíst alespoň jednu knihu k maturitě, která čtenářství sice podporuje, považují ji však za povinnost a nenahlížejí na ni pozitivně.

Z výzkumu se dále potvrdil silný vliv rodinného prostředí při rozvíjení čtenářství a čtenářské gramotnosti. Rozvedené rodiče má šest respondentů. Tři chlapci a jedna dívka z rozvedené rodiny nečtou téměř vůbec a zároveň, kromě jednoho z nich, neuvádějí téměř žádné volnočasové aktivity. Také shodně říkají, že mají málo času. Naopak dvě dívky z rozvedené rodiny se staly během několika let vášnivými čtenářkami, využívající jak receptivní, tak expresivní biblioterapie. Sedm respondentů z úplných rodin uvádí pravidelnou pozitivní čtenářskou zkušenost, čtyři další respondenti z úplných rodin čtou maximálně pět knih ročně. Poslední respondent vyrůstal v rodině neúplné kvůli smrti jednoho z rodičů, ke čtenářství byl již od dětství vedený a zachoval si jej do dospělosti. Faktorem ovlivňující čtenářství je také pravidelný styk s přáteli, který na čtenářství a čtenářské preference negativně působí z osmi chlapců na pět. Dvě dívky také uvádí výrazný vliv přátel ve svém osobním životě, na jednu z nich přítel ve vztahu ke čtenářství vliv nemají, druhá dívka uvádí sníženou frekvenci četby ze čtenářky vášnivé na čtenářku pravidelnou.

Z výsledků je patrné, že šest z osmi dívek pravidelně až vášnivě čte. Sedmá dívka četla zejména na prvním stupni základní školy, v současné době přečte méně jak pět knih za rok. Osmá dívka je do velké míry ovlivněna osobní rodinnou situací, jelikož kvůli financím vyhledává možnosti přivýdělků a na čtení nemá čas, vždy ji však dle jejích slov bavilo. Pravidelným chlapeckým čtenářem je pouze jeden žák Gymnázia F. M. Pelcla v Rychnově nad Kněžnou, který neuvádí konkrétní počet knih, jelikož si jej nepamatuje, z odborného vyjadřování ke sledovanému tématu je však patrný jeho silně kladný vztah k literatuře. Další dva chlapci uvádějí pozitivní vztah k četbě, počet přečtených knih je však v obou případech nižší než pět. Zbylých pět chlapců pojí zejména negativní postoj ke čtení, jelikož čtou zejména ze školní povinnosti či v jednom případě z nudy. Počet přečtených knih odpovídá dvěma a méně. Rozdíly mezi čtenářstvím u chlapců a u dívek jsou tedy více než zřejmé.

Z odpovědi na výzkumnou otázku č. 4 lze dále vyvodit, že pozitivnější vztah k literatuře mají více dívky, ovšem ani chlapci – nečtenáři – neuvádí čistě negativní postoj k literatuře. Z výpovědí je patrné, že čím silnějším čtenářem adolescent je, tím kladnější přístup ke knihám má. Studovaná škola vliv na množství přečtených knih nemá, ovlivňuje pouze druh čtené literatury. Žáci studující gymnázium mají vyšší tendenci vyhledávat literaturu klasickou, jak dokazují respondentky č. 2, 3 a 4 a respondent č. 6.

Nejoblíbenější literární žánr uvádí shodně pět chlapců historickou beletrii, na dalším místě se nachází poezie, konkrétně *Cukr a med* (Rupi Kaur) či *Kytice* (Karel J. Erben) kterou zmiňují dvě respondentky a jeden respondent, třetím oblíbeným žánrem je fantasy a sci-fi literatura, pod kterou je zařazeno klasické fantasy a sci-fi, jakým je například *Harry Potter* (Joan K. Rowlingová), *Pán prstenů* (John R. R. Tolkien) či *Den Trifidů* (John Wyndham), ale i dystopický román (Kierra Cassová: *Selekce*). Dívky volí také raději než chlapci literaturu romantického charakteru, popisující milostný vztah mezi mužem a ženou. Dalšími žánry, společnými pro dvě respondentky, je psychologický román (Např. Alena Mornštajnová: *Hana*). Historickou beletrii chlapci volí zejména díky získaným faktografickým údajům a novým informacím. Z historie je zajímaví zejména knihy válečné, což vysvětlují fascinací válkou obecně a kterou nedokázali blíže upřesnit. Poezii volí respondenti kvůli uvolnění stresu a přebytných negativních emocí. Fantasy a sci-fi literaturu pojí zejména snaha o odreagování a možnost navštívení smyšlených světů skrze čtenářskou zkušenost. Dívky skrze romantickou literaturu rády dávají prostor představitosti a vybití romantiky. Psychologická próza je u dívek oblíbená mimo jiné také kvůli lepšímu pochopení vlastní osobnosti.

Přínosy četby vnímají respondenti především v oblasti rozvoje slovní zásoby a všeobecného rozhledu, rozvoj fantazie a představitosti. Dalšími uváděnými pozitivivy jsou schopnost porozumět a poskytnout radu druhým lidem, nahlédnutí do duševního prožívání postav, které zvyšuje empatii vůči okolí, či získání nových přínosných informací. Vhodné literární texty slouží čtenářům také k lepšímu odreagování od běžného života či relaxaci nebo k uvolnění emocí. Oproti filmu či seriálu člověk u čtení obecně více přemýšlí.

Souvislost mezi čtenářskými preferencemi, volbou knihy a jednáním v osobním životě tedy existuje. Prvním a nejdůležitějším faktorem vzniku čtenářského návyku je příznivé rodinné prostředí. Respondenti, kteří vyrůstají ve stabilní rodině, mají vyšší

tendenci číst jak klasickou, tak oddechovou literaturu. Nepříznivé rodinné podmínky naopak snižují adolescentovu chuť číst. Výjimkou jsou respondenti, kteří volí četbu jako formu odreagování a relaxace od nepříznivých životních podmínek a čtením unikají od osobních problémů. Tito žáci také nevědomky využívají příznivého vlivu receptivní či expresivní biblioterapie. Také s ohledem na žánrové preference žáků je patrný vliv dalších volnočasových aktivit, které se často prolínají s jejich volenými tituly. Nové informace a vzorové situace chování následně využívají v komunikaci s ostatními lidmi.

9.1 Další získané poznatky nezávislé na výzkumných otázkách

Dalším poznatkem, který výzkum přinesl, je zejména potvrzení poklesu čtenářství mezi vývojovým obdobím pubescence a adolescence, které je ovlivněno snížením volného času adolescentů, časté trávení času ve virtuálním prostoru či rodinnými podmínkami. Adolescenti zřídka čtou méně kvůli zvýšené náročnosti volené literatury. Problém s vyjádřením některých odpovědí měli zejména žáci, kteří přečetli nejméně knih, ale i zkušení čtenáři.

Zajímavým zjištěním je také převaha volby čteného titulu podle atraktivní obálky. Dalšími kritérii, kterými se adolescenti při výběru knihy řídí, jsou oblíbený či známý autor, oblíbený žánr, knižní anotace, směr, ke kterému dílo náleží či doporučení blízkých.

Výhody čtení jmenuje většina adolescentů dle vlastních čtenářských preferencí, menšina žáků popisuje přínosy obecně.

Z psychologického hlediska vyplynuly rozdíly mezi odpověďmi adolescentů, kteří se považují za extroverty a introverty. Introvertní čtenáři byli schopní lépe popsat vlastní charakteristiku osobnosti a prožívání, extrovertní čtenáři při rozhovoru častěji odbíhali od kladených otázek a o vnímání vlastní osobnosti řekli méně informací.

Nejčastějšími hodnotami, které adolescenti uvádí, jsou upřímnost, vzájemná důvěra a respekt, pomoc, spolehlivost, tolerance, smysl pro humor, společné zájmy či pozitivní myšlení. Negativně hodnotí zejména lež, sobectví, neupřímnost, falešnost, pomlouvání, podvody, aroganci nebo užívání drog.

Neočekávaným výsledkem výzkumu se stala také reflexe rozhovoru samotnými respondenty. Jedenáct respondentů, včetně všech šesti dívek – čtenářek, které přečtou více jak pět knih ročně, za hlavní přínos rozhovoru považuje novou zkušenost, se kterou

se doposud nikdy nesetkali a které je dle jejich vyjádření bavila. Totožný počet respondentů uvádí také přínos ve vlastním zamyšlení nad sebou samým. Tento přínos vyjádřily obě dívky, které přečtou méně jak pět knih ročně a které jsou zařazeny mezi nečtenářky, čtyři z pěti chlapců – nečtenářů, dva ze tří chlapců – čtenářů a tři z šesti dívek – čtenářek. Devět z osmnácti respondentů ocenilo možnost vyjádřit vlastní myšlenky či si pouze popovídat. Tuto odpověď volili zejména čtenáři, z nečtenářů ji uvedla pouze jedna dívka. Sedm respondentů uvedlo také vyšší zamyšlení se nad rodinnými, milostnými či přátelskými vztahy. Lze tedy tvrdit, že samotný hloubkový rozhovor byl pro respondenty z krátkodobého hlediska přínosný, při zapojení biblioterapeutické četby by mohl být pozitivním také v delším časovém rozmezí.

Závěr

Diplomová práce byla rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. Část teoretická se stala stěžejní při tvorbě kódů, otázek rozhovoru či jeho vedení obsažené v části praktické. V první části byla popsána charakteristika vývojového období adolescence, vlastní nahlížení respondentova těla včetně vnímání případných tělesných handicapů, které mohou mít vliv na vlastní sebevědomí adolescenta, zejména jedná-li se o postižení trvalé. Teoretická část dále popsala adolescentní vnímání vlastní identity, faktory, ovlivňující čtenářství s důrazem na volnočasové aktivity a virtuální prostor. vliv a účinky četby či osvětlení pojmu biblioterapie a její využití ve školství.

Praktická část za podpory metodologického postupu hloubkového rozhovoru a jeho analýzy vytvořením a aplikací kódů charakterizovala typ čtenářské osobnosti jednotlivých respondentů a doporučila vhodnou biblioterapeutickou literaturu. Metodologie práce byla vystavěna na základě tří hlavních kritérií, validitě, reliabilitě a triangulaci, která jsou opřena o pevnou teoretickou a metodologickou základnu, popsanou taktéž v praktické části.

Analýza rozhovorů přinesla odpovědi na otázky, jakým způsobem vnímají adolescenti vlastní čtenářství, jaké přínosy pro ně četba má či jaká je souvislost mezi čtenářskými preferencemi, volbou knihy k dobrovolné četbě a jednáním v reálném životě. Čtenářství středoškolských žáků nejvýrazněji ovlivňuje rodinné prostředí, ve kterém adolescent vyrůstá, volnočasové aktivity či kterým se ve svém volném čase věnuje. Čtenářství zejména chlapců snižuje virtuální prostor, na kterém často tráví čas na úkor ostatních volnočasových aktivit.

Z odpovědí respondentů byly také definovány hlavní přínosy četby pro adolescentní čtenáře, které vidí zejména v rozšíření slovní zásoby a všeobecného rozhledu, ale také v rozvoji fantazie a představivosti. Výrazný pozitivní vliv má četba také na jejich sociální vazby. Někteří adolescentní čtenáři také nevědomky využívají účinky biblioterapie receptivní i expresivní.

Výzkum byl dle respondentů přínosný také pro ně samotné, jelikož jim přinesl novou zkušenost, zamyšlení nad vlastním prožíváním a životem či možnost vyjádřit nahlas vlastní myšlenky.

Zdroje

BINAROVÁ, Ivana. *Adolescence*. In: Přehled vývojové psychologie. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. ISBN 978-80-244-2141-4.

BUBENÍČKOVÁ, Petra: *Biblioterapie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. ISBN 978-80-7435-699-5.

HAMAN, Aleš: *Literatura z pohledu čtenářů*. Praha, Československý spisovatel, 1991.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

HYHLÍK, František. *Četba a její vliv na utváření osobnosti: (psychologie čtenáře)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958. Učební texty vysokých škol.

HYHLÍK, František. *Psychologie mladého čtenáře*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963.

CHALOUPKA, Otakar. *Rodina a počátky dětského čtenářství*. Praha: Victoria Publishing, 1995. ISBN 80-85865-40-8.

CHALOUPKA, Otakar. *Škola a počátky dětského čtenářství*. Praha: Victoria Publishing, 1995. ISBN 80-85865-41-6.

JANOTOVÁ, Zuzana a Kateřina ŠAFRÁNKOVÁ. *Čtíme nejen v hodinách českého jazyka: úlohy PIRLS 2011*. Praha: Česká školní inspekce, 2013. ISBN 978-80-905370-6-4.

KOŠTÁLOVÁ, Hana. *Čtenářská gramotnost jako vzdělávací cíl pro každého žáka*. Praha: Česká školní inspekce, 2010.

MACEK, Petr: *Adolescence*. Praha: Nakl. Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.

MARHOUNOVÁ, Jana. *Čtenářem se člověk stává*. Praha: Nakladatelství technické literatury, 1987.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Praha: Nakl. Portal, 2004. ISBN 80-7178-829-5.

SAK, Petr. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-72229-042-8.

STAHL, S. A., & HIEBERT, E. H. *The "word factors": A problem for reading comprehension assessment*. In: S.G. Paris & S.A. Stahl (Eds.), *Current issues in reading comprehension and assessment*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 2004.

STRAKOVÁ, Jana. *Vědomosti a dovednosti pro život: čtenářská, matematická a přírodovědná gramotnost patnáctiletých žáků v zemích OECD*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2002. ISBN 80-211-0411-2.

SVOBODA, Pavel. *Biblioterapie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013. ISBN 978-80-244-3684-5.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čtenáři a internauti. Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení*. Brno: Nakl. Host, 2010. ISBN 978-80-7294-515-3.

TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize*. Brno: Nakl. Host, 2008. ISBN 978-7294-270-1.

TRÁVNÍČEK, Jiří. *Rodina, škola, knihovna: Náš vztah ke čtení a co ho ovlivňuje*. Brno: Nakl. Host, 2019. ISBN 978-80-7577-994-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VÁŠOVÁ, Lidmila. *Úvod do bibliopedagogiky*. Praha: Institut sociálních věcí, 1995. ISBN 80-85866-07-2.

Elektronické

Knihovna Kroměřížska [online]. Dostupné z:
<https://www.knihkm.cz/sluzby/biblioterapie.html>

Bibliotherapy: tools, Publication & Resources. American Library Association [online].
Dostupné z: <http://www.ala.org/tools/atoz/bibliotherapy>

Bibliotherapy: Overview and Implications for Counselors. American Counseling Association [online]. 2007, Dostupné z:
<https://www.counseling.org/resources/library/ACA%20Digests/ACAPCD-02.pdf>

Databáze knih. [online]. Praha: Vyd. Daniel Fiala, 2008 [cit. 17.03.2020]. Dostupné z:
<https://www.databazeknih.cz/>

Dauntless Jaunter, 2017 [online]. Dostupné z: <https://djaunter.com/glossary/budget-travel/>

Instagram [online]. Dostupné z: www.instagram.com

The LGBT+ Center. *The Center* [online]. New York. Dostupné z:
<https://gaycenter.org/about/lgbtq/>